

مندرجہ سی :

ایمپیراتور آلکساندر

II نچی . کریستیانلرنگ

فلقن آزاد ایتلوینه ۵۰ یل
طولو مناسبیله .

ابن سینا . اسلام فیلسوفلرینگ
مشهورلرندن .

قزاق تاریخی حقندہ .

عبدالعزیز موسی .

حفظ صحت . «کوب آشاق»

روسچہ دن مترجمی ع . ف .

یاپونلرنگ اجتہاد لرینہ
مثال .

(المقتطفی مجلہ سننن مقتبس)

عصبیلک وسلامتک .

(«الہلال» دن مقتبس) .

ترکستان حرکت ارض

فلاکت زدکانینہ اعانہ

ایچون . عموم اوزرینہ

استانبولده شیخ الاسلام ط فندن
تارانلش نصیحتدر .

وظائف اعضا و حفظ صحت .

نیژنیدہ امام : عبدالله سلیمان .

استانبول مکتوبلری .

عالم جان الادریسی .

تربیہ و تعلیم . «شورادہ

معلم قارداشلرمہ جواب» - معلم

حسین توفتارغازی . «عقل

بیچک تربیہ ایدلمالی»

عبدالعزیز موسی .

مراسلہ و مخابره .

مینزلہ ، اونا ، طرویسکی

ہم باضچہ سرایدن .

متموعہ آمریقانگ بای وخیراتلی

خانولری ، تولستوی حقندہ

عربچہ مرثیہ لر ، ایللی یللق

اقتصادی ارگارش وغیریلر .

حکایتلر . «برنجی مرتبہ»

ع . رشیدی . «زلزلہ حکایہ» -

سی» قیام الدین بولداشف .

لطاقنی .

شورا

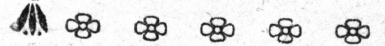
۵

عدد ۵ * سنہ ۱۹۱۱

محرری : رضا الدین بہ فخر الدین

ناشرلری : محمد ساکر و محمد زاکر رامیفار

ایسکی حکایتلر .

مامون خلیفه اوزینک ندیملری ایله چارداقده «دجله» بیلغه سینه قاراب طورلر ایدی . اوشبو وقت برمناسبت ایله مأمون : «سقال ایله عقل آراسنده عجیب برمناسبت وار ، سقال نه قدر اوزون اولسه شول نسبتده عقل فسقارادر» دیدی . آرادن بری بوکا فارشو : «خلیفه خلافتنه سوز سویلامک مرغوب شی دگل ، شویله ایسه ده عفوکزگه اعتمادمز کامل اولدیغندن برگنه سوز آیتورگه جسارت آلدق : - بو حکم ، کلی دگل ؛ چونکه اوزون سقاللی آدملر آراسنده عقلیلر کورلور» دیدی . عین اوشبو وقتده اوزون سقاللی ، کیومی گوزل ، فیافتی مرغوب بر آدم اورامدن وارر ایدی . بونی کوردیکی ایله مأمون : «خوش ، بو کیسه طوغروسنده فکرکز نه در ، شمدی آیتوکز!» دیدی . بعضیلر : «بو آدم عقللی اولسه کرک» دیدیکارنده ایکنچیلری : «یوق ، بو آدم بلکه فاضیلر» دیدیلر . مأمون فی الحال فارشوسینه آدم چیقارتوب مذکور آدمنی اوز یاینه کتورتدی . اول ، خلیفه حضورینه کردیکنده پک ملایم صورتده سلام ویردی . مأمون سلامنی قایتاردی و اوطوررغه بیوردی . اوطوردیغندن صوگ بویله

روشنه سوز باشلانندی :

— اسمکز نیچوک ؟

— همدویه .

— کنیه کز ؟

— ابوعلویه .

— مشغولیتکز ؟

— خلقلرغه شرعی فتوی ویروب شغللنهم .

— گوزل . بزگه هم بر فتوی کرک ایدی : بر

کیسه ننگ آتی پک فاتیح بیل بیارسه و شونک سببندن ایکنچی بر آدمنگ کوزینه چوب کروب صوقورایسه کیم مسؤل اولور ؟ .

— آت خواجهمی مسؤل اوله چقدر ، چونکه قویرق

آستنده بو قدر کوچلی ملتق بولغان آتی یول اوستنه قویارغه تیوشلی دگل ، شریعت حکمی اوشودر !

— بونی ایشتدیکنده مأمون چیقارغه رخصت ویردی .

چیقوب کندیکندن صوگ : «سز بو آدم فاضی اولورغه کرک

دیمش ایدکز ، قاضی غنه دگل مقنی ایمش دیدی و چدی

آلماینچه بقلوب یرگه یانوب کولدی و بو واقعه خاطرینه

توشدیکی صایون اوز اوزینی منع ایده آله قسزین کولار :

«اوزون سقاللی کشی ده جوله رلکدن باشقه خاصیت اولماز»
دیور ایدی .

«شورا» ده بر اوتنچکه جواب .

«شورا» اوقوچیلردن براو ، ۱۹۱۱ نچی سنه برنچی نومر «شورا» ده «آنی مهندی آناسیده بله» دیگان بر مقاله بر نچه سؤال ایله ، معلومات بیرونی اوتنگدن ایدی . آندغی سؤاللر بوندن عبارت : اول مقالنی باشلاب ایتوچی کم ایکان ؟ نه اورنده آیتکان ایکان ؟ مهندی ، و آنک آناسی کم ایکان ؟ آلا ، نه مناسبت ایله تشبیه گه آلدیلر ایکان ؟ «مین بو سؤاللرگه اجمالا گنه اولسه ده اوز طرفندن جواب - ویرمک بولدم .

مین یاش وقتنده معتبرراک فارتلر ایله (اول تور- مشینک - عادتنچه) اورام باشنده اولتردم وقت ، بر فارتدن : «بابای ! سین فلان کشینی بله سکمی ؟» دیب صورادم ده ، بابای بگا جوابا دیدی : «نیک بله ساکه ، آنی مهندی آناسیده بله» مین دخی بابایدن : مهندی آناسیده بله ، نی دیگان سوز صوگ اول دیب صورادم .

بابایده بگا جوابا دیدی : اول زمانده (مهندی) اسمنی بر کشی بولغان ، آنک غمی لکده چیکدن چققان آناسی بار ایکان شوکا کوره ، بر نرسه هر کیمگه معلوم بولوب براو اول نرسه حقتده سؤال ایتسه آنارغه «آنی مهندی آناسیده بله» دیلر .

مین باباینگ بو جوابینده فناعتلنمهای : بابای ! نه ایچون مهندی ننگ آناسی اسمی ایله «آنی فلان قار چقده بله» دیب ایتیلر دیدم .

بابای دخی بگا جوابا : «اول (مهندی) خلق آراسنده بیک معلوم کشی بولغانده شوکا کوره « مهندی آناسی» دیب ایتکانلر» دیدی .

دیمک : مهندی ننگ آناسی غایت غمی بولغانغه ، بر معلوم نرسه حقتده براو سؤال ایتسه «آنی مهندی آناسیده بله» دیلر ایکان . یعنی سین صوراهان نرسه شول قدر معلومکه آنی مهندی ننگ نیندای غمی آناسیده بله ، سین « مهندی آناسندنده غمی راک ایکانسک» دیگان سوز بولوب چغه .

بو سوزلرم «شورا» ده غی سؤاللرگه شاید جواب اولا بلور دیه اوقوچیلرغه عرض ایدهم .

خذ ما صفاک ودع ما کدر .

قران طلبه سنندن : ع . کوگش .

ربيع الاول ١٤ سنه ١٣٢٩

١ مارت ١٩١١ سنه

شورا دىر والوغ خادىر

ايمپيراتور ايكنچى آليكساندر.

استاتيستيكا، علم حقوق، و علوم طبيعیه اوفوغان؛ فرانسوز انگليز، نيمس، پالاك ثللىرىنى بىخىشى اوبىرهنگان ايدى. درسدن بوشاغان جاينكى آيلرده عسكىرى خدمت ايله مشغول بولا ايدى.

پادشاهلىق اشلىرى ايله طانشور ايچون ١٨٣٤نچى يلدە سينات مجلسنده، ١٨٣٥نچى يلدە س. سينود مجلسنده حاضر بولا باشلاغان. مملكت حالينى اوزى كوروب بلور ايچون ١٨٣٧نچى يلدە روسيهده سياحت ايتوب ٣٠ غوبيرنانى يورگان. ١٨٣٨نچى يلدە اوروپاده سياحت قىلوب فرانسىيەدن باشقه همه مهم مركزلرده بولغان. شول سياحتنده كورشكان نيمسه پرنسپسه لرندن دارمشتادلى ماريه ايله ١٨٤١نچى يلدە نكاحلنمشدر.

آناسى ايمپيراتور برنچى نيقلالى ١٨٥٥نچى يل فيورال ١٨ نده وفات بولو ايله ايكنچى آليكساندر فيورال ١٩ نده تخت كه چقمشدر. بو وقتده قريم صوغشى دوام اينه ايدى. تركيه ياغندن توشكان انگليه، فرانسه و ساردينىالرنىڭ برلشكان قوتلرىيىنه قارشى صوغشوب روسيه حالدين طايغان ايدى. شونلقدن صلح كه لزوم كورلوب ١٨٥٦نچى يل مارت ١٨ نده پارىژده صلحنامه امضا قىلوندى. مونىڭ ايله فارادىگىز صوغش كيهلرى ايچون بتونلاى يابلدى. بيساراييه نىڭ بر الوشى روسيه قولندن چقىدى. قريم صوغشنده جىكلوروسيه نىڭ داخلىنده گى نظام و ترتيبلرنىڭ ياراقسزلىق، اصلاحات كه محتاج بولدىن بىك آچق كورساندى. شونلقدن ايمپيراتور

بو فيورال ١٩ نده روسيهده كرېستيانلرنىڭ قىلقدن ازاد ايتلويىنه ٥٠ ميل طولو مناسبتى ايله بتون روسيه بىرام ايتدى و بو الوغ اصلاحاتنى وجودكه چقارغان ايمپيراتور ايكنچى آليكساندرغه تورليچه خاطرلر باصاديلر. شول مناسبت ايله بزدە آنى ايسكه توشررگه موافق كوردك.

١٩نچى عصرنىڭ باشنده جهان نىڭ ايك مشهور حكمدار- لرندن بولغان برنچى آليكساندر پاؤلويچ نىڭ اوغلى يوق ايدى. آنىڭ الوككى ولى عهدى فنسپاننن پاؤلويچ نىڭ ده بالاسى بولمىچ سىراى دائره لرندە و بتون روسيهدهده كىلچكده تخت كه وارث بولاچق كشى توغرىيىنىڭ كوتوب طور وچىلىق سىزوله ايدى. ١٨١٨نچى يل آپرىل ١٧ نده مسكوده الوغ كنانز نيقلالى پاؤلويچ نىڭ اوغلى طووو ايله بوخبر همه دائره لردە گوزل تاثير ايتدى. آليكساندر اطلالغان بو بالانىڭ تخت كه وارث بولو احتمالى سويلندى. آنىڭ آناسى نيقلالى پاؤلويچ ايمپيراتور برنچى نيقلالى اسمىل، تخت كه اولطرغاچده بو آليكساندر ولى عهد تعيين ايتولدى. و آنىڭ پادشاهلىق غه مناسبت رهوشده تربيه سىينه بىك زور اهميت بىرلدى. آنىڭ تربيه سى مشهور محرر ژوكووشكى كه تابشروب بىك مشهور كشىلر (اسپيرانسكى، ميردر) آنىڭ معلمك ايتمشلر. عهومى درسلردن باشقه

ايكنچى آليكساندر داخلىنى اصلاح ايتوب فوت جيارغه لزوم كوردى. ۲۲مىليون كرىستيانگه اوزلرنيڭ ابركلرى قايتا-رلماينچە آلازغە كسب ايتارگە، و نلاگان بىرلار يەنە كوچارگە اختيار بىرلەمبەھە ھېچ بىر اصلاحات منصور توگل ايدى. روسيەنىڭ كوبرەك خلقى آزغەنە بىر اوچ دۋەرەنلرنىڭ كىفىي ايچون قل بولوب تورغاندە، حيوان شىكىلى ساتلوب يورگانە اھالىنىڭ نىقى ايتوبى، بىنا ەلىپە روسيەنىڭ قوتلەنوى مەكن توگل ايدى. آندىن باشقە، كرىستيانلرنىڭ آزادلىقىنى بىك تىلاولرى، و شونىڭ يولندە بىك كوب آلپاوتلرنى قىر بان ايتە طورولرى بو ھالىنى دوام ايتىدىرونىڭ مەكن توگل لىگن كورساتە ايدى. اوروپادە ايسە قىلاق كوبدىن بتور يلوب انسانلر آراسىندە مساوات اعلان قىلونغان، بىك زور جەمئىت لىر قىلاقنى بىتون دىيادە بتورو ايچون اجتھاد ايتەلر، آلارنىڭ آچق وياشون خىدمەت لىرى روسيەگە دە تاثيرسىز قالدى ايدى. ايكنچى آليكساندر مسكودە دۋەرەنلر جىيوندە كرىستيانلرنى آزاد ايتوب خصوصە سوپىلگان نطقندە: «كرىپاستنوى پراۋانىڭ توباندىن بتورلىگانن كوتىكانچە بوغار بىدىن بتورو بىخىشراق بولور» دىمىشدر.

كرىستيانلرنىڭ آزاد ايتىلوى توغرىسىندە فرمان ەالى ۱۸۶۱نچى يىل فىورال ۱۹ندە امضا قىلىنوب شول يىل مارت ۵ندە اعلان ايتىلمىش وشونى مېدانغە چىقارغە كرىستيانلر بىرلىككە چىقىرىلدى. كرىستيانلرغە بىرنى اجارەگە آلورغە، اوزون مدت دە تولەو شرطى ايلە ساتوب آلورغە يوللر كورساتىلمىش بو خصوصە آلارغە ياردىم ايتار ايچون مخصوص مامورلر نىعين ايتىلمىش كوب آلپاوتلرنىڭ بىرلىرى خىزىنەگە ساتوب آلنوب كرىستيانلرگە ۴۹ يىل ايچىندە حقن تولەب بتوررگە بىرلىمىشدر.

كرىستيانلر آزاد قىلىنوب ايلە اصلاحات يولندە دوام ايتىلگان.

روسىيەدە سود اشىنىڭ توغرى يولغە قوبىلوى ايكنچى آليكساندرنىڭ ۱۸۶۴دەگى نظامى ايلەدر. مونىڭ ايلە سود محكمەسى باشقە محكمەلردىن آيولوب سودنىڭ آشكارا بولوى، پرىسارنى زاسىداتلر سودى، پرىسارنى پاۋىرنى وپىرقا-رورلر صىفى چىقارلوى، مىراۋاى سودىلر سايلانوى، حاضرگى آقروۋنى سودلر و سودىنى پالانلر ھەمسى شول نظام نىتىجەلر بىدر.

آننىڭ عصرىندە مالپە اشىندە دە كوب اصلاحات ياصالوب ۱۸۶۲نچى يىلدىن اعتباراً مەلىكەتنىڭ بودجەنى (واردات

و مصارفى) اعلان قىلونه باشلامىشدر. غوسودارستوبىنى بانقىنى تاسىس ايتوب (۱۸۶۰) ھەم زىمىلىنى بانقىلر آچوب سودا و بىر مەاملانن بىك كوب يىنگىلايمىشدر.

معارف يولندەغى اصلاحات يەنە بىك مەھم اونىۋىرستىت لىرگە آفانومبە بىرلور، ايكنى اونىۋىرستىت آچوب (آدىسا، ۋارشاۋ)، غىمنازىيەلر نظامى چىقاروب (۱۸۶۴)، ابتدائى مەكتەبلر توغرىسىندە نظام چىقارلوب اوچىلىشنى صاوبىت لىر تاسىس ايتوب ھەمسى شول زىمانلردە بولدى.

اينار ودىسلرنى روسچە اوڧتو و آلارنىڭ مەكتەبلرن چىناو-نىك لىر قولىنە آلو خصوصە بىر نظام چىقارسە دە (۱۸۷۴) باشقەلر كى موفىقىتىلى بولماينچە مونى تىرتىب دە اينار ودىسلر ھالىنى طانوب يىتكورماو، يا ايسە طرفدارلىق تاثير اجرا ايتىدىكى كورلىمىشدر.

آننىڭ زىمانىدە قىلر اوڧتوغە بىك زور اھمىت بىرلوب آلارغە مخصوص غىمنازىيەلر تىرتىب كە سالغان و كوبەيتىلگان. روسىيەدە بىرنى دفعە اولەرق قىز خاتونلرغە ەالى تەحصىل كوررگە ابرك بىرلىگان. ھەدە پىتر بورغ، مسكوا، كىيىق، قىزان شەھەرلىرىدە قىلرغە مخصوص ەالى قورسلر آچىلغان.

دېن خصوصە مسلمانلرغە و يھودىلرگە بەض فىصنىقلىقلر بتورلوب فىنلاندىيە مەلىكەت مەجلىسىدە دە مرتب اولەرق آچىلورغە فرمان چىقارلىمىشدر.

ايكنچى آليكساندر عصرىنىڭ اىك زور اصلاحاتىدىن بىرىسى زىمىستىوا كرتو (۱۸۶۴) ھەم شەھەر ادارەلرى نظامى (۱۸۷۰) در. بو مەلى ادارەلر روسىيەنىڭ تىزىملىكىدە، مەشىتنىڭ جىكلايىبىنە، خلقنىڭ مەرفەتلىنىپە بايىپىنە بىك كوب خىدمەت ايتىمىشدر. روسىيەنىڭ كوكىگە قاراغانە طانولماسلىق روشدە كوتارمىشدر.

نىقالايسىكى صالدىتلىرىنى و آلارنىڭ ھائەلەلردىن آيرلوب ۲۰ - ۲۵ يىل خىدمەت دە يورولرن بلىگان كىشىلر ايكنچى آليكساندرنىڭ عىسكىرى اصلاحاتىنى اھمىتسىزگە سايماسلر. آننىڭ زىمانىدە عىسكىرىيە خىدمەتى ەومى ايتىلوب قورال آستىدە خىدمەتنىڭ مەنى بىك كوب كىيوتىمىشدر. مەنتىم عىسكىرى مەكتەبلر آچىلوب صوغىشچىلىق ھىرنە روس عىسكىرى بىك كوب آغە كىتمىشدر.

شىخ شاملىنى جىكوب قىقازنى آلوب بتورو، تىركىستانغە عىسكىر سوروبنى قىركىك مەلىكەتلرنى روسىيەگە قاراتوب، بىراق شىرق دە آمور و اوسسورى بولرىنى روسىيە مەلىكىنە

بولدقلى لغى، اشلىكلى لىكى، و تخت كه يىشى حاضرلنوب
آنده چيرك عصر دن اوزاق مدت فالوى، بولوشچيلار يىنك
موفقىتلى صايلانوى ايپپراتور ايكنچى آليكساندرنى پادشاه
لر آراسنده زور درجه گه مندروب آنك شهربينى بيك
يوغارى چغارمىشدر.

آنك وفاتى ايله ولى عهدى، حاضرگى پادشاه ايپپراتور
ايكنچى نيقالاي حضرتلر يىنك اتكاسى اوچنچى آليكساندر
اسمى ايله تخت كه اولطرمىشدر. ب. ش.

ابن سينا.

اسلام و تورك فيلسوفلار يىنك مشهورلرندن اولان
بو ذانك اسمى حسين بن عبدالله بن الحسن بن على بن
سينا اولوب كنيهسى ابو على ايدى. اسلاملر آراسنده
«شيخ رئيس» و «ابن سينا» ديه، فرنكر فاشنده «اويسن»
ديه مشهور اولمىشدر.

ابن سينانك آناسى بلخ شهرندن اولوب اسماعيليلرنك
عالملرندن ايدى. اوز عصرنده اولان علم اهللرى ايله
بر چوق دينى بحثلرى اولمش، ابن سينا ياش وقتنده
اوشبو بحثلرگه بر قدر الفت ايدوب اوسمىشدر. نوح
بن منصور سامانى زماننده بخارا شهرينه كوچدى و من-
كور شهر ياقيننده اولان «حرمئين» قريه سينه مأمور
نصب ايدلدى. اوشبو قريه گه كورشى اولان «افشنه»
قريه سندن «ستاره» اسمنده بر قز ايله ازدواج قىلدى.
ابن سينا ايسه ۲۷۰ - ۹۸۰ ناريجى صفر (اوغوست) اينك
اوشبو ازدواج دن دنباغه كلمىشدر.

ابن سينا، تحصيل پاشينه يتديكندن صوك قرآن
شريف حفظ ايلدى و بخارا شهرينه واروب علوم دينيه
و ادبيات، حساب و هندسه، هيئت و منطق كى فنلرني
كسب ايتدى و شول عصرده مقبول اولان علملرنك
متنلرينى حفظ قىلدى. صوكره علوم عاليه تحصيلنه كرشوب
طبيعات، فلسفه و كلام فنلرنده يد طولى صاحبي اولدى.
استاذى عيسى بن يعقوب دلالتى ايله طب و حكمت تحصيل
ايدرگه كرشدى.

ابن سينا، ذكاوت و استعدادى ايله شول وقتده
اولان عالملرني حيرت ايچنده فالدرمش و اوقومده
اولان كتابلر يىنك مسئله لر يىنك معلم و استاذلرينه كوره

كرتو هر قابوسى بيك زور موفقىت لردر. آنك زماننده غى
ايك زور واقعه لردن برى ۱۸۷۷ - ۱۸۷۸ بللرده غى
روس - تورك صوغشىدر. بو صوغش تركيه ده گى خريستيا-
نلرني حبابه ايچون روسيه طرفندن باشلانوب روسيه و
رومانيا عسكركلرى برگه حركت ايتمىشدر، صربيه، قره طاغ
حكومت لرى الازغه ياردم كورساتمىشدر. روسيه عسكرى
استانبولغه اون چافر م غنه بولغان «سان استفان» غه بتوب
شوندن صلح قىلونمش، بيرلين معاهده سى ايله بلغار يه
امتيازلى بر ايالت، روم ايلي شرقى ولايتى شولايوق،
رومانيا، صربيه هم قره طاغ تمام مستقل حكومت لار بولوب
بولارنك استقلالى تركيه حكومتى طرفندن ده تصديق ايتلمىشدر.
روسيه گه بيسار ايبانك بر قسمى فايثارلوب فارص، باطوم
قلعه لرى اطرافى ايله بيرلوب همده سكر يوز ميليون صومدن
آرتق تضمينات حريه توله نمىشدر. روسيه قريم حاربه سنده
جويغانلرني تمام فايثاروب بالقان اسلاؤ بانلرينه استقلال
آلوب بيررگه ده موفق بولمىشدر.

لكن بو خارجى موفقىت لار داخلده گى اصلاحات نى
تيوشچه آلوب باروغه مانع بولوب روسيه ده بر قسم خلق،
ضيايلار و اشچيلار آراسنده مشروطيت و حريت حركتلرى
آرتو ايله حكومت نك داخلى مصادمه لرى واقع بولوب ملكت
اداره سندن راضى بولمىغان كشىلرني و فرقه لرنى تعقيب ايتو
باشلانغان و سياسى فصولر كوچاينلگان. مونك نتيجه سى
اوله رق بر نيچه مأمورلر اختلافچيلر طرفندن اوتريگان.
ايپپراتور ايكنچى آليكساندرنك ده چايننه قصد ايتولر
بر نيچه مرتبه واقع بولغان. داخلده اختلال ايله كوره شو
ايچون نورلى چاره لر باصالوب بو پرويكت ۱۸۸۱ نچى
يل مارت ۱۱ نده كوندز ۱۲ يارم ساعتده ايپپراتور طرفندن
امضا قىلونغان. شول كون پادشاه پتر بورغده يكتارينينسكى
قنال بويندن اوزوب بارغانده ايكى ساعت ۳۵ مينوت ده
آكنا اختلافچيلر طرفندن بومبا طاشلانوب ۳ ساعت ۱۵
مينوت ده وفات ايتمىشدر. ايپپراتور ايكنچى آليكساندر
بيك غيرتلى و اوز سوزن وجودگه چغارو ايچون برده
توقتالماي تورغان بولوب عمر يىنك صوكمى قسمنده بو طبيعتى
آكنا بيگره ك غلبه ايتمىشدر.

روسيه ده كر يستيانلرني آزاد ايتو، بالقان اسلاؤ لر يىنكى
تركيه قول آستندن چغاروى ايچون آكنا «آزاد ايتوچى
پادشاه» لقبى بيرلوب آنك خاطره سينه باصالغان بيك كوب
پامنيك ارده شول لقبى يازلمىشدر. آنك گوزل تربيه سى،

«اورگانچ» شهرینه واروب خوارزم شاه علی بن مأمون خدمتته کردی. بوندن ایسه نسا، ابیورد، طوس وغیر شهرلرده سیاحت ایتدی.

اورگانچ شهرنده الوغ سوداگرلردن و معتبر آدملر دن اولان ابوعمود شیرازی تشویقی ایله ابن سینا جامعلر و مدرسه لرده یوروب شاگردلرگه درس و برر، علمی و فنی خطبه لر سویلهر ایدی. صوگره ری، فزوبین و همدان شهرلنده یوردی، علم روح حقنده اولان «فصول» اسملی اثرینی «همدان» ده تألیف قیلدی.

معه خسته لگی ایله مبتلا اولان همدان حاکمی شمس الدوله، ابن سینا تریبسی سببندن سلامتندی و بوکا قارشو مکافات ایتک قصدی ایله شمس الدوله، ابن سینانی اوزینه وزیر نصب ایتدی. بو وقتده باشی ۳۴۴ هجری ایدی. ابن سینا، وزیر اولدیغنده کوندزلربین مملکت اداره سی ایله مشغول اولور و کیچهلرنک بر قسمنده درس آیتوب و بر قسمنده ایسه کتاب تألیف قیلور ایدی.

فیلسوفنک معیشتی مملکت تدبیرینی ایتک، درس آیتوب کتاب تصنیف ایلمکدن عبارت اولدیغی ایچون غریب بر معیشت اولوق لازم کلور. بونلر اوستنه ابن سینا، آرسطو اثرلرینی مطالعه ایتک و طبعه اولان علمینی عملیاتی ایله تجربه ایدوب کورمک نیتی ایله طبیبلی و طیفه سینی ده اجرا قیلور ایدی.

وزیر اولوب طور دیغنده نه ایچوندر، کندیسینه قارشو عسکر خلقی آیافلانو ب یورتینی تالادیلر و اولدرلمکنی ده امیردن طلب ایتدیلر. شمس الدوله ایسه بونی وزیرلکدن عزل ایتمکله قناعت قیلدی. آز کونلر سوکنده شمس الدوله خسته لک ایله مبتلا اولدیغندن تکرار ابن سینانی دعوت ایتدی و ایلکده اولان ماجرالر حقنده عنرلر کوستروب دوا ایلمکنی اوتندی. ابن سینا دوالرندن فائده کوروب سلامتندیکندن سوک شمس الدوله، تکرار ابن سینانی اوزینه وزیر ایدوب قوبدی.

شمس الدوله وفات اولدیغنده ابن سینا، آنک خلقی اولان تاج الدوله گه خدمت ایدرگه ایستمدایکندن اصفهان شهرینه عزیمت قیلدی و علاء الدوله خدمتته کردی. بو وقتده کندیسینی خسته لنوب حفظ صحت قاعده لرینی برینه کتوره آلمادیغندن کوندن کون، حالی ضعیفلنور ایدی. غزنویلر اصفهان شهرینی ضبط ایتدیکلرندن ابن سینا، علاء الدوله ایله برلکده «همدان» شهرینه قاچدی. بونده وار.

دخی ده گوزل و آچیق روشده تصویر ایدر اولمشدر. اوز عصرینه قدر تألیف ایدلمش نه قدر طب کنایه وار ایسه جهل سینی مطالعه ایتمش و ایکنچی طرفدن کندیسینی عملیاتی ایله - کسب ایچون دگل بلکه علم ایچون - تجربه و طبیبلی قیلورغه باشلامشدر. طب فننده مهارت و حذاقت ایله مشهور جهان اولدیغی وقتنده باشی یکر می گه یتمامش ایدی.

نوح بن نصر سامانی خسته لندیگنده عیاده سینه ابن سینا چاقردی و بونک اعتناسی سببندن مذکور امیر سلامتک کسب ایتدی. اوشبو خدمتی سایه سنده ابن سینا، سامانیلرغه مخصوص اولان نادر بر الوغ کتبخانه گه کررگه موفق اولدی. بو کتبخانه نی ابن سینا کندیسینی بویله تعریف ایدر:

«کوب حجره لردن عبارت اولان الوغ بر اوی گه کردم. هر بولمه ده صندوق صندوق اولورق کتابلر طورر ایدی. بعض حجره لرده صرف ادبیات عربیه و شعر کتابلری اولوب بعض حجره لرده بالکتر فقه گنده در. خلاصه: بونده هر فن ایچون آبروم بر حجره تخصیص ایدلمشدر. کتابلر حقنده اولان فهرستنی آلوب مطالعه ایتدم و اوزمه حاجت اولانلرینی صوراب آلور ایدم. بونده اسملری آدملرگه ایشدلمامش کتابلر کوب ایدی. ایشته بو اثر - لرنی تمام اوفودم و حسابسز فائده لر آلدیم» (۱).

ابن سینا اوشبو کتبخانه ده، باشقه یرده نسخه لری اولنمامش عزیز اثرلرنی مطالعه ایتمشدر. بر مدت سوکنده مذکور کتبخانه اوت ایله یانوب تلق اولدیغندن، جهان یوزندن تمام بوغالمش نفیس کتابلرنک علملری آنچق ابن سینا کوکنده صافلانوب فالمشدر. باشقه لر فائده لنماسونلر ایچون اوشبو کتبخانه نک قصدی صورتده ابن سینا طرفندن یاندرلمش ایدیکن ظن ایدنلر وار. فقط علم عاشقی اولان بر حکیم و حکمت صاحبی اولان بر عالم بویله بر جنایتده اولنمیه چیغی معلوم.

آتاسی ملکیه مأمورلردن اولدیغی مناسبتی ایله آنک ایله برلکده بر قدر شهرلرده دور ایتدیکندن سوک آتاسی وفات اولدی. بو وقتده ابن سینا ۳۲ باشنده ایدی. سامانیلرنک طالعلری سونوب فلاکت دورلری باشلانیدیغی کونلر هم اوشبو ساعتلرگه تصادف ایتدیکندن ابن سینا بقرانی ناشلاب چیقدی و خوارزم ولایتده

ایدی . فقیه لر قیافتند یورر ، فقط حکیم لگینه موافق دگل روشده شهوتنه مغلوب بر ذات اولدیغی مرویدر .

ابن سینانک تالیفی ۷۰ عدددن زیاده اولوب بونلرنک کوبسی بو کونده « لایدن » و انگلتره ده « اوقسفورد » کتبخانه لرنده حفظ اولنوب طور مقده لر در . بونلر آراسنده الک بیوک و محیط المعارف هم ده فلسفه علوم اسمینه لایق اولانی « شفا » اسمنک گی اثری اولوب بوندن صوگ « نجات » ایله « قانون » در .

ابن سینا اثرلرینک کوبسی لاتین ، آلمان ، انگلیز ، فرانسز ، تورک حتی عبرانی لسانلرینه کوب مرتبه لر ترجمه ایدلمش و هر ترجمه ، دفعه لر ایله باصلوب تارالمشدر . بو کونده مطبوع اثرلری بونلر در : (۱) القانون . ابن سینا اوشبو اثرینی جالینوس مسلگینه موافق صورتده تالیف ایتمشدر . قانون الک ایلك ۴ جلدده اوله رق ۱۵۹۳ ده « روما » شهرنده طبع اولندی و ۱۲۹۴ هجریه ده ۳ جلد ده مصرده باصلدی . (۲) الشفاء . بو اثر ۳ جلدده و ۱۳۰۳ تاریخنده تاش باصه ایله ایرانده طبع اولندی . (۳) حی بن یقطان . مهران اعتناسی ایله ۱۸۸۹ ده « لایدن » ده و آندن صوگ ۱۲۹۹ ده مصرده طبع اولندی (بو اثر ، ابن طفیل تالیفی اولان « حی بن یقطان » رساله سینه باشقه در . (۴) اسرار الحکمة المشرقیة . مهران اعتناسی ایله ۳ جلدده ۱۸۳۶ ده فرانسزچه اولان شرحی ایله برابر « لایدن » ده طبع اولندی . (۵) ارجوزه . منطق فننده اولان بو اثر شمولدرس اعتناسی ایله ۱۸۳۶ ده « بون » شهرنده طبع اولندی . (۶) الاشارات . فورجت اعتناسی ایله برلین ، لایدن ، اوقسفورد نسخه لری ایله مقابله و تصحیح ایدلد . یکنندن صوگ ۱۸۹۲ ده « لایدن » ده طبع اولندی . (۷) رسائل فی الحکمة . اوشبو اسم ایله ۹ عدد رساله دن عبارت بر مجموعه سی ۱۲۹۸ ده استانبولده طبع اولندی . (۸) کتاب فی النفس . ادورد فاندیک تصحیحی ایله ۱۳۲۵ ده مصرده طبع اولندی .

« تجارب الامم » اسمنده اولان بیوک تاریخی بو کونه قدر باصلمامش و ۱۰ جلددن عبارت « لسان العرب » اسملی لغت کتابی مسوده حالنده دنیادن یوغالمشدر . ابن سینا ۴۲۸ - ۱۰۳۷ تاریخی رمضانده وفات ایتدی ، یاشی ۵۸ ده ایدی . قبری ایسه « همدان » شهرنده قبله طرفنده اولان سور آستنده معلومدر .

دیغنده حالی کوندن کون آغیرلاشوب آخرنده حیاندن امیدینی کیسدی ، توبه و تضرعلر قیلوب نهایت بو فانی دنیاغه و داع ایلدی .

عمری ، بر برینه دشمن اولان واق پادشاهلر آراسنک بوروب اوندیکندن ابن سینا بر قاچ دفعه لر محبوس اولدی و کتابلرینک بعضیلرینی حبسخانه لره وقتنده تالیف قیلدی . ابن سینا ، حقیقت حالده بر داهی ، اسلاملرنک فوق العاده بر نعر برلری ، اثرلرنده شهرت و برکات اولان بر مؤلفلری ، تورک قوملرینک ما به الافتخار اولان نادر بر عالملری ایدی . مسلمانلق دنیا سینک آرسطو و بقراطی اولوب ، اسمی یالکیز تورکلر و اسلاملر آراسنده غنه دگل بلکه بتون دنیاغه مشهور اولمش و طب فننده « قانون » نام اثری بوندن برگنه عصر مقدم بر زمان غه قدر آوروپا دارالفنونلرنده درس اوله رق تعلیم ایدامش و طب فننده دستور العمل طوتلمشدر .

ابن سینانک آثاری کوب و غایت متنوع اولوب تورکی ، عربی و فارسی لسانلرنده سویلمش شعرلری و قصیده لری متداولدر (تورکیچه شعرلرینی بز هنوز کوره و ایشده آلمادق ، بیلوچیلر اولسه « شورا » غه هدیه ایتکلری رجا اولنور) .

حق سوزلی عالملر و مداهنه سز فاضللرنک قسمتلری ، جاهل هم ده عوام فاشنده دیندار کورلمک ایچون باشقه سینی اکفار ایتمک عادتلری اولان متعصب لرنک اذالرینه دوچار اولمقدن عبارت ایدیکی معلومدر . ابن سینا هم بو کبی ذاتلر طرفندن ضلالت غه نسبت ایدلدی و طوغریدن طوغری اکفار بلا سینه مبتلا اولدی . بونلر غه فارشو ابن سینا :

کفرچو منی کزاف و آسان نبود
محکمتر از ایمان من ایمان نبود
در دهر چو من یگی و آن هم کافر
بس در همه دهر یک مسلمان نبود

دیه سویلر اولمشدر .

ابن سینا ، « مشائون » دیه معروف اولان حکیملر مسلک لرنده اولمش ایسه ده کندینک متفرد اولان فیکرلری ده کوبدر .

ابن سینا ، اسلام دیننی غایت احاطه لی و منتظم قاعده لردن ، بنو بشر سعادتنی ایچون متکفل اولان قانونلر دن عبارت بیلور ، مصالح انسانیه و حیات اجتماعیه رکنلر - ندن اولان جدی و عالی بر مسلک اولمق اوزره تانور

مقالەلەر:

قازاق تارىخى حَقْنَدە.

صوڭ و قتلار دە «شورا» دە قازاقلارنىڭ ئانس ياكە عكاشە اسملى صحابەلەر نسلدىن اولوب، اولمادقلرى توغرىسىندە بىر، بىكى مرتبە صوراولر بولدى. موندى صوراولر نىڭ بولغالاب توروى البتدە فائىدە ليدىر. چونكە بوغالغان ويىلمىگان نەرسەلەر گل صوراشو وايزلەو برلەگنە طايبلادر. باشقە تورك اوروغلى كىبى بوكون قازاقلارنىڭ دە آنىق بىر تارىخى يوقدر. بىزگە بو يوغمىزنى ايزلەب قولغە توشرو كوبىن كىرەك ايدى.

لىكن شول باياغى نادانلىقنىڭ قولندە قل بولوب، اونىڭ توشوردىكى قارانغو چوقردە بولوب تىك ياتودن باشقە بىر ايش بىرمىگانىز. بوكون تانارلر بولسون، عثمانلىلر بولسون اوزلرىنىڭ تارىخلىرىنى ايزلەمكە، بتونلاي قوللرىنە توشورمەسەلردە قولاقلىرىنى سالوب آز اولسەدە اونىڭ خبرىنى ايشىدوب تورمقەلردىر.

قازاق تارىخى حَقْنَدە صوراولر بولوى ايسە، قازاق تارىخى دە ايزلەوچىلر بار ايدىكى آڭلاتادىر. صوراوچىلر دن بعضلرىنىڭ «قازاق تارىخى بىلوچى «قازاقچل» دىب» قول قويولرى، كشىنىڭ امتنى بىگىرەكە آرندىرادىر. موندى بىلوچىلر قازاق تارىخى يازوبدە چىغارلر. لىكن تارىخ يازونىڭ قىين بىر ايش اولدىغىنى هىچ كىم انكار ايتمەز، اونىڭ ايجون بىك كوب اوبلارغە طوغرى كىلور. بوكون بىر قازاق غنە توگل بلىكە بتون تورك اوروغلى اوز تارىخلىرىنى ياۋروپالىلردن اوگرەنەرگە اونلرنىڭ تىللىرىدە يازغان كىتابلردن جىبارغە جىبوردلر. قازاق تارىخى يازوچىدە بو جىبورىت بتون قوتىلە حكىم سورەدر.

بولاي بولغاندە قازاق تارىخى بىلوچىلردن مېنىم اوتونچىم شولدر: اونلر اوز بىلىكلىرىنى همدە باشقە تىلدە بولغان تارىخ كىتابلىرىدىن قازاقلر حَقْنَدە يازغان نەرسەلرنى اوز تىللىرىگە ترجمە ايدوب «شورا» دە يازسونلر. چونكە اول «شورا» دە بىر نېچە مرتبە تنقىد سوزگىچى ايل سوزلور؛

ناغىزى ناچارىدىن ايرىلور؛ صوڭرە بىر كىتاب قالبنە قويوردە تارىخ دىب آتالمىغە لايىقى بىر اۋر ميدانغە چىغار. بوكون پىتر بورغ، مسكو، قزان كىبى شىهرلردە آز اولسەدە قازاق استودىنتلرى باردر. زور كىتبخانەلرگە بوروب قازاقلر حَقْنَدە يازغان نەرسەلرنى ترجمە ايتىك، بىوك پرافىسر ومستشقرلردن معلومات جىمىق بو استودىنتلرغە، اوز ملتىنى سويگان يىگىتلرگە اور بىر ايش توگلدىر.

بو حَقْنَدە قازاقلرنىڭ بىرنچى كشىلارنىدىن سانالغان بىرنچى دوما چىلىنى بوكايغانى حضرتلردىن دە زور ياردىم اميد ايتلەدر.

بىر ملت ايجون دنىيادە بشامك نى قدر لازم ايسە، اوز تارىخىنى بىلمكە او قدر لازمدر. ملتنىڭ ترقىسى توغرىسىندە تارىخى قدر زور ياردىمچىسى بولماز، اونىڭ قدر توغرى يول كورسەتوچى بىر استاذ تاپىلماز. بناء عليه بىكى يارطى بىر بتون اولارق كچكنە بولسەدە بىر قازاق تارىخى يازوب چىغارمىق بورچەزدر.

مىن قازاق تارىخى حَقْنَدە بار ايشىتىدىكىم سوزلرنى جىياچقىم، فرصت بولمىدە همدە اورون بىرىلدىكە «شورا» دەدە يازاچقىم. شولايق باشقىلرنىڭ دە بىلىك وايشىتىدىكلىرىنى «شورا» دە ياكە توغرى اوزىمە يازولرىنى ملتىز اسمىدىن استىراحم ايدەمىن.

قازاقلرنى ئانس ياكە عكاشە نسلدىن دىبىك اصلسىز و توبسىز بىر سوزدر. قازاقلرنىڭ عرب نسلدىن اولمادىغىنە مىنىم كىتەرەك بىك كوب دىللىلم بولسەدە، سوزنى اوزايتماز ايجون بو اورندە بارى بىر نېچەسنى گنە يازاچقىم.

۱ - بىر ملتىنى ايكىنچى بىر ملت نسلدىن دىبىك ايجون او بىكى ملتنىڭ تىللىرى، اعضالرىنىڭ تىشكىلى، صورەت و قىياقتلىرى و ايسكىدىن قالغان اۋرلرى آراسىندە زور بىر مناسىبت و ياقىنلىق بولو لازمدر. حالبوكە قازاقلرنىڭ نەدە تىللىرىدە نەدە صورەت و قىياقتلردە، نەدە ايسكىدىن قالغان اۋرلردە عىر بىلرگە اوخشاغان هىچ بىر بىرلىرى يوقدر.

۲ - قازاقلر ئانس وعكاشە نسلدىن بولسەلر، آنالرى

مدرس وسيدلردن اوز تاريخلرينى صوراشالر، اولنلردن ده بوغاريدىغى جوانى آلا.

اوج يل مقدم حجازده وقتىمده اعتبارلى بر قازاق حاجيسى قازاقلرنىك اُنس نسلندن ايدكى اثبات ايدوب بير ديه مدينه ده گى سيد عبد الله غه دورت يوز سوم بيرديگنى، روسيه دن تاغنده يوزلر جيوب بياررگه وعده قىلديغنى اوز اوزى برله سويله گان ايدى. اُنس، اوزنى اوغلى فلان ديه بر نچه كشيكنى اسمنى يازوب بېروبده كسهلرينى آلتون برله تولترو سيدلرگه ده اوڭغاي كسب ايدى. منه آڭلاناكه: بو توبسز، يالغان سوزلارنى چىغاروچى حاجيلر همده مدرس، سيد، بدلچى اسملرينى تاشوچى نادان عربلر در.

بو سوزنىك تارالوينه ايكنچى بر سبب ينده باردر. اوده: ۱۵ - ۱۶ نچى عصرلرده ناتار، تاجيك، صارت منلارلى كيلوب قازاق آراسنده دين اسلامنى تاراتقانلر؛ بونلر اوزلرينى پيغمبر نسلندن، سيدزاده لرمز ديه تانتقانلر. قازاقلردن قيز آلوب بتونلاي قازاقلاشوب كيتكانلرى ده بولغان. بونلردن بريسى بلكه اوزىنى افندمزگه كوب خدمت ايتكان اُنس صحابه گه نسبت بېرگاندر. بونلردن توغان بالالارنىك ده اوزلرينى سيدزاده ياكه صحابه نسلندن ديب تانباچقلىرى بيلگوليدر. مونه شولايجه خلق آراسنده قازاقلر اُنس نسلندن ديگان بر سوزنىك تارالوب كيتوى بيك ممكندر.

۱۹۰۵ نچى يللرده اورال، تورغاي اوبلاستنده غى قازاقلر اوزلرينه مفتيلىك صوراب پيتربورغ غه بارغان وقتلرنده بوغارغى دائره لردن: «سزگه مفتى نيگه كپرهك، سز شامانيسز» كى سوزلر ايشتلىگان ايدى. بوندىن صوڭ قازاقلر آراسنده: «بز نيگه شامانى بولىق، بز اُنس نسلندن مز» ديگان سوز بېگره كده قوت نابوب كيتكان ايدى. حتى قازاقلرنىك بعض بيلكى آدهلرى ده بو سوزنىك يالغان ايدكى بيله توروب اونى ياراتا، اوڭا قولاق صالا باشلاغانلر ايدى. مين؛ اُنس اسمينىك قازاق اچنده شهرت تابوينه بو ايكى سببدن باشقه بر علت نابا آلامدم.

قازاق تاريغى توغرىسنده ميكا ياردم ايتىك نيتنده بولغان قازاق ياشلرينه و باشقه همت ابلرینه آدريسم:

Г. Копаль (Семирѣч. об.) учителю Габдулгазизу
Мусагалиеву.

يعنى بو صحابهلر توغاندىن نچه يوز يللر صوڭ قازاقلرنىك اسمى ذكر ايديلير، بر قوم اولارق باشقه ملتلر طرفدىن طانلير ايدى. حالبوكه، قازاقلرنىك بيشنچى عصر ميلاديه يعنى اُنس و عكاشلر توماس بورون ينيسه جلفهسى و سايانسك طاولرى بوينده اوتورر بر قوم اولدقلىرى روايت ايتلدر. بولاي بولغانده قازاقلرنى بو صحابهلرنىك بالاسى ديهك «قازاقلر، آنالرى توماسدىن بورون دنيغاه كيلوب بر ملت حالنده ياشيلر ايدى» ديهكله بر در. ۳ - قازاقلرنىك بيك ايسكى زمانلرده ينيسه جلفهسى، سايانسك طاولرى، صوڭروراق آلتاي، تيانشان طاولرى بويلرنده اوتوردقلىرى تاريغاً معلومدر. قازاقلر اُنس ياكه عكاشه نسلندن اولسهلر ايدى عربلرنىك ابن بطوطه كى زور سياحلىرى، ابن خلدون كى بيوك مؤرخلىرى ينيسه، آلتاي، تيانشان تيره لرنده عرب نسلندن بر قوم وار ايدكى البته ذكر ايدهلر ايدى. حالبوكه، بو عالملر او تيره ده گى خلقلرنىك همه سنى مغول، تورك نسلندن سانيلر.

۴ - بو كون بتون ياوروب مؤرخ و مستشرقلىرى ديرلك قازاقلرنىك تورك، مغول جنسندن ايدكى بر آغزدن سويله مكد، ايسكى توركلرنىك تيل، عادت و قياقتلرينى ناغز اولارق صاقلامقده اولان بر قوم بار ايسه، اوده قازاقلر ايدكى اقرار ايتمكددرلر. بولاي بولغانده قازاقلرنى عرب نسلندن سانامق بيك زور آهملق، تاريغقه بيك بيوك افترادر. زور عالملرنىك سوزلرينه ده بيك اولىكان احترامسزلقدر. درست قازاقلر بدويلسكده و حيوان برله تريكلك قىلوده عربلرگه بر آز اوغشىلر. كوب كشىلرنىك قازاقلرنى عرب نسلندن ساناب ماناشولر ينىكده برنچى سببى اوشبودر.

حجازدن كيلگان بدلچى نادان عربلرنىك كوبسى، قازاقلرنى بدويلسكده عربلرگه اوخشاتاده عرب نسلندن ديب سانيلر. بونى بدلچى عربلردن اوز قولانم ايله بيك كوب ايشيتدم. نچه يل ئلوك مصرده ايكن «زهر» نىك ايك برنچى مدرسلرندن سانالغان و محكمه شرعيه ده قاضى اولان بر ذات بر مناسبت برله بزم معيشتمزدن سؤال ايتكان ايدى. بن ده، بدوى اولارق قرلرده تريكلك ايتديكى سويلدم. سوزم بتهر بتمهز، مدرس حضرتلرى ده بزم عرب اولديغمهز درحال حكم ايتكان ايدى. حجگه باروچى بعض قازاقلرنىك الوغراق آدملىرى مكه، مدينه ده گى

حفظ صحت.

کوب آشامق.

(روسچادن ترجمه)

«کوا و اشربوا ولا تسرفوا». قرآن شریف.

ایسرکک، سیفیلیس، چاخوتکه کبی انسان باشینه کیلگان اڭ زور بلالرنڭ بریسی هیج شههسز کرکدن آرتق آشامق. آشاده اعتدالسزک هیج سیزدرمیچه، مذکور اوچ نرسه گه فارغاندهده کوبرهک خلقنی تلی ایتیه. آشاده اعتدالسزک اڭ ایسکی آورلردن بولوب حاضرگی حفظ صحت دورندهده اولگیچه حکم سوره: ایسکی زمانلرده فیلسوفلر و دینلر (مثلا اسلام دینی آنی حرام ایتمشدر) آڭا نه قدر مانع بولورغه طربشسهلرده، حاضر طبیبلر اڭ، سلامتک ایچون زیانلرن قچقروب طورسالرده خلق آڭا قولاق صالمی، منع و کیڭکاشلرگه اعتبار قیلمیچه آشاده اعتدالسزکده دوام ایتیه.

کوب کشیلر یاشلکده مر بیلرینڭ قای بر کوب آشاوچیلرنڭ سیمزلیگینه فاراب «کشی کوب آشاسا طازارا» دیگان یالغان اعتقادلری سایهسند بومضر و یامان عادتکه اوگره نوب فاللر. طوتاشدن اچوب طوروغه اوگره ننگان ایسرک کبی بو آدملرده بیک کوب آشارغه اوگره نلر، سلامتک ایچون فائدهلی درجهده آشاوغغنه فناعت نیلا آلمیلر.

بعضیلر آشاددن لذت طابوب آشی آشی اعتدالدن چغالر. بونلرچه گویا فلان و فلان آشلرنی آشاو بایلق، آریستوقراتلق یا که ضیالیقنی کورسه ته در. کوب آشی آلونی یگیتلک صاناوچیلرده آز توگل. بعض ملنلرده کوب آشاو مقدس اش حکمینه کرمشدر. جوبی آفریقادغی گوتینتوت نام ملنده ماتورلق ایله سیمزک (فاللق) بر معناده یورنیه شول سببلی قزلری جیتیه باشلادیسه قربانلق مال اورنیه قستاب-قستاب آشانلر و کشی قیافتنی بوغانلورلق درجهده سیمزتهلر.

فقیرلر آراسنک فائدهلی، لکن آز طعامگه فناعت ایتمیچه فقط نورصاق طولدر و قصدیلر هیج فائدهسز آزلر آشاوچیلر هم بولادر. بو هم کوب آشاوغه اوگره نو نتیجه سیدر.

* * *

کوب آشاوغه اوگره نونڭ سببی نلهسه نه بولسون، بو عادت کشی نڭ سلامتگی ایچون بیک زور زیانلر کیترگانلگنده شبهه یوقدر. اڭ الک معدده ایچون زیانلی: کوب آشاوچیلرنڭ طاماق طوبدرغاج بعض توبمهلرن اچقندر و بیکیشار ساعت کوناریله آلمی یاتورغه مجبور بولغانلقلرن هر کم بله. بوچاقلرنده آنلر هیج خدمت ایتیه آلمیلر. بولای ابرینوب قرن یاتو اوزی معدده نڭ اشلکسز لنووینه سبب بولا: معدده آشنی فایناتوب اولگره آلمی باشلی، آش فزاننده کاتارلر، آش اوتمه و، اچ آورولری، بویر بوزولور کوبرهک چافده اوشبو اعتدالسزک نتیجهسی بوللر. آشاده اعتدالسزک اڭ یامان نتیجهسی باور بلن بوبرده سیز بل: بونلرده «راق» پیدا ایتهدر.

کوب آشاونڭ دخی بر یامان نتیجهسی سیمزودر. سیمزک طازالق توگل، سیمز کشی کوچسز بولا؛ طن آلووی، فان حرکتی ناچار بولا، هوشی کیتوب باشقه فان منوب، یورهک یاریلوب اولور سیمز کشیلرده یش اوچریلر. دائمی ریژماتیزم، یارم باش آورووی، اڭ نق طارالغان آورولردن بوون صرلاوی فقط کوب آشاو، با خصوص ایت آشادهغی اعتدالسزک نتیجهلری در. بو آورولرنڭ هر بری کشیننی آقرنلاب بولساده، قطعی هلاکتکه آلوب بارلر.

مذکور آورولردن اڭ زور دوا-آشاده اعتدالدر. کوب آشاوغه مبتلابولغان بعض سیمز، لکن آوروغه مبتلا کشیلرنڭ تصادفا تورمه لرگه یابلوب کوب آشاو «سعادتندن» محروم ایتلگچ طازاردیقلری دفعه لرجه کورلمشدر.

شول سببلی آشاده اعتدال-خلقنڭ اڭ برنجی وظیفه سیدر. سلامتکنی صافلاو، آورولردن قاچو، شوشی نقطه دن باشلانورغه تیوشلی. هر حالده اشته گه اسپرک ممدوح اشلردن توگلدر.

خلق کوب آشاوغه کوبسنجه اوزون و زور مجلسلرده اوگره نه. ضیافتده قستاشولر، اشدک تورلیلگی قورصاق طولدروغه اوگره ته. بو نقطه دن فارغانده حاضرگی آش مجلسلری بنی آدمنڭ سلامتگینه بولغان زیانلری ایله اچکی مجلسلردن چاق توبه ندرلر. کشی فایجان و کوبو آشارغه تیوشلی؟ بو سوآلگه قطعی جواب بیرو بیک مشکل: چونکه کوچلی و کوچ خدمتی اینوچبگه کرکلی آزی ایله، او طروب خدمت اینوچی کاتبنڭ آشاو مقداری بر ننگز

برلا آلمى. هر كمنڭ آشاوى اوز يىڭ سلامتلىگينه، اصول معيشت و خدمتينه فاراب بولورغه تيوشلى.

حاضر كوب آدملر كونىگه ايكى مرتبه آشپلر. فقط طبيلر بونى معده گه زيانلى طابالار. چونكه ايكى آش آراسى اوزاق بولغانلقدن آچقان كشى قومسزلانوب آشفه هجوم ايته و كركدن آرتق آشاب قويا؛ شول سببلى انگليز اصولنى يعنى كونىگه ۳ مرتبه طاماق طويدرونى موافق طابالار. بو اصول: (۱) ايرته بلن طوقلىلى آزغنه جلى آش؛ بو - كون بويى اشلرلك كوچ بيره.

(۲) كوندز ساعت ۲ لرده جيڭل گنه و آزغنه آشاو. جاي كوني صالحن نرسه. قش كوني پشركان نرسه. بو آش قورصاقنى طولدرماسقه و خدمتكه مانع بولماسقه تيوشلى. (۳) ساعت ۷ ده آش. آزغنه ايت، ياشاچه، قامر و طاتلى دن عبارت.

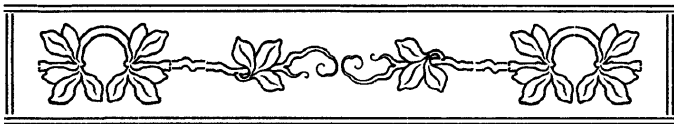
الكىگى ايكى آشاو اورطه سنده چاي اچرگه. ۹-۱۰ دن قالمى يوقلارغه، يوقو آلدندن هيچ نرسه آشامو لازمدر. طوق قورصاق بلن يوقلاو فائدهلى توگل. هر كمنڭ طبيعت و سلامتلىگى، خدمت روشى، اقتصادى حالى آشيىڭ روشينه تاثير ايتمدر. فسقه غنه بو مقاله ده بونلر نڭ هر برن تيكشروب هر آدم ايچون فايچان، كوبو و نرسه آشارغه تيوشلكنى كورساتوب بولمى. فقط عموما آيتكانده، سلامتلك تله گان هر كم آشاوده اعتدال بولنى طوتارغه تيوشدر، بو اعتدال كه، آنى محمد (صلى الله عليه وسلم) «الله نڭ مرحمتى» آتامش ايدى. سوز آراسنده مسلمانلر نڭ پيغمبرى ذكر ايتلو مناسبتى ايله، قرآن نڭ آشاوده اعتدال سزالكىنى فوق العاده شدتلى تنقيد ايتديكىنى و خريستيانلر ايچون ده ايسده طوتارغه تيوشلى بيك كوب عقللى آيتلر نى جامع بولديغنى بيان ايتوب كيتونى كر كسنه مز. اسلام تعليماتينڭ بو حقه غنى جمله لار يىڭ بريسى نڭ مضمونى بويله دن: «كوب آشاو - همه آورولر نڭ، آشاوده اعتدال - همه دوالر نڭ آناسيدر.» «ن. و.»

ذيل

اسلام دينى كوب آشاوغه اڭ دشمان بردين اولديغى، آنى حرام ايتديگى، نفس و اشتها گه غلبه نى اڭ زور ثوابلردن سانادىغى حالده كركدن آرتق آشاو عادتينه اڭ مبتلا ملتده مسلمانلردر. برنجى ايشتكانده تبسم گه گنه سبب اولاقچ: «مسلمانلر نڭ حاضرگى تدبيرينه اڭ زور

سبب، آشاوده اعتدال سزالكرى در» جمله سى احتمال كه، جدى اوبلاغانده بيك توبلى بولوب چقار. چونكه يالقاولق، آكسزلىق كيبى دقتلر برله شوگه آشاوده اعتدال سزالكنڭ كوب ياردمى تيه در.

بونى بلوب بولسه كرك حضرت رسول «امتم حقنده فورقان مصيبتلر نڭ اڭ دهشتلىسى كوب آشاو سببلى معده لرى اوسوب يالقاولانو، يوقوغه ابتلاء وضعى يقين حاصل بولدر» مضمونده حديث سويله مشدر. «ماملاء آدمى وعاء شرا من بطنه بحسب ابن آدم اكالات يقين صلبه» ديه بر حديث هم سويله مشدر كه، مضمونى: كشيىڭ طولدرغان قابلىرى اچنده قارندن زيانلى بر قاب طولدرمادى. ع. ف.

ياپونلر نڭ اجتهادلرينه مثال.

(المقتطف مجلسندن مقتبس).

بر ياپون اوز يىڭ آمرىقاغه واروب علم تحصيل ايتد يكنى اوشبو روشده يازمشدر: كويمه مزده ياپونلر، چينلو لر و باشقه قوملر كوب اولوب هر برى آمرىقا گه خدمت و كسب ايزلر وارلر ايدى. آمرىقا حكومتى، «اوز يانلر زنده يوز ريال آقچ لرى اولماسه چيتدن كيلوچيلر آمرىقا توفرا فينه نوش-رامازلر» ديه نظام چيقارديغنى ايشتك. جالبوكه بنم باشلاب كويمه گه اوطوردىغم وقت بتون آقچم ۲۵ ريال غنه ايدى. اوشبونڭ ايچون مضطرب اولدم، كير و قايتاروب يبارولرندن قورقدم، كيك دنيا نارايدى، بتون راحتم كندى. اوشبو وقت حالمنى ايشدوبمى نيچوكدر، بر ياپون سودا گرى يانيمه كلدى و حالمنى صوراشدى، واقعه نى بيلديكندن صوڭ: «حسرتلنمه! اوزم كفيل اولورم» ديدى. بن ايسه اوشبو مرحمتلى سوزنى ايشتديكمدن صوڭ جهنمدن آزاد اولنمش آدم كيبى شادلاندم.

۱۸۹۳ نچى ييل ۱۴ نچى ايبولده «سان فرانسيسكو» شهرينه بتوب توقتادق. ياپونياندن نيت قيلوب چيقديغم شهر اوشبو ايدى. ليمانده مستر سودا (بنم ايچون كفيل اولورغه وعده و برمش ياپون سودا گرينڭ اسميدر) بڭا فاراب،

پك كوب و هر بری اوز خدمتلی حقنده سویلاشه لر ایدی . بونلرنك هر بری یورت خدمتلرنده اولنوب بعضیلری آش پشهرلر و بعضیلر کر یوالر و بعضیلری بالا قاریلر ایش . بو حاللرگه مطاع اولدیغده ایچم پوشدی ، چینه بر اورندقغه واروب اوطوردم . شول وقنده یانمه بر یاپون کلوب : «یاکاکا کلمش اولسهك كرك ، بوبله اوطوروب طورر اولسهك بونده آپلقدن جان ویررسن ، تیزرهك برر تورلی اش که کرش !» دیدی .

آمریقاده چیت خلقلرغه قاتور خدمتلی ایل آسخانه خدمتلرندن باشقه خدمت ویرلما دیکنی آکلادیغم صوگ ، نیچوك اولسهده بر کسب تابارغه وشونك سبندن هم تحصیل ایدرگه قرار ویردم . واردیغده آمریقاولر بزدن کولرلر ، مسخره و حقارت قیللر ، یاپوشقه دیه فچقرلر ، یوزلرمرگه توکورلر حتی اوستهزگه تاشلر ایله آتالر ، طوغروسی بونلر قاشنده ات قدر اولسون حرمتیز یوق ایدی . بو حالنی آکلادیغم صوگ !وزمنك مملکتنده اولان اعتبار وشرفینی تمام اونودرغه ، اصلا ایرکه لنمازگه و عارلنمزگه قرار ویردم . بر کیسه نك یاردمی ایله بر بای خاتون غه آینه بر ریال یاروم حق ایله آسخانه خدمتی قیلورغه یاللاندم . الك برنچی اش اوله رق ایدن یووب ، بیچاق و سانچکیلرنی تازارتدم . بو خدمتلر ایچون ایکنی ساعت عمر صرف قیلدم . بای خاتون کروب اوزمنی « آفرون اشلینسن » دیه فاتیح اورشدی . اول آراده ابری ده قایتدی ، بالالری ایله جهلمسی سکر جان ایش . بای خاتون یاپون اسمینی اغزغه آلورغه عارلندیکندن بکا «چارلی» دیه یاکا بر اسم قوشدی .

کیچ ایله بای خاتون «چارلی!» دیه فچقرمش ایسهده اول سوزنك اوزمنك اسمم ایدیکن اونوندیغم سبندن یانینه وارمی قالدیم . بای خاتون ایسه اوشبو گناهم ایچون آسخانه که کروب اوزمنی سوکدی . خدمتی اولدیغم ایچون جواب قایتارغه البته اقتدارم اولمادی ، همیشه اوز اشم ایله شغللنور ایدم . تاباق ساوتلرنی یووب اورنلرینه قویار ایچون واردیغده کوزم کوزگی که توشدی . اوزمنی ایسه آشچی خاتون قیافتنده کوروب تعجب ایتدم . بو یورنده درس اوفورغه ممکنك یوق ایدی ، شونك ایچون باشقه برگه کوچارگه فکر ایتدم . کوب فچقرش وتالاشلر سوکنه باشمنی آلوب چیقوب کتدم .

بوندن صوگ بری سوکنده برنک اوله رق یدی خواجهده خدمت ایتدم . هر برنده توش که قدر خدمتی قیلوب

یوزلری کومر کبی قارالمش اشچیلرنی کوستردی و : «ایشته سنی کوتمکده اولان خدمتلر شوندهدر ، سن هم شول آدملرنك بری اولاقچسین» دیدی . بن بوکا : «درست ، بنم خدمتم سویله اوله چق ، شونکله برابر علم هم تحصیل ایدوب مملکتیزگه بر عالم اولوب قایتیق فکر م وار» دیدم . فقط بونده بر یاگلشم اولمش ایش ، بن بونی سوکره دن بیلدم . آمریکا اشچیلری نه قدر کومر کبی قارا یوزلی اولوب اشلرلر ایسهده آمریقایلر نظرنده انسان سانالورلر . اما یاپونلر و باشقلر ایسه آمریقاولر قاشنده حیوان حسابنده یورلرلر ایش . ایشته اوشبو جهندن بنم کورمش مشقتم شونده کوردیکم اشچیلر حاللرینه کوره کوب آرتق اولدی .

کویمه مز توقنادی صف اولوب چینلورلر بارغه چیقارغه باشلادیلر . فقط بونلر یوقاروده دیدیکچه انسان حسابنده دگل بلکه فویلر حکمنده اولوب هر برینك آرقه . لرینه آق بور ایله رفلر ، نومیرلر صوغالندهدر ایدی . گویا حشرات حسابنده اولمش بو آدملرنك حاللرینه چوق تعجب ایتدم ومدنیت مرکزی اولان آمریقاده انسانلرنك بو درجهده حرمتیز اولمقلرینه بر معنا ویررگهده بیلمام . بوندی حاللرنی یاپونباده کورمك دگل حتی طوغوب اوسوب ایشند . بکمده یوق ایدی . چینلورلر ایچنده اولان بر تانوشم حضورینه واروب : «بو نه حال ؟ بن بوکا طاقت طوتارغه مجالم یوق» دیدم . دوستم ایسه : «آمریقا خلقلرینك بتونس اوشبو طبیعتکدر ، مادام که بزلر اوز اوزمنی تربیه ایتمکده مساهله قیلدق ، ایمی شوشی حقارتلرنی کوررگه مجبور اولدق» دیدی . اول آراده بر مأمور کلوب : «ای یاپون ، بونده نی اشلاب طوراسك ؟ !» دیه اوزمنی نورتوب بیاردی . اوشبو وقتده کوکلنك توشونی هیچ صورما کز ! آمریقاولرنك ادبی و تربیه لی خلقلر ایدیکی حقنده اولان اعتقادمنك نه قدر خطا اولدیغنی شمیدی آکلادم .

مسترسودا بنی مأمورلرگه کوسترمک ایچون آلوب کندی . بو اورنده آمریقا مأموری ایله برلکده یاپونیا فونسولی هم ترجمانی وار ایدی . اوشبو فونسول اسمنه بنم حقنده اوزینك دوستی طرفندن یازلمش مکتوبنی چیقاردم و ویررگه دیه سوزسامده فونسول «ویرمه !» دیه اشارت ایتدی ، بنده کیرو کیسه مه قویدم .

آمریقا مأموری طرفندن اوشبو مملکت که کررگه اذن اعلان قیلندی . بوندن ایسه البته ممنون اولدم . مسترسودا ایل یاپون مسافر خانه سینه واردق . بونده یاپون اشچیلری

**

اوشبو خبرنی چله گه یازوچی ذات اوز طرفندن :
«بو آدم، حاضرگی کونده یاپونیا ده مشهور فوتوغرافچیلر-
دندر یاپونیا ده اولان معروف آدملرنڭ کوبلری بونڭ
قیلندن آمریقاغه واروب یوز تورلی مشقت وزحمتلر
ایله اوقوب قایتیش آدملردر» دیه حاشیه یازمشدر .
بز هم : «لا تحسب المجد تمرا انت آکله * لن تبلیغ
المجد حتی تلحق الصبرا» شعرینی کوچروب اوشبو مقالینی
تمام قیلمقده مز .

توشدن صوڭ مدرسه گه وارر ودرس اوقور ایدم . بونلرنڭ
بعضیاری خدمت حقلرمنی ویرمی قووب چیقاردیلر . بعض
وقتلرده باش قویارلق اورن نابلما دیغندن تون بوینچه
اورامده یوروب تون کچرر ایدم .

یغشی غنه اوقورغه باشلادیغم صوڭنده ینگل کسب
ایدیکن آکلاب فوتوغرافچیلق مکتبینه یوررگه باشلادم .
بونده اوقو حقی هر آی ایچون آلتی ربال ایمش . بنم
ایسه بر ربال اولسون آنچه یوق . اوشبو وقت بر یورتغه
خدمت که کردم . کیچ ایله یاتورغه واردیغمده مندارده
یاپونچه : «بای خاتون پک اوصال ، صاق بولکنز!» دیه
یازلمش بر یازو کوردم . بونی بندن مقدم خدمت ایتمش
یاپون یازوب کتمش ایمش .

بو خاتون ، حقیقت حالده غایت اوصال ایدیکی آز
وقته معلوم اولدی ، درست که چیقدی .

بر نشچی گه کروب خدمت ایدرگه باشلادیغمده
یورندن مکتوب کلدی ، بونده ایسه آتامنڭ وفات اولدیغی
یازلمشیدی . اوشبو وقت دنیاده هیچ امیدم ولدتم قا-
لمادی ، حسرت دگزینه چویدم .

صوڭره «یوقسه بو کسب فائده لیره ک اولمازمی؟» دیه
کارته اویبارغه کرشدم . بو پک برکاتسز نرسه ایمش ،
بوننی تیزراک تاشلادم . نه قدر مشقت وزحمتلر کوردم
ایسه ده وطنغه عالم اولوب قایتیق فکرندن دونیادم . بختمه
فارشو بر انگلیز عائله سینه خدمت که کردم . بونلر پک
شفتلی اولدیلر . بونلرده خدمت ایتدیکم وقت خدمت حقیمنی
آلدن آلوب فوتوغرافی مکتبینه دوام ایدر ایدم . بو یورنده
اوج یل خدمت قیلدم و هر آی ایچون آلتی ربال تولاب
طورر ایدم . تراموای غه اوطورغه آنچه یوقلغندن و
بیان واردیغمده درس گه بتشورگه ممکن اولما دیغندن
مکتب که واردیغمده یوکرر ایدم .

«سان فرانسیسکو» ده دورت ییل طوردیغم صوڭنده
وطنه قایتورغه نیت ایتدم . چونکه فوتوغرافی هنرینی
کامل اوگرنوب یتمش ایدم . اوشبو وقت ، یاپونیا حکو-
منی طرفندن صوغش کویبه سی صاتوب آلورغه کلمش
هیئت ایچنده کاپیتان سفورای ایله کورشدم . یاصادیغم
رسملردن اوتوز ربال قیمتنده رسملر منی آلدی ، بونڭ
اوستنه دخی بکرمی ربال هدیه ویردی . بنده «نیویورق»
شهرینه واردم و آندن ده یاپونیاغه قایتوب کتدم .

عصبیلك و سلامتلك

I

عقل هم خسته لندره هم شفا ویرودر .

بعض بر آدملر هیچ بر خسته لکری اولما دیغی حاله
اوزلرینی خسته لک ایله مبتلا دیه اعتقاد قیلرلر ، دوستلرینه
ومجلسدشلرینه حاللرندن شکایت ایتلر بعض وقت معده-
لری بوزوق ایدیکن وبعض وقت باشقه یرلری آورتدیغنی
سویلاب اوزلرینی قزغاندرمق اجتهادنده اولنلر . واقعه
بونلرده بدن خسته لگی دگل بلکه وهم خسته لگی اور-
نلاشمش اوله در . اوشبو خسته لک سببندن عمرلرینی قایغو
وحسرت ایچنده کچرلر ، راحتلردن لذت ناپا آلپلر .

طوغروسنی سویلامک لازم اولسه ، و هم خسته لگی
اوزی کوب وقته حقیقی اولان بدن خسته لک رینه ده سبب
اوله در . آدمنڭ فکری وبتون حسرتی برگنه اعضا سینه
یونالور اولسه ، شول اعضانڭ خسته لک ایله مبتلا اولهقی
کوب مرتبه لر تجربه ایدلمشدر . اوشبونڭ ایچون آدم
بالاسی اوزینڭ بدننی پک کوب بیلمازگه ولزومندن آرتق
تیکشروب طورمازغه تیوشلی . خصوصاً علمی و معرفتی آز
اولان کیمسه لر ایچون اوزینڭ اعضالری حقیقده تفتیش
قیلیق فائده سز بر نرسه در . حقیقی طبیب اولماش کیمسه
لر ایچون طب کتابلرینی مطالعه ایتمک ، بیلور بیلماز آنلرده
یازلمش نرسه لر ایله عمل قیلوق هم ضررلیدر . زیرا طب
کتابلرینی مطالعه ایدوچیلر اگرده طب علمنی تحصیل
ایتماش اولسه لر ، طب کتابلرینده سویلانمش خسته لکلرنڭ

ایله دولانهق روشلرینی اوگرنمش. ایشته معلوم قولسز آدم، اوشبو یوق نرسه ایله دولانهق سببندن خسته لگندن فورتولمشدر.

(۲) بر آدم، اوزینک ایچینده اولان خسته لك حقنده طیبغه کورلشمیدی. طیبب ایسه بونی قاراب ریتسبب یازوب ویردی. بوندن اونیش و یکرمی کونلر اوتدیکندن صوڭ اوشبو آدم، اوزینک طیببینه واروب دواسینک کیلشدیکنی سوبلاب اخلاص ایله رحمتلر اوقودی. طیبب بو حالدن زیاده ممنون اولدی هم ده دولرینک نه شیلردن و اولچاولری نه قدر اولدیغنی خاطرینه آلور ایچون ریتسپتنی کتوروب کوسترمکن اوتندی. آدم ایسه: «بانگدن چیقدیغم ایله بن آنی (ریتسپتنی) آشادم!» دیه جواب ویردی. (دوقنور یازوینک اوزینی دوا دیه خیال ایتمشده، شونی آشاب ترمش اوله در).

بونک کبی شیلر پک کوبدر. و هم خسته لکلرینی و هم خسته لکلرینک دولری ده و هم ایدیکن شمدی اوشبو عصرده اولان علم و معرفت، فن روشینه قوبمشدر.

II

قایغو ضررلی بر نرسه.

سلامتلك ایچون الك زور آفات، قایغو وطنچسزلقدن. قومسزلق، کونچبلك و دنیاغه ویرلمک کبی شیلر آدم اوغلینه طنچسزلق و یرر. بونک سببندن آدم اوغلی کوندن کون کویار وبتار، آخرنده آخرت که کوچار. اوشبونک ایچون مصیبتلرگه کبک کوراکر ایله قارشو طوررغه، دنیاڭ بلا وفضالری حقنده صالحون فانلی اولورغه، واق تویاک نرسه لرنی کوب حسابغه آلمارغه تیوشلی. دنیاڭ مصیبت یورقی ایدیکنی، حیات ایسه هر نورلی فورتنچ نرسه لر ایله چلغا نوب آلدیغنی و دنیاغه اولدیغنده هیچ کیم، سعادت ایچنده طورمادیغنی اونوتمامش کیمسه لر دنیاڭ بلا وفضاسینه اهمیت ویرمازلر و شونک ایچون بو یوزدن کوب خسته ده اولمازلر. آچیقلا نهق، قایغولرغه کورده سلامتلك ایچون ضررلیدر. آچیغ اثری کوب وقت اوپکه گه می گه وارر، اوشبو سببندن بو اعضالرده آغیر خسته لکلر ظاهر اولور. آچیغ سببندن حتی شول دقبقه ده جان ویر وچیلر اولدیغی کبی عقلدن یازوچیلر حسابزدر. حتی آناسی آچیقلا ندیغی وقتده سوت ایبوچی بالالرنک صاغلام حاللرنده وفات اولدقلری کورلدی. زیرا آچیغ وقتنده، سلگای هم سوتده آغو میقروبلری

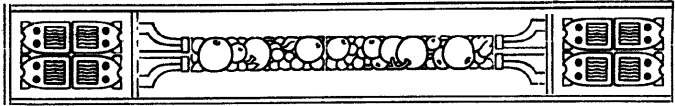
هر برینی اولماسه ده کوبسینی اوزلرنده تابارلر، شول خسته لکلرنک اعراضلرینی اوزلرینه طوغری کتوروب، اوزلرینک سلامتسز لکلری ایله حکم ایدرگه باشلارلر. بوندن ایسه اوزلرینه امیدسزلك، قایغو و حسرتلر کلور و بو سببندن حقیقی خسته لکلر پیدا اولور.

انسان هر وقت اوزینک آش فزانینی غنه فکرا ب طورسه آشی سکماز، آغراق حس ایده باشلار. بویل حاللر یوراک، باور کبی اعضالرده هم عین عملنی پیدا ایتدیکی تجربیه ایدلمشدر.

کوب کیمسه لر وار، هر وقت قوللرینک نامرلرینی طوتوب، حرکتینی تجربیه فیلوب طورلر اوزلرنجه شوندن بر سلامتلك و خسته لك علامتلری چیقارلر. ایشته بوده تیوشسز بر شیدر. زیرا بونک سببندن و هم خسته لگی پیدا اولورغه ممکن. و هم خسته لگینه دوا ایتمک ایسه حقیقی خسته لك گه دوا ایتمکنده مشکلدن. حقیقی خسته لك ایله وفات ایدوچیلرگه کوره و هم خسته لگی ایله وفات اولوچیلر کوبرا کدر.

انسانلرده اولان رنجولرینی و سلامتلكلرینی طوغدروچی نرسه «عقل» اولوب کوب خسته لرنک اوشکرو و توکرو سببلردن یا که ایم نوملردن کیتولرینک اصل سببی ده اوشبو در. زیرا بویله آدملر و هملری سببندن خسته اولمشلردن، و هم خسته لگینه و همدن باشقه شی دوا اولماز. مسئله نی بر قدر ابضاح قیلمق ایچون بو اورنده اوشبو مثاللرنی یازمقده ضرر اولماسه کرك.

(۱) بر آدم اوزینک ترساگی بوزولدیغنی خیال ایدوب کرك یرلرگه فولی بورمادیکنی اعتقاد فیلور ایدی. طیببلردن طیببلرگه دوا ایزاب یوردی ایسه ده هیچ برندن فائده اولمادی. زیرا بونلرنک هر بری «قولگنده خسته لك یوق» دیه درستینی سویلرلر ایدی. طبیعی بو آدم: «دوقنورلر بر نرسه ده بیلیملر» دیه آچیقلا نور و اوزینک مشکل بر حالده اید. یکندن شکایت فیلور ایدی. آخرنده بر طیبب بونک حالینی بیلدی و سلامت باشینی اوزینک خیالینه مبتلا اولدیغندن، خسته لك گه سالوب یوردیکنی سیزدی. شونک ایچون: «سند خسته لك یوق، قولگ سلامت» دیه چک یرده: «درست! ترسا کک حقیقت حالده ایمگانمش، کورندیکک دوقنورلر اعتبار ایله قارامش اولسه لر ایدی البته بونی بیلیمش اولورلر ایدی، بن بوگا پک فائده لی دوا ویره م» دیه مناسبتسز نرسه لردن ترکیب ایدوب بر نرسه یاصاب ویرمش و شونک

ترکستان حرکت ارض فلاکت زدگانینه اعانه ایچون.

اوشبو روشده سوز باشی فویلوب شیخ الاسلام طرفندن
عموم اوزرینه بر نصیحت تارالمشدر. بئزر ایسه استانبول
غرتهلرندن عینا اولارق بو یرده نقل ایدهمز.

«هر امر مشروع و معقولی ایفا ایتمک و هر درلو
فنالقدن معانیت ایتمک اوزره یکدیگریکزه معاونت ایدیکن»
مألنده اولان «تعاونوا الخ» امر جلیل قرآنیسنه اتباع دیناً
لازم اولدیغی کبی طبعاًه لازمدر. یعنی بویله بر امر جلیل
قرآنیکنک شرف نازل اولدیغندن قطع نظر ایلدیکی تقدیر
ده بیل، انسانلرک بر برینه معاونته شتاب ایتمه‌ری مقتضای
طبیع انسانیدر.

زیرا حیات انسانیه آنجق بو صورتله قائمدر. چونکه
انسانک اسباب مدنیه و لوازم حیاتیه‌سی او قدر چوقدرکه
بر آدمک بونلری یالکیز باشنه تدارک ایده بیلیمسی امکان
خارجنده‌در. از جهله کیدیکی الهسه‌نک - نه قدر ساده
اولورسه اولسون - وجوده کلمسی بیگلرجه کیمسه‌لرک
صرف مساعی ایتملرینه و یکدیگرینه معاونت ایلملرینه
متوافقدر. لوازم سائرده بوکا مقیسدر.

شو حالده احوال عادیه‌ده بیل، امر تعاونک اسباب
مدنیه انسانیه، لوازم حیات بشریه‌یه اس اساس اولدیغی
بلاشک ثابتدر.

احوال فوق العاده ظهورنده ایسه بو امر جلیک بر
قات ده کسب اهمیت ایدرک لازم ماهیت انسانیه حکمنی
آله‌جفی بیاندن مستغنیدر. بنه علیه بویله بر حال وقوعده
بتون انسانلرک بو امر عالی دینی وجبلی‌یه بهمه حال
مسارعت ایتملری الک مقدس بر خدمت دینی الک بیوک
بر وظیفه انسانیه‌در.

ایشنه بزده بو کون بویله بر احوال فوق العاده فارشو
سندله بولنیورز. اوده شو صره‌ده ترکستانده سرزده ظهور
اولان ترلزلات ارضیه‌دن یوزلرجه قصبه و قرانک خراب
اولمسی و بویوزدن نیچه انسانلرک معو اولوب کیمته‌سی
و بیگلرجه اهالی مسلمه و غیر مسلمه‌نک نفقه و سکناسز
قالمسی و بحکمة الله تعالی بو سنه‌یه قدر امثالی نادرا

حاصل اولمقده‌در. اوشبونک ایچون حیوانلرک آچیغلانوب
تشلادیکلرندن حاصل اولان جراحتلرنی توزالتمک مشکلدر.
بو ضرری نرسه‌نک اوکنی آلهق ایچون آدم بالاسی
صبرلی اولورغه، دنیا فایقولرینه التفات ایتمازگه و اوز
اوزینی یواندره بیلورگه، انا لله وانا الیه ... ان مع العسر
یسرا آیتلرینی اوقورغه، الله تعالی‌نک عظمتنی فکر فیلوب،
بویله حسرتلر صوکنده بر سعادتکه ایرشدره چکنی امید
فیلورغه و اوزینی‌ده صاغ و سلامت هم‌ده پک آغیر باشلی،
توزوم و تیمر باغانا قییلندن محکم، عالیجناب و التفاتسز
دیه اعتقاد فیلورغه تیوشلی.

III

یاشلک دواسی.

بورونقی زمان خلقلری یاشلک ایچون دوانی پک کوب
ایرلادیلر، بو طوغروده هر توری چاره‌گه کرشوب فارادیلر،
لکن اوشبو سرنی طبیعت هنوز فاش ایتمادی، انسانلر
قولینه بونک آچقچنی بو کون‌گه قدر ویرمادی. شویله ایسه‌ده
وقندن ایلک و ایرته فارتایمازلق ایچون بعض بر نرسه‌لر
معلوم اولدی. بونلر جمله‌سندن اوشبونلردر:

(۱) یاشلر یاننده وقت کچرمک. فرصتی وار آدملر
ایچون هر کون اوز اوینده اولان بالالر یاننده آرزغه
ساعت اولسه‌ده وقت اوزدررغه تیوشلی. یاشلر ساده
و ریاسز هم تکلفسز، کوکللری شاد و راحت اولدقلرندن
بونلرک صحبتلرندن الوغ اثر اولور. حتی حفظ صحت
جهتندن هر ناولکنکک بر قدر دقیقه‌لری بونلرک اوینلری
ایچنده اونک ضروردر.

(۲) أشله‌مک. انسان ایچون الک ضرری شی یالقولق
ایله، لزومندن آرتق آشامق و سفاهت آرتندن یورمکدر.
اش اوستنده اولان کیمسه‌لر خصوصاً اوزینه یا که خلقلرغه
فائده‌سی اولمق امیدی ایله مشغول اولانلر وقتسز فارتایمق
واشدن چیقمق کبی نرسه‌لردن سلامت اولورلر. یالقولانوب
یا که آشاپ یاخود سفاهت آرتندن یوروب ایرته اولک‌گه
کوره، أشلاب آروب اولسه‌ده اوزاق طورمق فائده‌لیره‌کدر.
طاقندن طش أشله‌مک، روحی ایچمکلرده افراط ایتمک
(چای، فهوه هم بونده داخل)، تکلفلی ترکک قیلیمق وغیرلر
هم ایرته فارتایونک سببلرنددر.

«الهلل» دن مقتبس.

وظائف اعضا و حفظ صحت .

نار دنیائی کی کتابتو، ایکنچی توری ایتوب آیتسہک برکتلندرو ایچون علوم ریاضیہ و طبیعیہ نہ درجہدہ لازم ایسہ ؛ کیچہ گی و با، بوگونگی چوما، چاخوتقہ ، سیفلیس و دیفتریت کبک یوغشلی چیرلرنی مغلوب ایدرک مسعود و راحت عمر ایثار ایچون علم و وظائفی الاعضا، علم تشریح، حفظ صحت کبی فنار لازمقنہ توگل، بلکہدہ الزمدر .

بوگون باشقردلرنک نفوسلری کیمی، ناتارلر بر درجہدن آرتمی دیگان ناسفلی خبرلر هر کمئک آغزنده یوری . بونی ایچون ؟ چونکہ بز یوغاریدہ سویلنگان فنلرگہ اہمیت بیرمیز، بز آنلرنی ہیچ حکمنده طونابز . بر ملتک استقبالی خاقینک کوبلگی و نارالقی، سلامت بالالر یتشدروی ایل ایکانچیلکنہ بز ئادہ اعتقاد باغلاب یتہ آلمانبز . کا کری آیفلی، بوکرشلی، کیبکان چرا کبک ضعیف بالالردن بیک کوب نرسہلر امید ایتیک، آنلرغہ فنون ریاضیہ، طبیعیہ، بلہم دہانہلر اوگراتوبدہ هوا درجہسندہ لازم اولان مذکور فنلردن خبرسز فالدرمق حقیقتا بیک کولکی ہمدہ ایس کیکنچ بر خفتلکدر .

بر بالاغہ اوزین بلدرمی نوروب ئللہ فایداغی کوزگہ کورنگان (آنک نظرندہ بر خیالذغنہ عبارت بولغان) نظر باندن بحث ایتو، آنک نظرینی براق بیرلردہ . گئی، عمرندہ کورمگان ایشتمگان، نرسہلرگہ ایلتو مینہچہ، مینہچہ گنہ توگل بلکہ بنون بیر یوزینک پیداغوغلری فارشندہ آکارغہ چیکسز صورتدہ جنابت ایتودر .

بوگون بز مکتبلر بزدہ جغرافیا، علم اشیا کبی فنلرنی نی ایچون وقتابز؟ بالالربزک فکرلری آچلسون، آنلر اطرافلرینہ قاری بلسونلر، آنار مکتبدن چغوب تنازع بقا بولینہ فویلغاج، بر ماشینا کبی توگل، بلکہدہ عقل دائرہ سندہ حرکت ایدرک هر نرسہدن بر معنی آکارغہ، کورگان نرسہلرینہ دقت کوزلری بر لہ قاراب آندن اوزلرینک اشلرینہ باردم ایتہرک نتیجہلر چفارغہ، حاملی طبیعتنی اوز قوللرنده ایلاندرک مقتدر بگتلر یتشددرگہ توگلمی ؟

کورلمش اولان شدائد شتائبہنک دہ شو فلاکت عظمایہ انضمام ایللمش بولنمیسدر .

زواللی ترکستان اہالیسنک باشلرینہ کلن شو فلاکت عظمایی ایشیدوبدہ متأثر اولمہچق و یورکندہ درین بر آچی حس ایتہبہجک و بو بی چارہلرک معاوتنہ شتاب ایلمہجک بر صاحب وجدان تصور اولنہ ماز امید قویسنک یز . اعماق قلمزدن کلن شو امید قوی سائقہسبلہ بو فلاکتزدکانک دوچار اولدقلری آلام و اضطراباتی ممکن اولدیقی قدر ازالہ بہ مدار اولمق و بو صورتلہ بیوک بر وظیفہ دینیہ و انسانیہ ایفاسنہ مباشرت ایتلمش بولنق ایچون دائرہ مشیختدہ تحت ریاست عاجزینہ « ترکستان اعانہ قومیسبونی » نامیلہ بر انجمن تشکیل ایدلمش و بو بابدہ ایجاب ایدن اعانہ بیلتلرینک طبیعی دخی « طنین » جریدہ معتبرہسی صاحب امتیاز و سر محرری و استانبول مبعوث محترم می حسین جاهد بک افندی حسب الحمیہ فخری اولہرق در عہدہ ایللمشدر .

دار الخلافۃ العلیہدہ اولدیقی کبی هر ولایت ولوا و قضادہ دخی نواب شرعک تحت ریاستلرنده برر اعانہ قومیسبونی تشکیل ایدیلہجک و بیلتلرندن مقدار کافیسی مرکز خلافتدہ اعانہ بہ اشتراک ایدہجک اصحاب حمیتہ اعطا اولنہچق و بر فسمبندہ طشرہلردہ مار الذکر تشکل ایلہجک اعانہ قومیسبونلرینہ کوندریلہجکدر .

بتون دیندش و وطنداشلریمزک سرعت ممکنہ ایلہ بو امرخیرہ اشتراکلرینک تحت تأمینہ آلمسی وجہع اعانہ آنچهسنک پی در پی مقام مشیختہ ارسال اولنمسی لزومنہ دائر بالعموم نواب شرع شریفہ بانلغرافی تبلیغات مقتضیہ ایفا ایدلمشدر . بو تشبثات خیربہمزک بتون عثمانیلر طرفندن کمال شوق ایلہ حسن تلقی ایدیلہجکنی و اعطای اعاناتہ شتاب اولنہجعی امید ایدر و توفیقات صمدانیہ بہ و امداد روحانیت جناب رسالتپناہی بہ مظهر یتہزی تمنی ایلرم .

۱۳ صفر سنہ ۱۳۲۹ و ۳۰ کانون ثانی ۱۳۲۶ .

شیخ الاسلام موسی کاظم .

استانبول غزتلرندہ کورلدیگنہ بناء، شیخ الاسلام حضرتلرینک اوشبو مراجعتلرینہ بناء جبولغان اعانہلر ایپرانوریتسہ آلکساندرا فیدروونا حضرتلری تحت ریاستندہ بولغان اعانہ کامیتبتنہ پتر بورغہ یباریلہجکدر .

نڭ اوزلرندن تحليل ايتدرله وشول يول برله طلبه نڭ مطالعه سى چقا، دقتلى اعتبارلى بولا. بر نيچه سنه صڭره شاگرد دائره نى تمام ايتنه. لکن اونوتماسقه تيوش، دائره نڭ محيطندن طشقه بيك كوب بيلر صوزلالر. شاگرد شول بيلرنڭ قايسى برلن باررغه مستعد بولسه، شول يب بويلا، ياق ياغيته هيچ كوز صالحه، طوب طوغرى كيمته. يعنى اول اوزين بر نرسه گه تخصيص ايتده شونڭ اسپيتسياليستى بولوب چقا.» دى.

بز بونلرنى اعتنانڭ اهميتىنى آڭلاتور ايچونگنه يازا. بز. فقط بر بالا اوزين بلهسه، تانيماسه، اوزينده بولغان چيکسز حكيمتقه كوز صالا آلماسه؛ شونڭ اوسننده بالالرنى دقت اصولينه يونالدره بز ديولسه، كولكيگنه توگل اوياتلر بولور. بز يوغاريدنه خلقبزنڭ آرتماوندن زارلنمش ايدك. بعض بر آدملر بزگه موفى «روسلر دشمانلقدن يازالر» ديب آڭلاتا ايديلر. لکن امام بولغاچ بز مونڭ طوغر- يلقنى كوروب ايسيز كيتدى. بر آدمڭ بالاسى اوله، صوريساڭ: بو نيچه نچى بالاڭ؟

— حضرت آبطل يدنچيسى.

— صوڭ آلاى بولغاچ سينڭ بويغه يتكان بالالرك بولورغه تيوش؛ نيك آنلرنى مكنهك يبار ميساڭ؟
بيچاره بيك موڭايوب — يوق حضرت، آنلرنڭ پيشسى اولدى، مونه بو يدنچى بالام، ايسه نى بارلق برگنه قالدى ايندى، تيك اولده آياقغه يوريه ئلى. . الله فوشوب ايسه ن بوله كورسون، دعا ده بوله كورگز.
— نيچه ياشنده صوڭ؟

— اوچنچيده گنه حضرت. (كوره ساڭ، بزنيكلرگه، بو ياشده آياقغه يوررگه ايرتارك آخريسى).

مونه سزگه برده مبالغه سز قايقلى خبرلر. احتمال سز آنلرنى، يارليلقندن حفظ صحتك رعابه ايتمبلردر ديسر سز. بيك يالغش فكر. بو آدملر يغشىغنه فاتيرده طورالر، همده بيك يغشى آفچه ده تابالر. تيك برگنه كيمچيلكلرى بار. آنلر حفظ صحت قاعده لر ينى بلميلر. شوڭار كوره رعابه ده ايتمبلر، هم ايتارگه تيوش ديب ده اويلا ميلر. شولاي بولغاچ بو اوچ فن مكنتب و مدرسه لر بزنڭ نيگزينه صالنه توروب ملت آلقا باصار ديبك قورى برلا فدن عبارتدر.

بوگون بز مكنتب بزرگه تاريخ مى كرسون ديبز. نيگه؟ بالالربز مى فكرده تربيه لسنولر، محتاج ملتگه

بر فرانسوز «انگلو ساكسونلرنڭ اوستونلگى» نام اثرنده: «انگليز مكنبلرنده آز فن تعليم ايتلر. لکن شول آزلىق ايچنده بالانى شوندى بر دقت گه اوگره ته لركه بزنڭ هر فنگه كروب چقان فرانسوز شاگرد ييز، دنباغه چقاچ. آنڭ قولنده اويچاق بولوب قالا. بر نيچه فندنگنه خبرى بولغان، لکن شول فنده يوزگان، ساكن و فارلى انگليز نڭ كرگان بيزندن، سويلرگه وشاپرنرغه صوڭ درجه ده اوستا بولغان بيچاره فرانسوز ايتا كلرين جيوب چغوب كيتارگه مجبور بولا. بر وقتلر بز هندستاندن كيلگان آلتونلرغه غرق بولو درجه سينه يندك؛ تيك اوزون، سو- يكمسز نازا، فعال انگليز شاگردلرى بزنى آندن قووب چغارديلر. بز بر وقت آمر بقاغه حكم ايتنه باشلادق. بزنڭ اول وقتده غى اميد بزنى سويلب بتررگه مكن توگل ايدى. فقط چرك نيگزرگه توزولگان تعليم و تربيه بزنى آندن چغارغه، مڭ آزاب برلن آغان بيزلرنى انگليزلرنڭ قومسز قوللرينه تابش رغه مجبور ايتدى. صڭره دن بز قولنى آفر- يقاغه اوزاندىق، تقدير بزنى كورشيمز بولغان قطعده ن آزلى باشلادق. تأسفى اولنورگه بو صوڭقى تشبهنده گنه يوزگه اون درجه سنده ده اميد قالمادى.» دى.

فوجه فرانسوز محررى انگليزلرنكى برله اوزلر بىڭ مكنبلرينى چاغشدررغه كرشكلاچ مونه نرسه يازا: «بزنڭ مكنبلر طلبه نى زور بر طاغ باشينه مندروب قوبالر. شاگرد طورغان بيزندن بتون كائنانتى سپر ايتنه آلا. سين آندن نيگنه صوراما همه سينه جواب بيره اگر آنڭ برله اوطورداش بوله فالساڭ فولاغڭ غنه آربماسون، اول بتون اشين كوچن تاشلاب (زيرا آنڭ اشكه بيك ايسى كيمتى) شوندى بر دريا اچينه چوموب كيتار؛ ايركلى ايركسز، بار ايكان فرانسوزلرداغى معلومات ديسر ساڭ. ا، انگليز مى؟ اول، مونه آنڭ تربيه سى نيچك؟ آڭار ياشده بر دائره ايچنده گنه معلومات بيرلر. ئنه شول دائره ايچنده اوڭ اول دقت اصولينه يوناله. بو درس دن ماتر- يالنى ياخود فكرى نيندى فائده آلوب بولا؟ كبل چك ايچون مونڭ نى فائده سى بولور ايكان؟ بو حيوان، بو نبات، بو طاش بو طوپراق فايدنه يتشكان؟ اول نرسه ده استعمال ايتل؟ آنى مونده نيچك كيمتولر؟ حاصلى اول شول دائره ايچنده اوڭ نهايت سز سؤاللر قويا همده جواب بيره ياكه بيررگه طرشه. شونڭ ايچون آنلرده «سقراط اصولى» قبول ايتلگان، هر مسئل سؤاللر واسطه سى بلن شاگردلر

شنگانلر. ائڭ ائلك بو كشيى نازارته، يوقوده اوبوشقان فانى نارانا الخ . . . شولاي ايتوب ايرته برله يانگارغان انگليز شاگردى بزنڭ فرانسوزنڭ ايكى ساعتىگى تحصيلنى بر ساعتده بتره، هم درس وقتلر ينى هيچ يالقيمچه اوزدرا . بونلر نڭ مکتبلر نده رياضت بدنېگه شول قدر اهميت بيره لركه چيتمدن قاراب تورغان كشيى بونلر وقتلر ينى، فايق ياريشى، فوت بالل، باسكيت بالل كيك اوينلر برله اوتكاره لر اېكان ديب اويلر . اويونغه اهميت بير و آراسنده بونلر تازا، يتز، يالقمى تورغان، متانتلى، فعال بولالر مکتب بونلر نڭ گاوده لر ينه ذره قدر ضرر بيرمى، بله كده يتشمگان كېچيلىكلى اعضا لر ينى اصلاحقنه ايتە» دى . فسقه سيغنه بو اوچ فندن باشقه خلقنى سعادتكه ايلتمه دعواسنده بولنو بتون بتونگه بوش بوغازلقدر .

* * *

هر كمنڭ معلومى، مکتب و مدرسهلر بز بالالارغه اخلاق اوگراتورگه حتى ممكن بولسه آنلر نى اخلاقنڭ تمثال مجسمى ايتوب ئورتورگه نيوشدر . بوگونگى دنيا نڭ بيك زور حكيملر ي، دوتورلر ي اخلاقسزلىق، قان بوزلوو يوراك آروى خصوصا معدهده بولغان خسته لقلردن كبل ديلىر . ديلىرگنه توگل موني اثباتده ايتلر (اثباتلر ينى كوراسسى كېلىگان فارئلر بزنڭ تيزدن باصلوب چقاچق مکتبلرگه مخصوص «علم و وظائف الاعضا، علم تشریح، حفظ صحت» اسملى كتابمغه مراجعت ايتسونلر) شونڭ ايجوندە بوگونگى جانيلر نڭ بيك كوز بسيني حبس خانهلرگه يابو ياخود باشقنچه جزا قلو نى حقسز تاپالر . چونكه بو آورولر كشيى نڭ حفظ صحتگه رعايه ايتماوندن (بله گاج نيچك رعايه ايتسون! . . .)، ياخود ياش وقتده غى تربيه سندن كيلوب آنلر نڭ اشلگان جنابتلر ي اختيار سز صورتده صادر بوله ديلىر . بو فكر اسلام نڭ: بنده بعض بر نرسهلر نى اوز اختياري ايله اشل (جزء اختياري)، بعضيده اختيار سز صادر بوله ديگان فكر ينه باشمقغه باشلى . مادامكه كشيده بولغان خسته لكلر آنڭ اخلاقسزلىغينه خدمت ايتلر اول وقت ائڭ طوغرى طريق، خسته لكلرگه قارشى محاربه اچمقدر . خسته لكلرگه قارشى استعمال ايتله چك سلاح، مذكور اوچ فن اولديغندن، بونلر مکتب و مدرسهلرگه كرتلماسهلر اخلاق اوگره تمك، ياخود اخلاقلى طلبه يتشدره بزد بيك فوري بر دعوادر . دنيا ده ايلرلك ايجون ائڭ برنچى يول: اداره، ترتيب و انتظامدر . جناب حق كره ارضنى ترتيب و انتظام تحتنده

بتاكجى و حمايه جى بولسونلر، كيله چكده نازار ديگان بر ملت بوغالماسون ايجون توگلمى؟ شولاي بولسه ائڭ ائلك ملتنى صافلار ايجون آنڭ افرا دىنى كو بايترگه كبره ك . كشيى نڭ بارماغى اوزينه تابا كاكرى بولديغندن بالاغه اول اوز ينى، بالالر ينى حاصلى عائله سيني مادى صورتده تربيهگه اوگره تو بزنڭ ائڭ بيوك وظيفه بزدر . همك بوفكر آكار، باشقه لرغه ياردم ايت، تعليمندن اسانراق اورناشاقدر . ماننڭ هر بر فرد ينى آياقغه باصدروب ياردمگه محتاج بولماز درجهگه يتكرو (يعنى هر كمنى اوزين اصلاح ايتلر ايتو) خلقنى محتاجلقده قالدروبده آنلرغه معاونت ايتودن آرتراقدر .

بز مکتبلر آچارغه، خلقغه فن اوگراتورگه نيوش ديبز . سببى ده بيك بيلگلى . فن كشيى سعادتكه اوسترى، بو زمانده ايسه آنسز مسعود باشاو ممكن توگلدنر . لکن بز بر نرسه نى اونتاپز . صاوسز كشيگه بايلقنڭ، فننڭ، علم نڭ نى قدرى بار؟ سلامت توگل آدم نيچك مسعود عمر ايتسون؟ . . . دنيا نڭ ائڭ باى كشيلىر ي روتشلد فاميليا . سى اولديغى هر كمنڭ معلومى . بوندن بر نيچه سنه مقدم، شول فاميليان بر يسى نيچه وقتلر آش اونماس آوروينه مبتلا بولوب دنيا دن كينه . آلتوننڭ، مال نڭ نهايتى بوق، تيك آنلر نى فورصاننى ياروب طوتوررغه ممكن توگل! . . . بو حاللر دنيا ده بيك كوب تكرر ايتە . نيدن؟ چونكه حفظ صحت نڭ قوانينينه رعايه ايتلمى، بو خصوصه مکتبلر مساهله قيلار . شونڭ ايجون حكيم فاضل اسپنسر «تربيه» اسملى كتابنده: «آدم بالالرى موداغه بيك اياروچەن؛ بوگون مکتبلر ده ايكنچى درجه لرده گنه لازم بولغان رياضيات، بيشنچى درجهگه قويلورغه تيوش بولغان موزيقه موداغه كرگان آدملر نڭ فايغيسينه فارشى علم وظائف الاعضا، علم تشریح، حفظ صحت كيك سعادت نڭ آچقچى، هم ائڭ برنچى درجه ده نوررغه تيوش بولغان فنلر بر ياقغه ناشلانغانلر .» دى .

اسپنسر موني اوز وقتنده سويلى . حاضر ايسه بو فنلر انگليز مکتبلر نده ائڭ برنچى موعنى احراز ايتلر . شونڭ ايجون بزنڭ بلش فرانسوز بز كتابينڭ بر بيرنده: «انگليزلر حفظ صحت قانونلر ينه صوك درجه ده رعايه ايتلر . بر انگليز طلبه سى ايرته تورغاچده قوبنا . بو قوبونونڭ فائده سيني فرانسوزلر تقدير ايتوب يتە آلپلر . مونڭ ايجنده شوندى حكمتلر ياناکه، شايان انگليزلر مونڭ سر ينه تو-

اخلاق توشکونلگی قدر بر خسته لاق دنياده هيچ سبقت ايتمامشدر. بر بيرده اخلافسزلق ظهور ايتديمي، آرتق اول پير اوزندن اوزى چرى، آنده اميدسزلسكدن باشقه نرسه ازلهب ماتاشو عبشدر. «هر آورونك دواسى بار» ديگان دين غرا، مونه بونك كيك خسته لاقه ده دوا ازلهو ايله بپورمشدر. همده نى قدر نوغرى بر فكر. انسان دنياعه كيلديكى وقت آنده اخلاقدن نه ده اثبات ونه ده منفى بولنه، اول گويا بر قامر كيساگى بولوب آنى، تلگان بر قابلقه، ايسته نلگان بر صورتكه قويارغه ممكن. آنده صكره دن ظهور ايتكان نرسه لار همه سى مرور زمان ايله اكتساب ايدلمش اثرلردر. بناء عليه بزده باش كوستر. گان اخلافسزلق همه سى ده بزنگ بالارغه قالدرغان ميراثهز بولوب، يوقسه آدم بالاسى هيچ وقت طومشدر بتون بتونگه قباحث بولمى. بتون بتونگه ديدك؛ چونكه اخلاقنك بر قسمى زمانه زده تابلقان علمنك كورساتوى بوينجه نسلدن نسلگه كوچوب كيله. مثلا: مدمن خهرنك بالاسى اچكيگه بيك مستعددر. عموما ايتكانده بوزوقلقه بيرلگان آنا آندان فسقغه مبال بالالار وجودكه كيله لار. لکن اخلاق قبيحه كيرهك اكتسابى كيره كسه وراثت طريقيه بولسون هر ايكسيدر، دوانى قابل بولوب، بونلرنك بالانيتسالرى مکتبلردر.

فرضا: بر بالاغه ياشدانوق تما كينك سوياكلرگه، معده گه، قانغه، نيرؤالرغه (عصبه)، ميگه بولغان ضرر لرى اثباتى برله كورساتلسه، اول قطعى اوله رق، آندن امتناع ايتنه؛ حتى اول تماكى تارتلقان بولمه ده تورونى بيله مكروه كوره. فقط شونى ايسده تونمالى، حفظ صحت ايتكان ديب توگل، بلكه ده علم وظائف الاعضا، علم تشریح ايله گاوډه نك نى ايكانينى، وظيفه سيني بلدرمه لى، صكره دن شول ايكي فنكه استناداً ضررلرى كورساتلمه ليدر. مونه مين بو حقيقتنى «بيروت» ده وقتده بالفعل مشاهده ايتدم. مکتبه زده ايللى قدر آمر يقادن كيلگان معلم و پرافيسرلر بولنوب بونلرنك اچنده، اچكىنى سويله گانده يوق، بر دانه تماكى تارتا تورغانى يوق ايدى. سز اويلا ماغز آنلر همه سيده بيك ياشدن شوندى روحده تربيه كورگان ديوب. بالعكس بونلرنك اچنده شوندى فقير عائله لردن يتشكانلر باردركه، حتى مکتبه تحصيللرى بويله پانسيونلى مکتبلرده آش ناشو، ايدهن سبرو آرفه سنده غنه وجودكه كيلمشدر.

خلق ايتديكدن صوك چيكسز بر بوشلق ايچهر يسنه آتوب بيارمش و آنك قوانيبنه فارشى كيلگانلرنى ده محويت ايله تهديد ايتمشدر.

ترتيبسز بر آدم هيچ بر اشنده ترقى ايتمه دگى كى، الله نك فرمانينه فارشى كلديگندن طبيعت آنى هر ككون ايزمه گه تشبث ايدر و نهايت جزاسينى بولهرق محواولور كيدر. بناء عليه بالالارمز گوزل معيشت ايتسونلر ديساك بز آنلرنى ياشدانوك انتظامه آشدررغه كيرهك. موډارده الك اسان چاره بالاغه اوزينك سلامتلكنى صافلاونك يو. للرينى اوگره تمك و آنى سلامتلك فانولرینه صوك درجه ده رعايه ايتهرگه آشدرمقدر. چونكه كشينك گاوډه سى اوزى برله برگه بولوب بردن آنك حقدغه فانولرنى رعايه اسان، ايكنچيدن اول آنى صافلاونى هر نرسه دن آرتق كوره و هيچ بر وقت، هيچ بر آدم اوزينه بر ضرر كيترونى ايتسه مى. شونك ايچون اول اوزينك گاوډه سينه عائد نصيحتلرنى بيك تيز ايشته و ممكن قدر تونارغه ده اجتهاد ايتنه.

بر آدم اوزين مخصوص فانولر تحتنده اداره قيلورغه اوگره نسه، انتظام آكار بر ملكه بولوب كيته، و شول روشده اول اوگره نگان نرسه لرينك همه سنده رعايه گه آليشه. مونه مذكور اوچ فن بوجهتنده فوق العاده مهمدرلر.

اوقولغان فنلرنك تطبيق ايتلوى تيوش ايكانچيلگنى، بو كونده، البته هيچ بر كشى انكار ايتمى تورغاندر. ابتدائى و رشدى مکتبلرده اوقولغان نرسه لر بيك كوبيسى تطبيقسز شول كوبيگنه كيته بيره لار. شونك ايچونده شاگرد لر حساب، جغرافيا كيك فنلرنى اوقى اوقيده آنلرنى بتونلى بر قورى معلومانقنه ايكان ديب اويلرغه توتنا، هم بالاده اوقوعه بولغان درد سونه باشلى. بزنگ سويلى تورغان اوچ فنيمز كرتله قالسه بونلرنك تجربه لرى بيك ينگل بو. لوب اوقوغان آدم هر كون فائده سيني كوره هم غايتده دردلى بولغانلقدن بونلر بتون صنفقه بر روح بيررگه سبب بوله. بوگون ملت، فسق و فساد تعتنده در در تترى.

سؤ اخلاق شول قدر ايركن بر موقع طومشدركه حتى، بعض بر تازراق باشلى كشيلىر مونك اوگنى آلمق ممكن توگل ديوب گمان ايتهلر. حقيقتا يلدن يل بوزوقلقنك تارالوينى تماشا ايتكان بر آدم تاتارلرنك استقبالى حقدغه شك گه توشماسلك توگلدر بر كون بوزوقلق توغرى سنده بر ايستا. تستيقه نوزولوبده مسابقه ايچون نومرلر چاغشدرله چق اولورسه الك برنچى درجه نى بز فزانه چغمزده هيچ شبهه يوقدر.

انکار ابدنلر مادیاتدن باشقه هیچ بر شیئه اینانمایان مفرط ماتیریالیستلر (Matérialistei) کنه در . بناء علی هذا بنده روحك وجودینه و بدن انسانى نك بر سر مكنونه غلاف اولدیغنه و حقیقت انسانیه او سر مودوعدن عبارت اولوب اونى تربیه ایلمه سیله ملائکه به بیله رجحان پیدا ایدیه بیله چكى كبی تربیه سنی اهمال ایدرسه الك بایاغی حیوانلردن ده ا آشاغی بر درکه به تنزل ایدیه جکده، غیر مترزل بر اعتقاد ایله معتقدم . بنم عرض ایتمك استدیكم مسئله آنجق بقای روح مسئله سی و بونك اساس اسلامین اولمسی کیفیتیدر . مقصودمى صورت واضحة افاده ایدیه مەمش اولمالیم که ذات عالیگز «شورا» ۵۲ «اشته سزه روحك وجودینه قرآن کریمك موجز لیکن غایت جامع بر برهانی، نه قدر شرح سویلنور ایسه ده تحمل ایدر » بیور یورسکز . بونكله بنم شبهه حل ایدلمش اولمبور . لهذا مقصدمى آچیق بر طرزده بیان ایدرهك ذات عالیگز تکرار مراجعت ایدیبورم . روحك بقاسنه دلالت ایدن بر آیت و بر حدیث کوسته رسه کز ممنون و مستفید اولورم و بو باده کی فکرمى تعدیل و تبدیل ایدرم . شه دبلک بقأ روح مسئله سنی اساسات اسلامیه دن اولهق اوزره طانمیورم، بلکه حکماً یونانیه دن افلاطون نك وضع ایندیكى بر نظر یه سی اولهق اوزره طانمیورم . جسند نصل فانی اولورسه روحده اولیه فانی اولسون ، جناب حق روز جزاده عظام رمیمه نك احیاسنه مقتدر اولدیغی کبی ارواح فانیه نك تکرار اعاده سنه ده الینه مقتدردر . بلکه هر ایکسنی تکرار خلق و ایجاد ایلمسی قدرت عظیمه سیله ده ا زیاده متناسبدر دیورم . بنابراین، روحك بقاسنی انکار ایتهك شان اسلامیه نقیمه ابراث ایدیه م، بالعکس اعلا ایدر ظنده ییم .

۱۱۹ ماده پرینه (حاکمك حکمی آثا توفیق ایدن سوزده عدد شرط دگلده عدالت شرطدر ، اما بینه ده ایسه هر ایکسی شرطدر) طرزنده بر عباره یارلسه ده ا واضح اولور کبی خاطره کلیور .

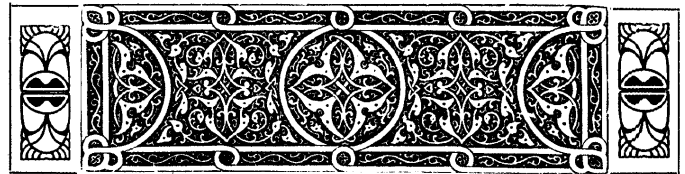
II

ادیاتدن بر پارچه

فمن جهلت نفسه قدره رأی غیره منه مالا بری .
 بو بیت ، مشهور ابو الطیب المثنبى نك ایتاندندر .
 مثنبى بونك مضموننى بر طورنا حکایه سندن اخذ ایلمشدر .
 شویله که : بر کر یوچی (فصار) دجله کنارنه کر یوار

بز بواوچ فن توغریسنده مقاله نى قدر اوزایتسافه سوز بناچك توکلدر . لیکن بز شونبغه آیتوب کیتما کچی بوله مز . بوفنلر مکنب پروغراملرینك الك باشینه قویولورغه و قطعی اولهق مساهله ایتلماسکه نیوش . خصوصاً دینی مدرسه لرمز موکنا فوق العاده اهمیت بیررگه کیرهک . چونکه دین اسلامك بیک کوب حکملری شوشی اوچ فنکه باروب ترالهلر . بونلرنی بلمه گان بر آدمك دین حقنى آچق صورتده ایضاح ایته آلوی ، آنك تیره ن اسرارینه وافق بولوی بیک شبهه لیدر .

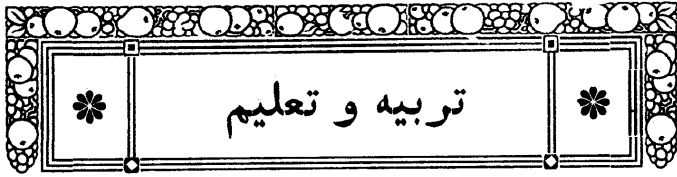
نه ایسه بز مقاله مزنی تربیه نك آناسی دیمه گه سزا اولان اسپنسر نك تیره ن معنی لی سوزلری ایله تمام ایتیه . مز : « بز هیچ بر وقت اوزم نك استقبالیز ، معیشتمز حقنده اولارغه ، تقلیددن فوتلرغه سویمیز . بلکه ده خلقه نیچک بخشى کورنرگه ، نیچک ایتوب آزمی کوبی شهرت فازا . نورغه ، نیچک کنه تقلید یوللری برله خلق آراسینه کره بلورگه ، آنلر آراسنده مخصوص امتیاز فزانورغه ؛ مونه بز نرسه قایغورنامز . تربیه و تعلیم ده ده شولایوق اهمنی رعایه توکل مهمنی ترجیح ایتیه م، شونك ایچونده بز انسانك ابر شوی ممکن بولغان الك عالی درجه گه ایرشه آلمیز . »
 « نیژنی » ده امام : عبدالله سلیمان .

استانبول مکتوبلری .

I

فاضل محترم موسی بیگیف افندی جنابلرینه !
 ۱۹۱۱ سنه سی ایکنچی عدد «شورا» مجله سنده «قواعد فقهیه» گه دائر اولان ایضاعاتکزی اوفوب پک ممنون و مستفید اولدم . بالکز حضورکزه تکرار عرض ایدیه جکم بر نقطه وار ، اوده روح مسئله سی . بن ۱۹۱۰ سنه سی ۲۴ عدد «شورا» یه یاردیغم مقاله ده روحك وجودینه دائر هیچ بر شی سویلدم . بن چه ده روحك وجودی بیوردیغکز کبی بدیهیات اولیه دندر . روحك وجودینه - کنه بیوردیغکز کبی - پک چوق آیات و احادیث صراحة دلالت ایتمکده در . روحك وجودینه تکمیل علماً و حکماً فائل اولدقلری حالده ،

«شورا» ده معلم قارداشليمه جواب.

(عينا)

«شورا» مجله معتبره سنك صوك بر فاج عددی منظورم اولدی. اوراده «پداغوغيا» به دائر مقاله لر، مخصوص «تعليم و تربيه» بای بولونديغنی کوروب بردن بره - خواه ناخواه - قلمه اوزاندم. بن ده: «اوقو و يازو اوگوتو» حقدنه کندي فکرمی سويله به چك اولدم. فقط دوغروسی بو بر «قلبي تأثير و شوق» نتیجه سیدر؛ فکراً موازنه اولوندقه بو مسئله به اويله قولای، قولای کيريشيله به چکی آگلاشيلور! (زیرا پک چوق يازمق لازم). مع ما فيه بن ده - بر؛ ايکی سوز - سويله يورم؛ ای عزیز مسلکداشلم! بزلرده بو «مقلدلك» طوروب طوررکن او معظم، او مقدس «پداغوغيا» بی نه حقیله آگلايه بيله چکز، نه ده شومعزز صیانونزه، اطفالره (تطبيقاً) تعليم ايله بيله چکز! بو خصوصت يازیلانلر، سويله نفلر هب «صاقیز چاینامق» نوعندن اوله رق يکديکرینك (ا کر لفظا دگیلسه بيله معنا) عینی، فویپه سی دیمکدرکه بونی دقله آگلایان هر کیم اولورسه هم تأسف وهم تعجب ايله چکدر: تعجب شوراسیدرکه، بزده (تورکجه ده) اولماسه ده روسچه ده اروپادان هپچ اکسیک دگیل پداغوغلر وار واوکا دائر ایسته دیکک قدر کتابلر، رساله لر درس لکلر بولونور. بونکله برابر روسچه بی گوزل آگلایان (و خصوصيله دارالمعلمیندن نشأت ایدن) معلملرمز و محررلرمز وار. او حاله ناصل اولورده هپچ اولمازسه روسچه ترجمه، اقتباس يوللو تورکجه به مکمل بر درس کتابی، «الفبا» الیه ایلله مه یور؟ دوغروسی «شورا» ده گی سوزلر بکا: «باش توررکن آيافدن بحث ايله مک - عورت... توررکن چوراب یا که صارقدن دم اورمق» کبی کورونبورلر. زیرا مستغنی بیان اولدیغی اوزره بر ملتک حیاتی - لساینله، لسانی ده ادبیاتيله؛ ادبیاتی دخی الفباسیله قائمدر. البته شو «لسان» ی صافلابه چق «ادبیات» ک اساسی شبهه یوق «الفبا» در. شیمی کورهم: بزده پداغوغیا قواعدینه موافق بر دانه الفبا (تورکبه ده اولسون،

ایمش. هر کون بر طورنا هوادن اورابه اینوب نهرک اطرافنده گی بوچک (کوبه لک) لرنی صید ایدوب تعیش و اونکل فعات ایدرمش بر کون عادت مألوفه سی اوزره بوچکلرنی اولاب تعیش ایدرکن بر لچین قوشی نك، هواده اوچوشان کوکر چینلره هجوم ایدوب برینی اصطباد و اونکل تغدی ایلدیکنی کوروب کندي کندينی ملامت ایتمش و دیمشکه: «بنم جسد م لچین نك جسدندن بیوک، هم بن اوندن دها یوقاریغه اوچا بیلیم؛ شو حالده نیچون بویله مضایقه ایلن معیشت ایلیم زهی دون همت؟!»

بویله دیهرک لچینه تقلید اوچمه ده اولان کوگر چینه هجوم ایلیمش. حالبوکه طورنا اوچارکن لچین کبی سرعتله استدیکی طرفه ایلنه آله ایدیندن کوگر چینه تصادفی ایلیمه مش و پک زیاده شدله هجوم ایلکنندن کنديسنی ضبط ایلیموب آشای به طوغری سرعتله اینمش و دجله کنارنده گی سازلقه باتوب فالهش.

بونى کورن کر بوچی فرصتی غنیمت بیلهرک همان طورنا اوزرینه هجرم ایلیمش و طوتوب خانه سنه کونوررکن بر دوستنه تصادفی ایتمش. دوستک: «بو الکنده گی حیوان نه در؟» سؤالنه «کرکی یصقر» جواب صوابنی ویرمش. یعنی بر طورنادرکه حدناشناس اوله رق نائل اولدیغی نعمته قانع اولیموب وسع و اقتدارینک فونده گی بر ایشه مباشرت ایتدی و «صائد ایکن مصید اولدی» دیمکدر.

مننبدی ده بوقصه یی تضمین ایدرک:

فین جهلت نفسه قدره رأی غیره منه مالایری.

بیورمشدر. یعنی بر کیمسه کندي قدر و مرتبه سنی بیلیمزه باشقه لری آگادیننی بیلدیرلر و کندوسنه کورنمین عیب و قصورلرینی اوکا کوسترلر. عالم جان الادریسی.

قطعه.

قایغو - زور دینگز توکلدر -

یهش بلهن توکلور، بتهر.

قورمه: «شادلق، قایغو کورگان

ئهز عمر» ئوزلور اوتهر.

سجید.

کوستربلدیکی طرزده ۳۴ می؟ یوقسه بنم «تعلیم جدید» اسملی ۱۰ سنهک برتجر به نتیجهسی (اڭ باش فلاور و اڭ بویوک محررمزڭ فوق العاده سعی و غیرتیله) غیر مطبوع اولان القیامده ادعا اولندیغی وجهله ۳۷می؟ ایشته بوده بر «القیا مسئلهسی» درکه تعیین و تحلیلی شبهه سز فرض درجه سنده در . بن (بی شک) ظن ایدیورم که: اگر بو القیا مسئلهسی یولنه قویلسه یعنی پداغویگانڭ اقتضا ایتدیکی بر قابله دوکولسه او وقت املا یازدیره جفی زمان معلم ائندی یه نه - بوغازی بیر- تیلیرجه تکرار باغیرمغه، نهده . . . شول تافتانیغنه کوستروب . . . املا بیرینه رسمچیلک ایله اوغراشمغه و نهده چوجوغه اصلا معلوم اولمایان حرف، حرکت، های رسمیه، متصله، منفصله، یوقاری چک! توبان سوز!، کبی لزومسز، باش واتفچ ماصالدر ایله طارتشمغه حاجت قالماز ایدی. او زمان مبتدی بالکز کندینه معلوم (مادی) اسملرڭ رسملرینی (یا که کندیلرینی) کورر، کوردیکی کبی طانیر؛ طانیدیغی کبی سویلر، سویله دیکی کبی ایچنده بولونان «سس» لری تفریقه چالیشیر. ایراد ایتدیکی سسلرڭ صورتنی (حرفنی) چیزار، کچر، کیدر ایدی. و او وقت شوسسلردن (صورتلریله معا) سوزلر، او سوزلردن جمله لر و او جمله لردن ده اوقومقلر، یازمقلر، املا لار، صرفلر . . . بیله هم نه لر، هپسی وهپسی قولای، قولای میداننه کله بیلردی، فقط هیهات که: بزلر بوتون موجودیت مزله «مقلد» لر ز. اجنبیلرڭ: «ناتار قویون عقلنه در!» ضرب مثلنی خطایه چبقارماق ایچون «آند ایچمش» لر ز! . . بنا برین قارتلریه زڭ کیتدیکی آیلانمیلی، دوهلی، تهلی بوللری بوراقوب یا که تورلندیروبده باشقه بوللره قولاق آصه بی، کوز تاشلامه بی، آباق آنه بی کندیمز ایچون بویوک بر خطا عد ایدرز دگل، ایتمش، کینمش، بیتمشسز! بو سویله دکلم البته آغیر سوزلردر، اما حقیقت اولدیغی ایچون بویوک جسارتله سویله نه بیلیر و هم سویله نمه ایدر!

جانم نه دیمک اولسون بیڭ سنه اول آدمڭ بری هر ناصلسه بر کره مثلا: سوڭرا، یاشا! باشقا، تاڭری، فارینجا، تورک آرابا کبی سوزلرینی سویله: سڭره یا که سوڭره، یاشا! بشقه، تڭری، قرنجه، ترک، عربه کبی یازمق! بزلره ده حالا (دوشونوب، دوشونمه یوب) اونڭ کبی یازمق واجب اولمش کبی کورولبور! ایچمزدن

روسبده اولسون) وارمی؟ بوندن اوج سنه مقدم موجود تورکی الفبالرڭ همان جمله سنی توپلایوب بر موازنه یاپمش و بونلرڭ ایچروسنده قافازڭ «وطن دیلی» ایله قازانڭ «بدأ التعلیم» نام الفبالرینی بالنسبه پک ایلروده بولمش ایدک؟ مع ما فیه دوغروسنی سویله مک لازم کلورسه علم احوال الروح و پداغویغا بو ایکی الفبازڭ (باشقه لرینی سویله مه به بیله حاجت یوق!) هانکی برینی بزم (علی الا کثر) سوز بیلمز، کندی آچ، وجودی چپلاق (حیواندن فرقی آن) چوجوقلریه زڭ انه و بیلوب ده باشڭ دونبیرلمه سنه، ذهنڭ بر باد ایدلمه سنه موافقت و مطابقت ایدر؟ بنچه هیچ برینی! او حالده بزده «پداغویگا» وار دیمه به حقمز وارمی؟ البته وار. ائندیلرم یوق دیمه - یورم، وار، فقط «آدی» وار! اوده یکسیدیکر مزدن ایشیتیمکجه (آڭلامقجه دگل). تکرار ایدیورم: «املا» دینلیور، «صرف» دینلیور، «نعو»، «انشاء»، «قواعد»، «لسان»، «ادبیات»، بیلیم نه دینلیور. حالبوکه بونلرڭ جمله سی مجرد «تعلیم»، «تعلیم ده» «اساساً» «القیا» یه باغلی بولونبور. شیمدی «القیا تعلیمی» نی کوزمزڭ اوکنده روسلر: «ناغلا دنی زوقووی مه تود» یعنی «کورینیشلی، سسلی اصول» ایله اجرا ایدیورلر. یوقاریده مذکور آدملریه ز، پداغویغلیه ز بونی کور- مه یورلرمی؟ کوریبورلرسه نیچون شو اصوله توفیقاً بر «القیا» یازیلوب باصلما یور؟ یاخود نیچون غزته و مجله - لریه زده هیچ اولماسه شو اصولدن بر بحث بیله کورلمه یور؟ صفوقمی یازه جغز یوقسه «صفوق»؟ «صوئوق» می تحریر ایده جکر؟ یوقسه «صووق» یا که لسانمزه «ص» مخرجی و صداسی بولونمادیغندن «س» ایله «صوئوق» طرزنده می ایده جکر؟ البت بو بر «املا مسئلهسی» در، حلی لازمدر. برده مثلا «ادات مفعول الیه» ی «ه» می؟ یوقسه «گه» می؟ یاخود «غه» می؟ یازمالی یز. بوده صرفه متعلق مهم بر مسئله در. تعیین ایدیلوب چوزلمه سی واجبدر. لکن بزده (تور- کچه ده) قاچ حرف و صدا واردر؟ قاموسلریله مشهور شمس الدین سامی بکڭ سویله دیکی کبی ۳۱ می؟ یوقسه معارف نظارتڭ قومبسیون مخصوصنڭ ترتیبی اولان «بکی صرف عثمانی» نڭ سویله دیکی وجهله ۳۲ می؟ یا که علی نظیما بکڭ «مختصر لسان عثمانی» سنڭ دیدیکی کبی ۳۳ می؟ یاخود احمد راسم بکڭ «معلم صرف» نده

(۱۳) بالطبع).

شو مثاللری کوردک دگلمی؟ بونلری بولیله اوگره ننه. بین چوجوق: خطاسز اوقو یازو باشقارالماز. بو سوزه بافرق بونلرک جمله سنی مثلا بر درس یاپوب اوگره تمکک امکائی دوشونمک جائزدر. فقط بو دوشونجه او قدر بویوک بر خطا اولورکه: هیچ اوگره ننه دیکندن آرتق کلیر! زیرا چوجوگک حوصله سی بو قدر یکدیگرینه مشابه بر قاچ شینی بر کره دن - قابل دگیل - احاطه ایدمه ز. او سبیدن بو ایش برنچی درس الفبا دن باشلا یه رق تدریجا - صره سیله - ۲ نچی سنه یه قدر دوام ایدمه چک بر مدته آنچی اوگره نیله بیلیر. ایشته اویله اولورسه بالا اونی پداغوغیا یه موافق صورتده اوگره نمنش عد اولونه بیلیر. زیرا یالکز شو مثالرده اولان سوزلرک اوگره نیله سی کفایت ایتمه یوب اونلرک قولایجه ضبطنی ممکن فیلان سائر بر طاقم او مثللی سوزلر آرتدیرق و او کلمه لرله جمله لر ترتیب ایتمه ک، اوقوتوق، یازدیرق لازمدر.

شیمدی «او» مسئله سیله کافی مسئله سینک دخی بونلردن ینگیل اولمادیغی دوشونیلورسه ایش- مسئله - بر درجه یه قدر کندیسینی کوسترمش اولور. برده شو آشاییده گی سوزلره بافک: (۱) ات، (۲) ار، (۳) برکت کلپک. (۳) پنجره ده. اولسکه یه. (۴) اولمق، قدر. (۵) قارغه ده، قاشقه یه. بو سوزلری اوقویان درست اوقویه بیلمه ک ایچون چوقدن چوق بو یوک عذاب چکر! هله از برده یازه جفی زمان یوز تورلی خطا فکره ذاهب اوله رق چوقدن چوق یا کلشار یاپار... بونک سببی و چاره سی، علاجی وارد. پداغوغیا بو کبی شیلری حل ایدر.

خلاصه: بو یازدیقم قدر اون ودها زیاده یازارسم ینه یالکز کندی بیلدیکم بیتره مه یه چکم! (هله بیلدیکمه نسبتله بیلمه دیکم حدسز. اوکا کوره پداغوغیا تکلیفی دوشونلسون!)

ایشته الفبا مسئله سی که: (بویل مقاله چکلر ایله وجود بولماسی مشکلدرا!) اونی تحلیل ایتمه ینچه باشقه مسئله لردن (مثلا صرفدن وقواعد املا دن) مکتب شا کردانی و معاملر (هم ملت) ایچون بویوک فائده مامول دگیلدر. باقلم! بو یازدیقم «شوراده» ده بر علامت تشویق و یا مجبوریت کورسه علاوه ایلر وسینی مفصل و منتظم اوله رق بلکه یازارم. باقی سلامت..

معلم حسین توقتارغازی. «آلوشتا» قریم.

بر عقلیجه مز چیقوب ده مثلا «آر ابا» کلمه سی تورکه ده؛ تورکه ده ایسه «ع» حرفی یوقدر؛ بناء علیه بو اسکی «عرب» املاسی یا گلشدر! دیه چک اولورسه همان جمله مز بر اوغوردن اوزرینه هجوم ایدر و بیلدیکمز قدر نخطئه ایدر و یا جهالتنه حکم ایدره ز!..

ایشته تورکه الفبامزک اصلاحی و پداغوغیا یه تطبیقی جهتده حالمز بو مرکزده در. مثلا بر معلم یا پداغوغ اسکی الفبای هر ناصلسه بر درجه یه قدر اصلاحه موفق اولوب بونده حرفاتک لغات ترتیبنه اهمیت ویرمه یه رک «ا» دن سوکره «ی» درج ایتمش! چونکه بونده کندیسنجه طبیعی بر سهولت بولمش فقط او قدر دوشونمه مش ده او «ا» ایله او «ی» نک قاچ شکلی و صورتی وارسه هپسنک ده اوراده درجی کندیسنه «لازم» بیهامش.. بوندن سوکره کلنلر ایسه او «لازم» ی «واجب» مرتبه سنه کوتروب هیچ بری اونک عکسنی دوشونمه که (جسارت ایدمه مش دگل شبهه سزدر!) حاجت کورمه مش! (خاطرینه بیله کینر مه مش!) «حالبوکه مبتدی (پداغوغیا نک اثباتی و جهله) ایلک درسه بر «صدا» و بر حرفی بیله غایت چیتنلک ایله ضبط ایدمه بیلور. (اوده کندینک معلومی اولان بر سوز واسطه سیله اولوق شرطیله. یوقسه پداغوغیا نایم معلوم یا خود معنا سز بر سوزک الفباده بولونماسنه قطعیا مخالفدر!..) یا او «ی» هم «ب» یا خود «ت» حرفلر یلک دوردر شکلی بر دفعه ده (یعنی بر درسه) شو مبتدی لک و ضعفی ایله برابر ناصل الده ایدمه بیلیر؟ ایلک وقتلرنده اوغرادیی بو مشقت اونک کوزینی بیلمازمی؟ و ذهنی بوزمازمی؟ بوندن ده ماعدا او حرفلرک هر بر شکلریله مثاللر- یعنی تاتارچه سوزلر- بولوب اوقومق و یازمق ممکن اولمایه جق ایسه اونی نیچون اوگره نسون؟ (یعنی قوللانمایه جفی بر آلتنه نافله یرده نیچون پاره ویرسون! کبی) بزم او برکتلی عرب الفباسنده شو اوچ طایاق (آ آ) وارمی؟ بوکا «الف» دیبورز دگلمی؟ ایشته شو الف طایاخی بزم فرائت و املا مزده تمام ۱۳ حال و صورتیه کیرر! بونلرک هر برینی لازم و ممکن مثاللر ایله سهولتی بر طرزده اوگره نوب کچمه یین مبتدی یه... شول تاققانینغه کوسترمک... دن نه فائده حاصل اولور؟ مذکور ۱۳ مثال بونلردر: (۱) آی. (۲) باش. (۳) داغ. (۴) بالا. (۵) ال. (۶) ایش. (۷) اولاق. (۸) اوقو. (۹) امیر، انسان، الفت. (۱۰) امنوا. (۱۱) واعبدوا (۱۲) فوق العاده.

عقل نېچك تربيه ايدالمالی؟

III

طریق تربیه ده میدانغه یاکی چیقش مهم فائزلی برشی واردرکه، اوده بالالرده هر شینی کورمک، مشاهده ایتمک ملکه و آرزوسینی آرتدومقن عبارتدر. باش صیبلرنک اطرافینه بالط، بولط فارانولری، آکلارغه، بیلورگه طربشقان کبی هر شینگه تیکالهب فاراب نورولری کوبدن معلوم بر حقیقتدر. لکن آدمیلر بو حقیقتنی وآنده بولغان سر و حکمتنی؛ غفلت پرده سی آرتنده بیک اوزاقی عمر کیچر دیکاری سوکنده غنه آکلاملردر. بالالرنک بو وجهه هر نهرسه گه کوز بیاروب بیک زیاده دفت و التفات ایدولری ایسه، اویون هوسی، ضرر فصدی ایله یا که مقصدسز مجرد حرکاتدن عبارت اولمادیقنی بیلمشدر، بو دفت و التفاتلرنک آنجق بر سبب طبیعیدن نشأت ایتمکده اولدقارینی ادراک ایتیشدر.

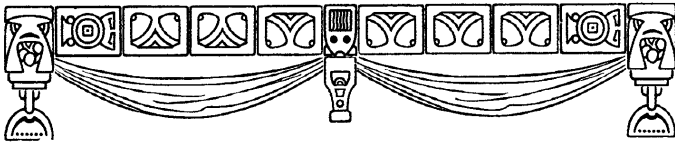
بالالرنک بونک ایله کیله چکده گی معلوماتلری اوچون نیگز اولمایلرک قدر معلوماتنی شیمیدین جیبارغه طرشدر. قلمی میدانغه چیقش و مشهور فیلسوف «با کون» نک سویله دیککی سوزلرنک حکمتنی ده هر کیم بو وقت غنه ادراک ایدلمشدر. فیلسوف مذکور بویله دیور: «علوم طبیعیه نک مأخذ و منبعی موجوداتدر: بو علمک نجاج تابونک نیگری، تیره له تورغان نقطه سی ایسه، جسملرنی صفات و افاضلری برله احاطه ایتمکدر؛ بویله اولمادیقی وقت، ذهن وفهملر همه سی فاسد نتیجه لر، یالغان عملیات دخی فائده سزدر. حواس تشحید و اونکرله نمه یوبده اهمال ایدیلیرسه، تعلیم، هیچ بر وقت ضعف و کیچیلکدن سلامت اولماز اوزینی علاجی محال درجه سنده اولان بر خسته لقن هم فوتقارا آلماز».

ایشته بو طوغریده بر آز فکر یوروتسه ک بیلورمزکه: نظر و حواسنی تشحید ایتمک، اونکونله تمک هر نجاج و فوزنک فاعده سی و تیره گیدر. نظر و مشاهده نک فائده سی رساملرغه، نباتات، حیوانات عالملرینه یا که کیمیا کر، طبیعیون و فلکیونلرگه مخصوص برشی نوکلدر. شولایوق مهندس لرگه ده مخصوص نوکلدر. بلکه عادی کیمسه لرنک کوره و تیکشوره آلمادیقی نیچکه شیلرنی کورمک، و تیکشرمک فضیلتنه مالک اولان فیلسوفلر اوچونده بونلرنک خدمتی بیوکلدر. شولایوق کائناتنک عادی کوزلردن یا شرین یاتقان غوامضینی کورمک، کوروبده نظم فالبنه قویوب انساننک نیچکه و نازک حسلرینی اویغانا تورغان شاعرلر اوچونده بو نظر و مشاهده نک

فائده سی زور هم کوبدر.

طریق تعلیمک حصوله کیلگن اوزگارشارنک اهمیتیلر نندن برسی ده: درس لرنک شاگردلرگه اذنی، آنلرنک قلبلرینی شادلاندره چق بر صورتده الفا فیلنوی و بو طوغریده فداکارلقلر کورسه تلوی، بیوک، بیوک آرزولر اظهار ایدیلووی در. بو قدر آرزولر و بو قدر فداکارلقلرنک همه سی ده شاگردلرنک بر درسنی آکلاولری و آنک ایله فائده لانولری طوغریسندده شول درس ایله اذنه نولرنک زور یاردم و فائده سی کورلورگه مبنیدر. چونکه شاگردلرنک، اوز- لربنه بیریلگن، درس لر برله لذتله نولری و آکا شوقله- نولری شول درس لر برله فائده لانولرینه بر علامت؛ ذهنلرنک ده شول بیریلگن معلوماتنی عین زمانده تیلاب، آکا محتاج بولوب توردقارینه زور بر دلایلدر. شولایوق شاگردلر ده بویله اشتیاق و تاندنک یونلغی؛ آنلرنک ذهنلرنک بیریلگن معلوماتنی آورغه ده مستعد اولماد- قارینه یا که معلمنک تقریرنک اولان کیمچیلکگه، اسلوبنکی نچارلقغه بیوک بر علامتدر. اوشبونک اوچوندرکه، بو کونگی معلملر، شاگردلرنک میللری ایله آنارغه بیردیککی درس لرنی بر برینه توفیق ایتمکده طلبه غه ایکن اذنی دیوب بیلدیککی درس لرنی، طریقلرنی اختیار ایدهرکه آفتق صو- لشلرینه قدر طریشمقده درلر. بنابراین ایکن بیکنل و ایکن برنچی آچیق اسلوبلر ایله درس لرنی عرض ایدهلر و شا- گردلرنک درس برله شادلانولرینی و آنی آکلارغه طرشو- لرنی ده درس نک نجاجینه ایکن برنچی شاهد عادل اورنینه توتهلر. اوشبو سیبلر که مبنیدرکه: شاگردلر ده آزغنه بالقاولنی اثری سیزلدیسه معلملرگه درس لرنی توفقاتیق، شاگردلرنی بو شاتیق واجب درجه سنده کوریلهدر. ینه اوشبو سبب و حکمتلرگه مبنیدرکه، زمانه زده درس آرالرنغی تنفسلرنک صانی چوغالمش؛ شاگردلرگه شهر باقچه و میدانلرنده کزینمک، تنزه ایتمک مباح کورولمش؛ علمگه میل و محبت ایتدیره چک تأثیرلی خطبه و شعرلر ایله آنلرنی و عظامق عادت بولوب ئهوریلمشدر.

جناب حقنک مباح ایتدیککی هر شینی اوزینه حرام دبه اعتقاد ایدوب مسکیزانه تریکلک ایتمک عادت غیر مشروعه سی بو کون نیچک بتمش و میداندن فالقمش ایسه، طبیعتی ایسته دیککی مباح شیلردن شاگردلرنی منع ایتمک و طیمق نیگزینه قورولغان تعلیم اصولی ده شولایوق بیهریلمش، اورنه دن فالقمشدر.

مرسد و مخابره

مینزله - ابو الشاکر السالمی محمد بن عبدالله نام
 کیمسه «التهید فی اصول التوحید» اسملی کتابنده :
 «هارون الرشید حضورینه اون زندیق کروپ مناظره
 طلب ایتدیلمر، هارون ایسه فقوانی جیوب اوشبو زندیقلمر
 ایله مناظره فیلسورغه بیوردی. فقط بونلر زندیقلمر حضورنده
 ملزم اولدیلمر. هارون بو حالگه قایغردی وبصره شهرندن
 مقاتل بن سایماننی کتورتدی. زندیقلمر وجود بارینی انکار
 ایدوب هر شینی طبیعت تأثیری ایله اوله چغنی دعوی
 فیلولر ایدی. مقاتل ایسه بونلرغه - فرصا - آغاچینک
 یافراقینی یفاک قورتی آشاسه یفاک اوله در، اومارتا قورتی
 آشاسه بال اوله در، طبی آشاسه مسک اوله در، صغر آشاسه
 تیزاک اوله در، اگرده طبیعت اثری اولسه ایدی بویله
 روشده مختلف نرسه لر دگل بلکه برگنه نرسه حاصل اولور
 ایدی - دیدی. زندیقلمر بوکا حیران اولدیلمر، ایکیمی
 اسلام قبول ایدوب فالانلری اولدرلدیلر» مضموننده بر
 ماجرا حکایت ایتمشدر. بونده اولان «فرصا» سوزی نه
 معناده در؟ عبارتنگ تصحیحی «فرصا» می یاکه «فرصا» می؟
 عربی کاهه می یاخود فارسیمی؟ حقیقت حالده اوشبو روشده
 بر شی وارمی؟ اساسا بو حکایت درستیدر؟ و دخی
 مشهور الوغ بك اسمنی بعضیلر «الخ بك» رسمنده یازارلر.
 بونک فانفیسسی درستدر: «الخ بك» می یاخود «الوغ
 بك» می؟
 منصور ابن شیخ عبدالجبار زبیری.

جواب: - عربلر اوز لسانلرندهر حرکتلرنی کلمه لرگه
 آرالاشدروب یازمادقلری معلوم. باشقه لغتلردن آلمش
 سوزلرده اوشبو فاعده نی اجرا ایدرلر. تورکیچه اولان
 «توغرول» سوزینی حرکتینی توشروب «طغرا» دیه
 یازدقلری کبی «کچوک» مقابلی اولان تورکیچه «الوغ»
 سوزینی ده «الخ» رسمنده یازار اولمشلردر. بزم اوز
 سوزمز اولدیغندن طبیعی «الوغ» دیه یازمقلغمز لازم
 کلور. «تهید» کتابنده مذکور اولان «فرصا» کلمه سینک
 تصحیحی نیچوک ایدیکنی و عربی اولوب اوله ایدیقنی آچیق

عجبا! بو اوزگارشلر آراسنده بر صفت مشترکه
 وارمیدر؟ اولسه نی دن عبارت؟ ایزله دیکمز بو صفت مشترکه
 شیده یکی طرق تعلیمیه ایله سنن طبیعت آراسنده بر مطابقت
 و مناسبتنگ پیدا اولوی، کیتدکجه اونلر ننگ آرتووی توکلیدر؟
 اویله بر مطابقت و مناسبت که: آنلر ننگ اثرلری بو کونکی
 طریق تعلیمنگ اقتضا ایتدیکی هر بر شیده کورولمکده
 و ظاهر اولمقده در. شویله که: صییلر نی استبداد ایسکنجه -
 لرندن آزاد ایدوب، تیلهدکلری اوبون و کولسکلورنده هر
 براقیق نیچک طبیعت ایجاباتندن ایسه بو کونکی طرق تعلیمیه
 ننگده ایگ اساسلی فاعده لرندن بریدر.

اوشنداق درسلر نی کور کورینه بیکله تمک و جاتلانق
 اورنینه شفاهاً الفا ایدوبده صورت، شکل و فورالدر واسطه
 سیله آکلایتمقدهده قوانین طبیعت برله بو کونکی قوانین
 تعلیم آراسنده بیوک بر تطابق اثری کورولمکده در. کذلک
 ابتدادن بالارغه قواعد بیکله تیلهمه یوب بلکه قواعدگه نیگنر
 اوله بیله چک قدر جزئیاتی تحصیل ایتکانه که قدر آنلر نی
 فقط جزئیات برله مشغول ایتمک اصولندهده قوانین تعلیم
 برله نوامیس طبیعت آراسنده زور بر مطابقت واردر
 نفسلر نی شادلاندره جق و کوزلر نی اویناتاجق، طبیعتنی
 اوزینه جاب ایده چک بیره کلر برله درسلر نی بیره مک توغر
 یسنده صرف ایدلکان سعی و غیرت گنه شول تطابق و مناسبت
 سبتنگ نتیجه سیدر. چونکه یوغاریده ضمناً آکلاندیقنی کبی
 انساننگ کریشدیکی عملی ایله لذتله نووی شول عملنده
 نجاح تابووینه بیک زور سیدر.

بالالرننگ کوزلری توشدیکی شیلر نی نفتیشده تابدیغنی
 لذت، شول شیلرنگ کنه و حقیقتلرینی ادراک ایدولرینه زور
 سبب اولدیغنی اوزون تجربهلر ایله ثابت اولدیغندن بونی
 یوغاریدهغنی سوزلرننگ توغر یاغنه بر دلیل مقامنده کورسه -
 تمک ممکندر. بناء علیه درسلر نی زینتله مک و هر تورلی
 واسطهلر برله بالارغه سویدرمک توغریسندهغنی اجتهادمز
 ایسه طبیعت حکملرینی تنقید، قوانین طبیعت ایله اعمالمز
 آراسینی توفیقندن باشقه بر شی توکلدر. اوشبوننگ ایچونک
 بز، استناد «به سنالوجی» جنابلرینک کوبدن میدانغه
 فویدیغنی حقیقتلرینی، سویله دیکنی سوزلر نی ننگ حکمتلرینی
 شیمدی آکلایمغه و بو کون آکا ایهرمگه باشلادق. او
 حقیقتلردن برسیده: تربیه نی، عقلنگ درجه تکاملنه موافق
 و مطابق بر صورتده یوروتکلیکنک لزمندن عبارت ایدی.
 عبدالعزیز موسی. «قاپال»

بیامادک. قاموس صاحبی: «الفرصاد (بکسر الفاء) التوت» دیور. بوگا کوره احتمال که مذکور کلمه «الفرصاد» سوزندن بحرف اولور. فارسی ونورکی لسانلرند «توت» و «طوت» دبه معروف اولان آغاچ اسمیدر. مقاتل بن سلیمان ماجرا سینى اوشبو ماده لرگه آیرمق ممکن: ۱) مذکور ماده زندیق (طبیعیون - مادیون) لرنی الزام ایچون کافی اولوب بوندن صوگ آنلر طرفندن جواب و بحثلر ایراد ایدرگه مجال فالیه چقمیدر؟ ۲) مذکور مدعا اساسا ثابتمیدر؟ ۳) مذکور ماجرا تاریخ جهتنجه درستمیدر؟ هر کیم گه معلوم اولدیغینه کوره مقاتل طرفندن کتورلمش واقعه مادیوننی رد قیلور ایچون کافی دگلدر. زیرا آنلر بتون اشیانگ مؤثری طبیعت دبه دعوی ایدر اولسه لرده بردن عوامل و افاعیل تأثیرلری سببندن نتیجه لرده تفاوت اولاچغنی انکار ایتمازلر و ایکنچیدن بعض بر ماده لرنگ عمومی قاعده لردن تخلفلرینی جائز کوررلر و بوگاده «فلته طبیعت» دبه اسم ویررلر. بناء علیه بونلر مقاتل بن سلیمان غه قارشو: «بوشیلر فلته طبیعتدر یا که آدم آغزینه کردیکندن صوگ سلاگای عملی سببندن کرخمالنگ شکرگه تحولی قیلندن عامل و فاعل تأثیری ایله اولورغه ممکن» دبه جواب ویرمیش اولورلر ایدی. واقعه آش فزانینه کرمش شیلر آزوت و باشقه لرنگ فانشولری و عمللری سببندن کوب آلامشولورغه اوچرلرلر. بر صنوق ایکمک اجزاسندن کوب قسمی برینگ آش فزاننده اشلانوب قان غه کتدیکی حالده ایکنچی برینگ فزاننده بالعکس باشقه اورنغه کوبراک کینار. بو کونگی فن اهللری و متخصصلرینگ سوزلرینه کوره مذکور مدعی اساساده درست دگلدر. چونکه بال، یافراقدن حاصل اولماز و بال فورتنی یافراق آشاماز. بلکه بال فورتنی چکهلرده اولان باللی صولرنی ایچوب اوزینگ بوکسه سینه سالور، شونده اشلانوب بال اولور، صوگره فورت بونی قوصوب چیقاره در. توت یافراغی، فورت ایچنده طوغریدن طوغری یفاک اولماز بلکه اوزگره اوزگره یوز نورلی اوزگارشلر، خدمتلر صوگنده اوزی ایچون مخصوص اولان بیزلرده سلاگای گه آیلانور و اوشبو سلاگای آغزدن چیقدیغندن صوگ قاتوب یفاک اولور. مسک ده آش فزاننده دگل بلکه کندک آستنده اوزینه مخصوص بارانلمش بیزده اشلاندر. هم ده بونگ حیوانی هر تورلی اولنلر، بملر، جیلاکلر و موکلر ایله رزقلانوب طورادر. اییدی بو قدر مختلف فاعلار تأثیرنده و مختلف

شیلر ایله ترکیب ایدلوب ده آش فزانلری ایله مناسبتلری اولمامش شیلر حقنده بر ماده نگ تورلی آش فزاننده تورلی نرسه گه تحویل ایدلمکن دعوی قیلماق نیچوک جائز اولور؟ بو ماجرا بزم فکر مزگه کوره تاریخ جهتنجه ده درست دگلدر، اوشبو وجهلر ایچون: ۱) مقاتل بن سلیمان، مشهور عالم لردن ایسه ده بونگ شهرتی کیمیا، حیوانات و اشیا کبی فنلر ایله دگل بلکه علوم شرعیه ده خصوصا تفسیر علمنده ایدی. امام شافعی حضرتلری: «تفسیر علمنده خلقلر، مقاتل بن سلیمان اوزرینه عاللردر» دبه و ابن المبارک ده: «اگرده آلداماسه ایدی بونگ تفسیرلری گوزل بر دستور اوله بیلور ایدی» دبه سویلر اولمشدر. ذهبی: «مقاتل بن سلیمان، تفسیر عامنده دگز ایدی، لکن بوزوق مذهبلر ایله پچرانندی» دیور. اییدی بر تفسیر عالیمنگ طبیعیات حقنده مادیون ایله مناظره ایدوب ده آنلرنی الزام ایله آلاچغی شبهه لیدر. بویله حال، تفسیر فننده اولسه ایدی البته اشانرغه یول اولور ایدی. خصوصا کیمیا، سحر، طلسمات، سیمیا ایلك وقتلرده اوز عالم لری آراسنده سر اوله رق طوتلمش کوبسنجه رملر و کنایه لر ایله بیان ایدلمشدر. عرب مؤلفلرینگ اوشبو علملرنی پک مختلف روشده تعریف ایتمکلرینگ سببی ده اربابی طرفندن یاشرلمک اولمشدر. بونلرنگ بویله حاللری پک کوب فقیهلرنگ یا کلمشقلرینه و اوزلری فاشلرنده ماهیتلری معلوم دگل عالم لردن بعضیلرینی منهی و بعضیلرینی حرام دبه سانامقلرینه سبب اولمشدر. ۳) مقاتل بن سلیمان وفات اولدیغنده هارون آنچق اوچ یاشلک بر بالا ایدی. بناء علیه آنک حضورنده بویله شیلر اولمیه چغی معلوم. مقالات و کلام کتابلرنده بو روشده اصلسز شیلر پک کوب اولدیغندن اوستون آنده بیان ایدلمش کوب دلایلر حاضرگی فنلر سببندن یهرلمشدر و اشلانکن چیقمشلردر. بیش آلتی یوزیلدن بیرو کلام کتابلری توقتاب طوره ش ایسه ده خلقلر توقتامامشدر، فنلر هم بر نقطه ده فالمامش بلکه یاشین اورننده قزوکتمشلردر. یوزیل مقدمه پک قوتلی کورلمش بر دلیل عقلی اوشبو کون پیدا اولمش بر فن واسطه سیله لاشی اولوب قالمقی ممکن. مثلا بو کون گه قدر اولان کشفیات و اختراعات مادیون گه طرفدارلق ایدوب واردیغندن مادیون مذهبی کوندن کون کوچلانمکه ایدی. فقط اوشبو کونلرده میدان غه چیقمش الکتریق ایسه بونلرنگ بتون دلایلرینی اشدن چیقارمش و اوشبو

جواب :- وافواق حکایتلری و «پیروح الصنم» حقدنه اولان شیلر ایسکی زمان خلقلری یانگ خرافاتلرندندر. ایلك زمان خلقلری خوارق عاشقلری اولدقلرندن سیاحلر، بربرلرندن آرتدروب سویلر اولمشلر، اصللری وفصللری یوق شیلرینی اویدروب دنبانی یالان ایله طولدرمشلردر. اوشبونگ ایچون «جهان دیدبسیار گوید دروغ» دیه حتی مقال صادر اولمشدر. هندستاندهغی یازولی تاشلر و یازولی یافراقلرده هم اوشبو قییلدن اصلسز شیلردر. درست علم آلور ایچون صوگ عالملر طرفندن ترتیب ایدلمش «کلیات علوم» (اینتسکلو پادیه) لرنی مطالعه فیلورغه تیوشلی. مفتی الدیار المصریه محمد عبده حضرتلرینک : « بو زمانده حقیقی عالم اولور ایچون آوروپا لغتلرندن برینی بیلهک شرطلر» دیمکینک بر سببی ده فکر مزگه کوره اوشبودر. زیرا بو کونگه قدر اسلاملر بر «کلیات علوم» ترتیب ایدرگه موافق اولا آلملر دیلر و اوشبونگ ایچون فرنکلرینک اثرلرینه محتاج و فقیر اولهرق طوررغه مجبور اولدیلر. گرچه تهانوی «کشاف اصطلاحات الفنون» اسمنده بر شی ترتیب ایتمش و بونی هم فرنکلر طبع ایتدیرمشلر ایسه ده بو اثرنک فتح الله آخوند مجهعدن فرقی آز اولوب علم قاعده لرگه مبنی بر شی دگلدر. اگرده اشخاص علملرینه گنه خاص اولماسه ایدی اسلامده اولان برنجی «کلیات علوم» اولهق اوزره «قاموس الاعلام» فی صانامق لازم کلور ایدی. جدی شیلرینی خرا- فاندن آیرمق نقطه سندن بو کتاب انک کوب خدمت کوسترمش اثرلرندندر. بو کونلرده وزیرلکندن معزول اولمش امر الله افندی بوندن صوگ شاید «محیط المعارف» نام اثرینی طبع ایتدیرر و اسلام دنیا سینیه بیوک بر یادکار قالدیرر. بو کیمسه اوشبو اثر ایله شغللنه چک یرده وزیر اولوب عمرینی تلف ایتدی. وزیرلک دگل حتی بتون دنیا پادشا- هلقینی تکلیف ایتدیکلرندده بونلرینی قبول ایتمازگه بلکه شول «محیط» ایله شغللنورگه تیوشلی ایدی. وزیرلک ایچون استانبولده آدم فحطلفی یوق، آکا هر کیم یاری، کرسی که بنوب اوطوردیغندن صوگ هر کیم «ذات عالی»، «وزراتپناه» اولدر؛ آدم فحطلفی ایسه «محیط» یازمق طوغر و سنده در. ایشته بونگ ایچون آدم تابمق مشکل!

♦♦

باغچه سرای - اوشبو ییل ۱ نچی عدد «شورا» ۲۹ نچی صحیفه ده انسانلرینک قانلرینک اولان قورتلر حقدنه مختصر بر سوز یازلمشدر. بو سوز حقیقته یوقسه آدم بالالارینی

سبیدن ده مذهبلی اعتباردن توشمشدر. بزم شاگردلر مزگه بر طرفنن : « انک کوچلی دلیللر مز » دیه بوندن بیش آلتی یوز ییللر یازلمش کلام کتابلرینی اوقوتسلر و ایکنچی طرفندن اوزلری فنون جدیده تحصیل ایدوب « انک قونلی » دیه اوقومش شیلرینک صحیح تجربیه قاشنده اهمیتسز شیلر ایدیکن انکلار اولسلر بو حال بونلرینک طوغر یدن طوغری دین اسلامدن محبت آلقلرینه باعث اولور.

اوشبونگ ایچون « امام غزالی » رساله سنده « ایسکی کلام کتابلرینی درس ایدوب اوقوتحق شاگردلرینک دینسزلیکلرینه سبب اولور » دیک (ص ۱۶). بو مسئله گه ایسه عالملر و مدرسلر دقت ایدرگه تیوشلی. اش اوندیکندن صوگ اوکنهک فائده ویرماز. فکر مزگه کوره بوکا بردن بر چاره اوشبو کونگی فنلر یاردمی ایله یاکی کلام کتابلری توزومکدر.

♦♦

اوقا - تورکستان تاریخینه عائد « بابر نامه » اسمنده باصمه بر کتاب قولمزغه نوشدی. فقط بونگ آخری یوقدر. نه یرده وقاضی سنه ده باصلدیغی باش طرفنه بیان ایدلماش. اوشبو کتاب نه یرده باصلمش و نه یردن تابارغه ممکندر؟ بابر فارسی سوزمی یا خود تورکیچه می؟ معناسی نیچوکلر. نور محمد بن فضل. الوغ کول اولنده، علم.

جواب :- بابر تورکیچه بر سوز اولوب چغتایده یولبارس یا خود شوگا اوششاش بر یرتقچ اسمیدر. بونده اولان بابر، تیمور سالالاسندن بر پادشاه اسمی اولوب فرغانه ده دنیاغه کلش و هندستان مملکتنه واروب مغول حکومتی تأسیس قیلمش اوشبو الوغ اثرینی، کندیسسی تألیف ایتمشیدی. بونی ایلمینسکی « فازان » شهرنده طبع ایتدردی. سزده اولان نسخه ده شاید شول طبعدر. انگلیزلر هندستانده « حیدر آباد » شهرندن اصل نسخه سیننی تابوب کلیمشه سیننی آلدرد قاری صوگ عینا طبع ایتدیرمشلر و مکمل فهرستلر الحاق ایتدیرلردر. بونلرینک اوشبو نسخه لری ۳۸۲ صفحه اولمشدر.

♦♦

طرویسکی :- بعض بر کتابلر خبرینه کوره گویا چین جزیره لرندن اولان « وافواق » اسمنده بر جزیره اولوب « واق » اسمنده بر آغاچ وار ایش اوشبو آغاچ بر وقتلر انسان روشینه کرر : « وافواق » دیه فچقرر ایش. بو ماجرانک اصلی وارمیدر.

بیکه محمد ویوسف. مدرسه رحمانقولیه ده معلملر.

هر مك مسلمانفہ ۱۰۰ - ۱۱۰ چاماسى شا كرد طوغرى
كىله: يعنى اوقوغه يوروده ياپونلردن كيم توكللر.
فقط آنلر مكى ايله بزتكيلر آراسنده غى آيرما
زوردر.

تواستوى حقنده عربچه مرثيه لر. مصرده عباس پاشا
شاعرى احمد شوقى ايله شاعر حافظ هر ايكيسى عربى
اولارق مرثيه سويلمشلردر. اولگيسينك مرثيه سى ۵۳
وايكنچسينك مرثيه سى ده ۳۷ بيتدن عبارتدر. تولستويك
زهديكنى اختيار ايتديكى مناسبت ايله اولسه كرك هر
ايكيسى اولرلينك شعرلرندە ابوالعلاء المعرينى تخصيص
ايله ذكر ايتمشلردر.

۵۰ يلق اقتصادى اوزگاروش. كرىستيانلر آزاد
ايتلوگه ۵۰ يل طولو مناسبتى ايله روسيه ده گى اوشبو
اقتصادى اوزگاروشنى كورسه تهلر:

۱۸۶۱ نچى يلدە روسيه خزينه سينك كيلرى [داخودى]
۳۵۹، چغيمى [راسخودى] ۴۳۸ ميليون سوم ايدى، حاضر
كيلرى ۲ ميليارد ۵۲۶ ميليون، چغيمى ۲ ميليارد ۴۵۱
ميليون سومدر.

روسيه دن چينگه مال چغو ۵۰ يل اجنده ۱۸۱ هيلين
صوملقدن بر ميليارد ۴۳۸ ميليونغه، چيندن مال كرو ۱۵۹
ميليوندن ۸۹۶ ميليونغه، روسيه ده چوين طابلو يلغه ۲۰
ميليون پوددن ۱۷۵ ميليونغه، بر كورى طابلو يلغه
۱۸ ميليون پوددن بر ميليارد ۴۹۳ ميليون پودغه مندى.
۱۸۶۱ ده روسيه ده نيقت چغيمى ايدى، حاضر يلغه ۴۹۰
ميليون پود چغا. ۱۸۶۱ ده روسيه ده ۱۲۴۸۸ چاقرم بولغان
تيمر بوللر حاضر ۶۴ مك ۱۰۰ چاقرمغه مندى. اسبير يغانلى
فاصسه لره صاقلانغان ۸ ميليون سوم بر ميليارد ۵۶۲
ميليونغه كوته رلى.

دخى بر مهم اوزگاروشى: ۱۸۶۱ نچى يلدە روسيه ده
هر جان باشنه يلغه بر يارم فداق شيكر استعمال ايتله،
۲۰^{۱/۲} بوطيلقه آراقى اچيله ايدى. حاضر جان باشينه ۱۵
يارم فداق شيكر قوللانلا، ۱۱ يارم فداق آراقى اچيلدر.
ديمك آزادلقدن صوك وخلق بابى نوشكاج اچو كيموشلدر.
وقفلر. دين يولينه وايزگى اشلر فائده سينه ايدلمش
و قفلر اسلام مملكتلرندە كوب اولسه لره لازم صورته
نظارت اولماديغندن كوبسى تلف اولوب بتديكى معلومدر.
بخارا و خيوه مملكتلرندە اولان وقفلر و كتبخانه لردن بو
كونلرده پك آز بر قسه لرى سلامت ماورر. مصر حكومتى

فورته تشبيه ايتمك يوزندن سويلانمش بر كنايه مى؟
اسماعيل حسنوف. «زنجرى».

جواب: - كنايه فلان دگل بلكه حقيقتدر. بو حقه
اولان معلومات «شورا» عدلرندە «دنيالر ايجروسنده
دنيالر» اسمنده اولان مقاله لره دخى گوزل صورته بيان
ايدلمشدر.

نوعه

آمريقانك باى وخيراتلى خاتونلرى. آمريقاه دنيا نك
لك بايلردن سانالمقه اولان طول خاتونلر اولوب، بونلر نك
عام ملت يولنده قبلمش خيراتلرى هم عادت طشنده در.
بونلر نك لك مشهورلرى اوشبونلردر: (۱) مسز ستانفورد.
بو خاتون، فالفورنيا ولايتنده اولوب اوشبو ولايتده اولان
«ستانفورد» جمعيت خيريه سينه ۳۳ ميليون ريال احسان
ايتمشدر. مذكور جمعيتنك خدمتى نشر علوم و معارفدن
عبارتدر. (۲) روسل سايج خاتونى. بو خاتون ايرندن
قالمش ۷۵ ميليون ريال ميراثنى خسته خانهلر، دارالعا -
جزينلر فائده سينه وقف ايتمشدر. (۳) مس هيلانه فولد.
اوشبو ياش قز بو كونه ندر ايزگولك و عمومى منفعت
ايچون ۱۰ ميليون ريال صرف ايتمشدر.

ياپونيا ده شا كردلر - ۱۸۸۴ - ۱۸۸۸ نچى يللرده
ياپونيا ده هر ۱۰۰۰ كشيگه ۷۷ شا كرد طوغرى كيل ايدى.
ديمك ياپونيا اول چاقودوق روسيه دن اوچ مرتبه مدنيتليره ك
بولمشدر. ياپونيا بيوك بر دولت بولورغه تله گاجده آنك
ايچون برنچى چاره اولارق اوقتونى آرتدررغه كرشكان؛
ميقادو هم حكومت، روحانيلرنك پر و تپستلر بيه فارامقسز ين
همه دينى مكتملرنى شهر هم ولايت اداره لرينه طابشروب
آكا ياكا فنلر كرتدرگانلر، اصول تعليمى اصلاح ايتكانلر.
معلملر يتشروگه شول قدر زور اهميت بيريله كه: حاضر
هر مكته كه اورطه حساب ايله ۴ معلم بار. ۱۹۰۴ ده ياپونيا،
اوقوچيلر نك كوبلگى جهنچه لك الفى مملكتلر صفينه
كرگان و هر ۱۰۰۰ كشيگه ۱۱۸ شا كردى بولغان. حالبوكه
روسيه ده هر ۱۰۰۰ كشيگه ۴۰ شا كرده تيميدر.

ياپونيانك (فوربه دن باشقه) ۵۵ ميليون خلقينه ۶
ميليون اوقوچيسى باردر.

اوستن كنه آلانغان حسابلرغه كوره: بوگولمه اوبازنده

صوڭغە قالا ايندى دىب يوشاقغە :

— يە، جانم، بار ايندى كانتور يېڭە؛ بوگون بىت
آينىڭ يىگرمىسى، ژالونىڭنى آلورسكده اويگە ايرتەرەك
فايتورسك. آفچە آلاچ انشاء الله آچلورسك ئىلى! ..
دىدى. اول طاغى نيدر ايتورگە نلاسهده آناسى سوزگە
فوشلوب :

— چنده، كياو، بوگون چىسلانك يىگرمىسى ايكان،
مىن بلمىدە طورام طاغى. آلاى بولغاچ سىڭا بوگون بىك
آچق بولورغە كىرەك ايدى. بر فايفىڭ باردر شول ايندى،
ايتەسك كىلمى طورغاندر! يە ايندى، فولكە آفچە كرگاچ
كويىڭ كىلور ئىلى! دىب فويىدى .

آفچە آلورسك دىگان سوزنى ايشنكاچ آنك كچكەنگە
قايىن انىسىدە ايركەلەنوبكە :

— يزنى! مېنى كەپتەكە آلوب باررسك بىت بوگون؟
سېن آفچە بولغاچدە باررمز دىگان ايدىك . . . دىدى .

صمد افندى بولارنك سوزلرى بتكاچ شىكر فامشندن
ياصالغان طاباغىنى آلدېدە :

— ايكى كوزم، سېن ايشكنى بىكلارسك مىكان؟
دىب آقرىغە چقا باشلادى. خاتونىدە اچە طورغان چايىنى

قالدروب آنى اوزاطورغە چقدى و آرتىدىن :

اوڭ قاشم قارلورغاچم صول فاشم صاندوغاچم!

يزنى ايسكدن چقارمە، تىز كىل، خوش صاندوغاچم! ..
دىب جىرلى جىرلى ايشكنى بىكلاپ آناسى يايىنە چاي اچارگە
كردى .

چاي اچكاندە مرضىدەن آناسى :

— قزم! ئىللە بوگون كياوگە برور ناچار سوز ايتدىڭمى؟
شوڭاردن خاطرلى قالغانمى؟ دىب سورادى .

مرضىدە صوزوبرافغە !

— يوق، انكاي، يوق . . . الله صافلاسون، شىوندى
ياخشى طورغاندە . . . انكاي! اوزمده خفالانە باشلادم

ئىلى؛ بىت مىن ايرگە چققاندىن بىرلى، منە يل يارم بولا
ايندى، آنك برده موندى فايفىلى وقتىنى كورگانم يوق

ايدى. آنك بر آز كونچىلگى بار بىت، ئىللە، اوزم اويىك
يوق وقتدە خاتونم خىانت ايتە، دىب شىكلانە مىكان؟ ..

بولماس، بولماس. اشانمىم؛ اول بىت مىنى بىك ياراطە،
ھىچ آلاى اوبلاماس؛ مىنم آنى ياراطقانمىدە ياخشى بل . .

اى خدایم! بر بر نرسە بولورغەدر ايندى، بىك طنچىسز-
لانە باشلادم. خىرلىگەگنە بولسە يارار ايدى، دىدى .

بتون وفقلىر ايجون « ديوان الاوقافى » اسمندە بر ادارە
تأسيس ايدوب، وفقلىرنك نظارتىنى اوشبو محكمەگە تابشور
مشىدى. كچن سنە بو وفقلىردن بېشىوز بىك آلتون فائىدە
كلمشدر. اوشبو فائىدە، دىنى مدرسەلر، ابتدائى مکتبلر،
خستە خانە و يتىم خانەلر، جمعيت خىرىلەرگە اوشنداق
« الجامعة المصرىة » گە تقسيم ايدلنەدر .

حكايتلر:

برنچى مرتبە .

۱

هر وقت آچق يوزلى صمد افندى بوگون ايرتەنگى
چايدە نى اوچوندر بىك كوڭلئىز. فايفىلى اوطورا ايدى .
خاتونى آنك كوڭلئىنى آچار اوچون فايفىسىنىڭ سېبىنى
صوراسەدە اول ايتتى، تىك :

— اوزمده بلمىم، مرضىدە ! ..

دىبكنە جواب بىردى . اول چندن دە نىدىن بولاي
كوڭلئىز ايكانون اوزىدە بلەمى ايدى . بلىكە بر ناچار
توش كورگاندر . آلاى دىسەك اول توشلرگە بىك اشانوب
بتتى، آندن صوڭ، باشقە وقتلردە توش كورگان بولسە
شول كونك ايرتەنگى چايندە اوڭ سويلى و اگر بر تورلى
ناچارراق توش بولوب خاتونى بلان ايبىسى ئىللە نىلرگە
يوراب خفالانە باشلاسەلر شونك آرتىدىن اوق بر كولىكى
نرسە سويلاپ حاضر آلارنك يوزلر بىنى ياققورتە طورغان ايدى .
بوگون صمد افندى، بلمىم ايندى آلدە بولاچق بر

اوڭھاپسىزلىقنى سىزەمى، يا ايسە باشىنە بر ناچار اوى كر-
گانمى - آلاى دىسەك اول برده اوبلانوب يورى تورغان
يىگت توڭل - نە ايسەدە بر نرسەنى كونكانداى خفالى كورنە
ايدى . بر احتمال بار ايندى : بلىكە اول كانتورده وقتدە
اويدە خاتونى خىانت ايتە دىب اويلى طورغاندر، چونكە
اول بر آز كونچىرەك ايدى .

شولاي فايفىلى كىلوش چايىنى اچوب بترگاچ صمد افندى
ايرنوبرەككە كىوندىدە بىك موڭايوب بر آز سويوكلى
خاتونىنە قاراب طوردى . مرضىدە خانم، كانتور بىنە باررغە

ناچار لاندی کبی توری سوزلر، یالغانلر و افترا لر ایشتنله باشلی بر زمان صمد افندیڭ بوسوزلردن فولای طو-
نوب بته، باشینی آلوب فاچار دای بولا ایدی. شول
مکتبه معلمک، صماور قویو، آش پشرو خدمت لرینه
قارشى آلمان ژالونیه سی کویبی صوڭ ایدی؟

اون ایکی نه نکه... ایتورگه آنصات!.. شوڭ
اوستینه ده بیت ئلی: بز سینی طویدروب طورامز دیب
اورتیلر ایدی اوزن. اویات، انصافی کیره ک ایدی
آزراق! اولده کشی بیت!

بو طور مش صمد افندی پی تمام طویدرغانلقدن اول
بوخالتیریه اوقو فکرینه کیلگان ایدی. مونده اول،
اوقوون اوقوده نی بلان اوقورسڭ؟ بر تینده آچه یوق
بیت! دیب حسرتلنه باشلاسه ده، اللهغه شکر، شول وقتله-
غنه آکارغه بر اییده شی فوناقه کیلوب بوبلادن فوتقار-
غان، بورچه آچه بیروب طورغان ایدی.

اول بوخالتیریه نی اوقوب بتروب کانتورغه کرگان
ایدی. منه الله رحمتی! دنیالر بتونلای باشقه ایکان.
الکده آنڭ، تاتار ایتکانچه بودنیاده راحت روسلرغه غنه
آخرسی، دیب بورگان فکری بوشقه چقوب اوزی ده راحت
کوره باشلاغان ایدی. اولده حاضر باشقه لر کبک اوک
یاخشی هوالی کیڭ بولمه ده طورا: اشلگانده ده حاضر طنچ.
مونه حاضر اش بته ده آشارغه، اچه رگه حاضر له رگه کیره
دیب قایغروب طوراسی یوق؛ اول حاضر شاد کوڭلی،
آچق یوزلی. آڭا، بز سینی طویدروب طورامز، یوغیسه
سین آچه اوله رابرڭ دیب ایتوچی یوق، آنی طنچسزلامیلر.
شولای طنچقنه اشلگانده اول مرضیه خانم بلن اوچراشوب
آنی چن کوکلندن سویگان ایدی. مرضیه خانم آناسینه
یاخشی فارچق بولوچیلغی سایه سنده گوزل اوی تریبه سی
کورگان و آز بولسه ده مکتب تریبه سی ده آلمان فرشته دای
صافی هم ماطور بر قز ایدی. صمد افندی ایل اوچراشقان
آنڭ کوبدن توکلگنه آناسی اولوب آناسی هم انیسی برله
اوچار برگه اوز یورطلرینده طورالر ایدی. الگروه مرضیه
خانم اوزی آڭلاب بیتمی ایدی، نیچکدر، صمدنی سویگان کبک
کورنسه ده صوکلندن بیک یاراطقان ایدی. صمد افندی
مرضیه خانمنی صوراعاچ آناسی بر آز آنی نیکشرتوب یاخشی
یگت ایکانونی بلگچ:

— نی اشلپسڭ صوڭ، قزم؟ بزگه شول اچمگچ،
طارطماغاچ اوزی مسلمانچه یاخشی بلهلی ده بولغاچ بارورسڭ

چای اچوب بترگاچ مرضیه اوسته لنی جیوشدروب
ایرینه کولمک نگارگه اوطوردی. آناسی کیونوب مین
آخترمه (*) باروب کیلیم ئلی دیب چفوب کیتدی.

II

صمد افندی اون یلرلر چاماسی تاتار مکتب لرینڭ
برنده اوقوب بر آز معلم بولوب فارغان، لکن معلمکدن
بر فائده ده کورنمگچ آلتی آیده بوخالتیریه فورسینی
تمام ایتوب بر زور شرکنڭ کانتورینه اوتوز بیش صوم
ژالونیه ایله کانتور شیک بولوب کرگان ایدی. کانتورده بر
یل طورغاچ گوزل اخلافی یگت ایکانلگی و اوزینه بیر-
لگان هر اشنی یاخشی ادا ایتکانلگی بلنگاچ آنڭ ژالونیه
سینی طاغی بیش صوم آرتدروب فرق صوم یاصاغانلر ایدی.
تاتار مکتبده معلم وقتنده اول کچکنه گنه طار بولمه ده
طوروب شونده آشی، شونده اچه و شونده یوقلی ایدی.
هر کون ایرته برلن اول اوتوز شاکرد چاق صیوشوب
اوطورغان و بیش، اون مینوت اچنده هواسی تمام بوزو-
لوب بته طورغان، شولای بولسه ده زور اوی دیب آطالغان
بولمه گه چغا، شونده درس طکلاطه و بولا، بولا درس
بیره؛ سبق بتوب شاکردلر آشارغه کینکچ آشخانه غه
چفوب صماور قویا، آنندن صوڭ اوز بولمه سینه کیتوب چای
اورنی حاضر له ب تیزگنه کیتکه کومچکه باروب کیل؛ صوڭره
صماورنی کیتروب اوطورتوب ۳-۴ چینایاق چای اچکاله-
گانچی طاغی شاکردلر کیله باشلی ده اول طاغی درسکه
چغا؛ درس لر بتونلای بتکچ ایدی طاغی آشخانه گه چفوب
آش پشورگه طوطونه طورغان ایدی. آطنه سینه آلتی کون
شول صورتده گل بر تورلیگنه اوتوب کیته ایدی. شول
وقتنده بر آز آریغاچ ژالونیه سینی آرتدرونی یا ایسه مکتبکه
بره صماور قویاردای، آش پشور دای خدمتچی صوراسه
حاضر آنڭ عیبینی نیکشورگه طوطونه لر ایدی بر یاقدن:
بزنگ معلم یاڭی کتا بلر اوقی باشلاغان، ئلله نیندی اورص
گه جیتلری اوقی ایکان؛ ایکنچی یاقدن: بزنگ خله ف چاپینی
بتکروب بورى باشلاغان، میوغینی اوسترگان؛ طاغی بر
طرفین: خله مز بو آرا ده برده مسجدکه کیلمی باشلادی
ئلی، یالغاولاندی بولورغه کیره ک. اوقوتوویده حاضر

(*) معلومسره که بزده آخرت دوست، شوڭاردن قسقارتوب
آخترم دیب خاتونلر اوزلرینڭ فیعتلی بوله کلر بیروشوب دوستلاشقان
ایڭ یاقن کشیلرینه ایتلر.

— آنڭ ياننده قرق نه نكه آفچهسى بار بېت. اگر
كېچ قايتقاندە آنى طالاسەلەر...
آناسى:

— يە، طالاسەلەر طالاسونلەر ايدى، اوزى تيز رەك
ايسەن كويى قايتسون ايدى، ديدى.

كوتەلەر... ساعت طوقز يارم بولدى. آشنى اوچىسى گنە
اوپوروب آشادىلەر. بو آش دە آش بولدىمى صوڭ ايدى؟..
صمەسز ھېچ كوڭلار يەنە ياطمادى. بارى اوچ — دورت مرتبە گنە
قابدىلەردە جېدىلەر. كالانچادە ساعت اونى صوققان طاوش
ايشتلدى؛ صمە ھمان يوق.

طنچسزلىق آرتقاندن آرتاغنە بارا. كچكەنە بالادە يزناسىنى
صاغنوب جلادى، جلا دېدە آرىغاچ باطوب يوفلادى. آنالرى
طھارت آلوب پىسىغ نەمازىنى اوقورغە طووندى. اوى بېك
طنقە قالدى تېك بر ياقدن بر طوقتامى چق، چق؛ چق،
چق ايتوب طورغان ساعت طاوشى بلان آشخانە ياغندن
ايشتلگان مرضىيەنڭ اوكسىگان طاوشى طنچلقنى آزغنە بوزالر
ايدى. مرضىيە آقرنغە جلى باشلاغان ايدى...
مرضىيەنڭ آناسى نەمازىنى بتروب ذكركە اوپوردى.

ألك ايرى اوبدە يوق چاقلردە آناسى بلن كېفلنوب كېتلنوب
سويلىشە طورغان مرضىيەنڭ حاضر آناسىنە قارىسىدە كېلمى؛
اول بتون دنباسىنى اونطوب ايرنگنە اوز يىنڭ دنپادە اياڭ
ياقن كورگان كىشىسىنى گنە كوتو برلە مشغول. دنيا آستى
اوستىنە كېلسەدە اول قارامى حاضر، تېك ايرىگنە قايتسون...
اي اللھم... نى اشلاب قايتىمى صوڭ؟
ساعت اون بردە بولدى ايدى.

چو!.. زؤانوق شالترى...
مرضىيە خانم يوگروب ايرىنە قارشى چفا.

— صمە، جانم، سېن؟
جواب يوق...
— كم بار آندە؟
كم دە يوق.

— كم اول زؤانوق بېرە؟
مرضىيە خانمىڭ كېنە تىكەنە باشى ئەيلنە باشلادى. آناسى
كىتروب اورنىنە ياتقزدىدە:

— قزم، نى بولدى؟ دېب صورادى.
قزى:

— انكاي، شولاي، البتە شولاي!.. دېب اوگروب
جلى باشلادى.

شول ايدى!... دېب پېروب كېاوبىنى اوز اوبىنە آلمان
ايدى. ھم كېاوبى برلە قزىنڭ راحت ياشاولرىنى
كورگناچ بېك سويىنگان، كېنەنگان ايدى. شونڭ اېچون
ھر وقت كېاوبىنڭ كوڭلىنى طابارغە طارشوب آكارغە «بالام»
دېككەنە طورا ايدى. صمە ائندى اوزىدە آكا ھر وقت
«انكاي»، خاتونىنە «اېكى كوزم» دېككەنە سويلى ايدى.
خلاصە: بولار شادايدى؛ راحت ايدى؛ بر برسندن راضى ايدىلەر.

III

صمە ائندى ساعت اون اېكيدە قايتوب آشاب اچوب
بر آز يال ايتكناچ:

— بوگون بلكە ايرتەرەك قايتورم، كانتور دە اش
آزراق كېك كورنە.

دېب كېتىدى. اول كون صايون ساعت جېدىلەردە قايتا
طورغان ايدى. مرضىيە خانم اول كېتكناچ بوگون آلتىلەردە
قايتور ايدى دېب آش حاضرلەرگە طووندى.

آش حاضرلەندى؛ ساعت آلتى بولدى... آلتى يارم
بولدى. صمە ائندى يوق ئىلى. مرضىيە خانم:

— نى اشلاب قايتىمى اېكان ايدى صوڭ؟.. دېب
طنچسزلىق باشلادى. آناسى:

— كوندەگى وقتندە قايتورغە اويلاغاندر شول دېدى.

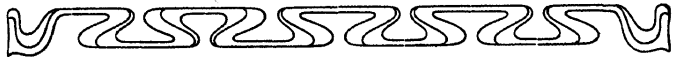
طاغى بر آز وقت اوتىدى. شول آرادە كامود اوستىندە طورغان
بودېلنىك چلترى باشلادى. مرضىيە خانم سېسكەنوب كېتوب
قاراسە ساعت جېدى بولغان. نېگە صوڭ اول بودېلنىك حاضر
چلترى؟... بوگون آلاز كوندەگىدن ايرتەرەك اوبانوب

سويلىشوب ياتقاندە بودېلنىك چلترى باشلاغاچ صمە ائندى
آنى طوققا طور اېچون استرېلكاسىنى اېكنچى بېرگە كوچروب
قويغان ايدى. اول جېدىگە طوغرى كېلىگان اېكان دە ايرتەن
ساعت جېدىدە وقت ئىللە نېشلا بكنە چلترامى قالغان اېكان.

صمە ائندى ھمان يوق... جېدى يارم بولدى. مرضىيە خانم
بلن آناسى آرتق خفالانە باشلادىلەر. مرضىيە خانم توزمىدى،
اينىسىنى آلدېدە ھمان آندە اوپورامېكان، ئىللە قايتورغە
چغوبدە بولدە بر بر نرسە بولدىمى، دېب كانتورغە كېتىدى.

آندە آكارغە: «ساعت آلتى يارمە صمە ائندىگە بر يەش
يېگت كېلوب اوزى بلن آلوب كېتىدى» دېدىلەر.

مرضىيە خانم: «معين برەر مدرسەدەگى ايمداشى
كېلىگاندر دە نومبېرىنە چاي اچەرگە آلوب كېتكاندر» دېب
بر آز طنچلانغانداي بولسەدە اېكنچى ياقدن طاغى قايتى...
مرضىيە خانم: «معين برەر مدرسەدەگى ايمداشى
كېلىگاندر دە نومبېرىنە چاي اچەرگە آلوب كېتكاندر» دېب
بر آز طنچلانغانداي بولسەدە اېكنچى ياقدن طاغى قايتى...

زلزله حکایه سی .

افندم! جناب عالیگری اولوغ آفاندن فورتولدیمیز برله تبشیر ایدم شهرمزه واقع بولغان زلزله نڭ کوب یر- لرنی و کوب بنالرنی خراب ایتدیکن البته ایشکانسردر. شاد اولوگنکه جمله مز صاغ و سالم، فقط جناب حق بونی بزدن باشقعه و برمه سون، بتون عائله منی هلاک ایتدیک ایدی. اوّل بو فلاکتلرگه اشارت بولغان ایدی. صاوتده بولغان صبیق نرسه لر بر برینه برلوب چایقالمده، ییلغه صولری حرکتکه کلهکده، حیوانلر آزارده بولغان یرلرندن چقا باشلاب فچقماقده ایدیلر. آنامز بزگه: «بو علامتله زلزله نڭ تیز ظاهر بولماقینه اشارتدر. بیر آستنده طاوشلر ایشتله باشلادی. خلقلر شهرنڭ طشیننه چابا و یوکوره لر در. بزلده آنلر کبی قاچارغه مجبور اولورمز. بن شوندن بر آربا آلوب کیلیم، سز حاضر بولگن» دیب چقوب کیتدی. شول وقتده ترزه دن قاراب اورامده عادتدن طش قورقنچلی بر حال کوردک. چقارغه باشلاغان زمان قاتی کوک کوره مک طاوشنی ایشتوب بونی قاتی زلزله دیوب بلدک. هر طرفه قارادق. نوبامزدن نوزراق، چوپلر قوبلا. دیوارغه ألتگان رسملر کوزگیلر، اوستالده گی صماوار و چای اسبابلری الحاصل هر شی غیر منتظم بر حالگه کرمش ایدی. زور آغامز نڭ نوسی اوت کبی قزارغان، بز ایسه ک قورفودن آغاروب قالمش ایدک. «تیز بولگنر چقیق!» دیدی.

چقامز دیگانده بنه دن بر زلزله واقع بولدی. اوبیز نڭ هر طرفی بیلده گی صالام کبی تتره دی. طشدن کرگان ییللرئله نیندی طاوشلری برله ترزه لرمزی فردی. اوزمز بیرگه یغلق. طوروب برگه فوشلوق، یوفاری اوی گه منوب اورام ترزه سنی آچدق ایسه ده، باتماقده اولغان اوبلرنی کورمک، «اوله مز الله الله...» دیگان طاوشلرنی ایشتودن باشقعه فی کوره و ایشته آلمادق. عادتدن طش قورقنچلی هلاکت اچنده قالدقمز حالده جناب حقن یاردم طلب فیلمه قه ایدک. آغامز بزگه دیدی: قوندشلم! قدرتی بولغان الله تعالی اوزی صاقلاسون. صوگ ساعتیز کلدی. جسارتنی الهمزدن اچقندرمیچه خداغه نوکل باغلیق! سوزی بتماسدن مقدم دخی ییر تتره مه گه باشلادی. فارانقیده قالدق. یو-

نرسه شولای؟ طوقطا ئلی، فزم، جلامه ئلی! منه حاضر کباو فایتور، چقارسک، فارشی آلورسک!..
- ای انکای!... معین بر... قز بلن طانشقاندرده...
مینی طاشلارغه ایته طورغاندر... منه حاضر یوری زؤانوق بیرگان بولوب مینی اورته لی طورغاندر... اوه الله!.. نی اشلیم؟! شولای، البته شولای!.. کوبدن طانشقاندر. کوردک بیت ابرته بلن نیندی قارانقی چرایلی ایدی...
- فزم، صبر ایت ئلی! آلائی بولماس، منه حاضر فایتور... .

- فایتسه... موگارچی فایتور ایدی ایندی.. فایتمی طورغاندر...

ساعت اون ایکی. تونڭ نه ق اورطاسی... چلنررر!.. زؤانوق.

مرضیه کوزلرینی سورته سورته آفرنغه چغوب پارادنی ایشک توبنه کیله ده صالقونغه:

- صمد افندی، سزیمی؟ دیب صوری.

- مین، ایکی کو... ک... ک... کوزم، مین!..

ایشک آچله. کوزلری بتونلای ششونوب، قزاروب بتکان ایسک صمد افندی آوناقلی، آوناقلی اوبیگه کره: اوزی ئلله نیلر سویلنه...

مرضیه خانم، ئلله یا کفش ایکنچی کشی کرتدمی دیب اشانمی قارشیسینه چغوب نگه له بره ک قاری.

چنلابده صمد بیت...

مرضیه آچولانوب جلی، جلی:

- صمد، فی اشلهدک سین؟ بز سیننی زارغوب کوتوب

طورامز، سین اچوب یوریسک... اویاطسز!.. ای خدایم،

شونی کوررگه ایکان، ابرته دن بیرلی یوره گم اورنده توکل

ایدی... آلداقچی!.. بزگه، مین اچیم، دیگان بولا!

اچپیسک ایکان!.. شاقشی!.. دیدی. کیاوینڭ بو حالینی

کورگان مرضیه نڭ آناسیده کولمه گینڭ کیڭ جیگی بلن

کوزلرینی سورته، سورته اوکسوب جلی باشلادی.

صمد فی قدر ایسک بولسه ده اویالوب، قاطی قزاروب:

- مرضیه، ایکی کوزم... والله برنچی مرتبه!.. دیدی

و سوبوکلکی خانونی ایله آنکاسینڭ کوز یه شلرندن نهایت

درجه ده متأثر بولوب ایکنچی اچمه سکه یمین ایدره ک شول

سوزلرنی آرطردی:

- بو برنچی هم ایڭ صوگفیسسی!..

ع. رشیدی.

فاريدن اوى توبه سينه نوشكان طاشلارنىڭ شالطراوينى ايشتوب اوزمىزنىڭ ظلمىدە قالغانىمىزنى آڭلار ايدىك . جناب حقىدە كوپ شىكرلر بولسۇن شويلىدە بارمىز سلامت ايدىك . عقلمىزنى چىدىق بىر بىر مۇزگە قىچقۇرۇپ آغامىز يانينە چىيولدىق . بىر سادىق كۆرگىنىمىز بار ايدىكى بىزنى باقىدىق اوزمىزنىڭ ھىلاكت كە چومغانىمىزنى بىلىدىك ، آغامىز يوغارى چىقىق دىگىچە چىدىق ، اول قاتنىمىز ھىمان يىپىر آستىدە ايدىكى آندە بولغان بالا اوزمىزنى باقىدىق . فور تىچقەلەر وانلغان اويگە توفراقلار كىرگان ايدى . آغامىز : ايكىنچى قاتنىچە چىقىق ، بىلكە اول قاتنىچە بىتونلاي باتماغان بولور دىدى . آنىڭ باسقىچ تاققانلارنى بىتونلاي قىلمىش اولدىغىدىن بىزنى قوللارمىزدىن تارتىپ بىندىدى . اول قاتنىڭ فور تىچقەلەرى دە توفراقلار بىرلە قاپلانمىش ايدى . آغامىز : « اگىردە ايشىك آلدىن چىقايچى اورن بولماسە شىبھەسىز بوندىدە قالاچاقمىز » دىيىپ ايشىك آلدىن چىغۇپ قارا . سادە چىقايچى بىر اورن طابا آلماي كىردى . اويىمىز بىرلە بارمىز بىرگە باتقان ايدىك . اميدىسىزلىك بىرلە بىر بىر مۇزگە قاراشدىق ، باشمىزنىڭ اوستىدە ھىمان گۈرلەۋىنى ايشتور ايدىك . اويىمىز تىپىرانور ايدى . نىھايىت بىر مۇزنىڭ ھىركىتى آرتىق حاصل بولمىچە ھىكمىنى غائىب ايتتى .

آغامىز اويىنىڭ ھەر بىر طرفىنى تىكىشىرۇپ بىزگە « مەدە كۆتمىدىن باشقىچە بىر قىدىرتىمىز قالمادى ، اگىردە آتامىز سلامت بولسە شىبايد تىزدىن مەدە اولور » دىدى . بىر ادمىزنىڭ بو سوزىنى امىنىڭ قىسمى بىرلە سويللاۋى بىزنى يىغلاۋدىن طوققاندى . بىر ادمىز سوزىدە دوام ايتىپ : « اوى اچىدە بولغان مالىمىزنى قارىق ائى كوزمىزنىڭ اوڭىدە طونوب امىن ھالەدە ساقلايىق ، وقتىنى ضايىع ايتارگە پاراماز اھتىمال اويىمىز ياكىدىن آستىغە توشار » دىگىچە بارمىز اشىكە طوتىدىق آشاملىق ھەم سوتابوب آلدىق . آغامىز : « الحمد لله آشاملىق اچمىلىك بولدى ، امىدى مەدە كۆتىك آشاملىق و اچمىلىك قىناقتىلى بولىق ، چۈنكى بوندىدە قاي وقتىغە قىدىر قالاچقىمىز مەلۇم توگىل » . سوڭرە بىر قازىغە قوراللىر ازلەرگە باشلادىق بىتون اويىنى ازلەب قىچقۇر كوراك فلانلارغىنە طابدىق و طاشلىنى توشلارنى قالدۇرۇپ يوشماق توشىدىن قازىغە باشلادىق ، چىققان طوفراقلارنى بىر بولمىگە طاشىدىق اولدە طولا باشلادى . اخشام بولغانىن ساعىتمىزدىن قاراب بىلىدىك ، اشمىز ھىچ آغە كىتمەگان ايدى . بوندىن سوڭ طىھارت آلۇب اخشام و يىسىغ نىمازلارنى اوقۇب جان و تىمىز بىرلە خىداغە صىغىنوب ياتىدىق . بىندە باشقىچە قىدىشلىرىم كىي اويىقىسىزلىقتىن يۈدەمىش

ايدىم . باتار ياتماز اويىقىغە كىنوب آتامىزنى كورۇپ فلا . كىدىن قورتولدىغىمىزغە شادلانمايدە ھىيات اويىغانچە دىخى مشىقتىلى اشىكە كىرىدىم . بو كۈن اخشام بولدى قورتولورغە ھىمان يول بوق ، اميدىلر مىز آستىدە قالىدى .

۳ نىچى كۈن ايتىدە بىرلەن آغامىز : آرقە طرفىدە بىر بوشلىق بار كىيى كۈرە كىمىڭ طاشلىنى ياڭقىراماقىدە ، قورتولايچى وقتىمىز ياقىنلاشدى ، ياقىن زىماندە كۈننىڭ نورىنى كورۇمىز دىيىپ غىبىرت بىرلە كۈرەك طوتۇپ تىكرار قازماغە باشلادى . لىكىن كىيسا كىدىن بوشلىقتىن توفراق ايشىلۇپ بىز بولغان بىرگە قىدىر كۆكۈرت بوۋى تولىدى . كۈننى كورۇرگە اميد ايتىكان وقتىمىز دە آلدىمىزغە بىغارلى مۇغارە ھاسىل بولدى . بىزنىڭ بو دىرچە غىبىرت بىرلە قازماقنى چىقارغە مەمكىن بولماغان مۇغارە اچىپون توگىل ايدى . بارمىز اميدىسىز بىر سورتىدە اشمىزنى طاشلاپ آرتىقە چىكىدىك . بىن : « اوزمىزنى بو قىدىر مشىقتىگە سالىق نىگە كىرەك ؟ تىپوشسىز بىرگە فوتىمىزنى سىرفى ايدوب بىتاب قالىورمىز . نىقىدىر طرىشساڭىز بوشقىچە . ئولمە كەز قىدىر » دىدىم . بوڭا جواپبا آغامىز : « اميدىسىزلىك ھىچ بىر فائىدە وپىرماز ، الله تەئالىگە يالوارغە و بىزنى قوتقارغە طرىشقىن آتامىزنى ايسىگە توشۇرگە كىرىك كىم بىلور بىلكە اولدە وفات بولغان . نىدىر ، شويلىدە اميدىمىزنى كىيسىمىك اولىگانچە غىبىرت ايتىك ، جانمىز شوڭا قىدا بولسۇن بو بىزگە بىر وظيفە . بو كۈرە ايكىنچى بىردىن قازىق ! » دىدى . ائش گە تىكرار باشلادىق ، قىچقۇر بو بىردە توفراق اورنىنە طاشلار چىقار ايدى ، آغامىز قولنىڭى كۈرەك قىردى ، نى قىدىر قازساق شول قىدىر آغىرلاشور ايدى . قازىغە دوام ايتسە كە قوت و ھىياتمىز ھەمدە آشار مۇزغە بىتمىكە ايدى . نىھايىت آشارمىزغە بىر نىرسە مۇ قالمادى ، ئولمىڭ ايكىنچى كىيىلر بىز دە چىقار بولدىغىمىزدىن قايغۇرشە ايدىك . بالا اوزمىز بىتون سوندى قارانغىدە قالىدىق . بىر بىر مۇزدىن آيرىلورغە . چىبۇر بولدىغىمىز زىمان قىچقىرشوب بىرگە كىيلە باشلادىق . الخاسىل اولدە كەزنى ھىياتمىزدىن آرتىق كورۇرگە باشلادىق . بىزدە قوت قالمىغان ايدى . يوقلارغە تىلاسىدە كە مۇفق بولە آلمايدىغىمىزدىن ھىركىتىمىز بىر ھالەدە ايدىك . بىعض وقت قايىدە بولغانلىقىمىزنى اوتىت بىپارە ايدىك . بىعض وقت توش كورگان كىيى عىقللر . مىز آداشور ايدى .

بىر نىچە مرتبە بىلەن كىيىمىز ھالىنى اويلاپ غىبىرت بىرلە كۈرەك آلۇب اشلەرگە طوتۇنساڭىدە قوللارمىز دىرچال كۈرە . كىيى طاشلار ايدى . بىر وقت طاشلار ايشىلورگە باشلادى فقط اولدىن بوندى طاشلارنى كۈب ايشتوب بوشقىچە چىققانى

اوشبو زلزله قابسی شہرہ و قایسی زمانہ اولدیغن
بز بلمه دك، يالكز عثمانلی ترکیچه سندن تر چه گنه قیلدق .
قیام الدین بولداشقی . قران .

لطائف

۱۱۵

ادیلردن بری ایدل اوستنده قایق ایله یوردیکنده
اوز اوزیله سویلاشور ایمش . قایقچی : « کیم ایله سویلا-
شه سز؟ » دبه صوردیغنده « حافظ شیرازی هم سعدی ایله
سویلاشمکده یم » دبه جواب ویرمش . صوکره قایقندن
چیقوب آچه ویردیکنده، قایقچی : « افندم سز یالکز بزگنه
کشی ایچون ویردیگز، حافظ شیرازی هم سعدی ایچون ده
ویرگز! » دبه دعوی چیقارمش .

۱۱۶

پك كوب خاتونلر و ایرلردن عبارت اولان بر آش
مجلسنده بر فرانسز خاتونی خادمگه فاراب : « هوا بیک
بوزوق بوغولوب ئوله م، ترزه نی آچ! » دیدیکنده بر نمسه
خاتونی خادمگه فاراب : « ترزه نی آچه تماولاب ئوله م »
دیمش . بونك اوزرینه ایکی خاتون قچقرشورغه باشلاب
مجلسنی کوتارمشلر . بو وقت بر غزته چی آباق اوزره
باصوب « برگنه دقیقه گه نوقتاب طورگز! » دبه ناوشنی
باصدیغندن صوگ خادمگه فاراب : « حاضرگه ترزه نی آچی
طور فرانسز خاتونی بوغولوب اولسون ! آندن صوگ
آچارسن، نمسه خاتونینه تماو نوشوب سویلاشه آلماسون!
شوندن صوگ بز بوش غاوغادن قورتولوب راحتلنوب
آدم روشلی سویلاشوب اطوررغه موفق اولورمز » دیمش .

محرری : رضا الدین بن محمد الدین .

ناشرلی : محمد شاکر و محمد زاکر رامیفا

اوبلاب طاوشلردن امید فیلورغه اورن یوق ایدی . تکرار
فولاق صالحق حقیقتا یوقاریدن طاوش کبی برشی کیلگانی
حسن ایدلنده در . بزنی قوتقاررغه کیله لر دیب سوینمه گه
باشلادق ایشدلیگان طاوش بردن برگه قوتلنه ایدی . فازو
چیلرنگ بیرگه صوفغان طاوشلری ایشتلور ایدی . صوکره
آدم طاوشلری ایشتنله باشلادی . آنارغه آچلقدن کیسلوب
بتکان طاوشلرمز برله جواب ویررگه باشلادق نهایت طاشر
قویلمه اغه باشلادی . بزده اوزمزی بونلردن صافلی آلدق .
در حال کوننگ نوری اورنمزه سیبلدی . بار قوتمز برله
قچقررغه باشلادق . بزکه جوابا آتامزنگ طاوشلرنی ایشتدک،
یاقتیلک کرمه گه باشلاغان وقت شول بیرگه باررغه نلاسه کده
کوزمز یاقتیلقدن بیزگان بولغانلقدن بارا آلمادق بر آزدن
صوگ بالالرینه فاوشوب جناب حق غه شکرار ایتمکده بولغان
آتامزنگ قویننده بولدی .

ایشته اوچراغان بلامز شوندن عبارتدر . بوفلا کندن
قوتولدیغمزنگ ایرته گوسن زلزله نگ نرسه دن واقع بولغانن
آکلامق ایچون بر طاقم کتابلرغه مراجعت ایتوب شول
معلوماتنی آلدیم :

طورغان بیرمز بعض وقت حرکتله نور . بیرنگ سطحی
یاریلوب بعض پیر، آستغه باتار، دگزلر تاشور بعض دگزر
قاره برگه ویرلر دگزرگه آلماشنور . اگرده زلزله قاتبع بولماسه
بویله شیلر اولماز . حرکت ارضنگ درستگنه سببی همان
معلوم دگلدر . زلزله ده بیرنگ بتون سطحی تیبره نمکدن
بعضیلر بیرنگ فابارو وینه حمل ایتلر و بعضیلر اسسیلکنک
مرکزینه اسناد قیللر . شویله که کولکن اینگان پارلرنگ
کوبسی پیر آستنده بوش اورنلرده جیولوب زور کوللر پیدا
اولور . پیر آستنده غی ۱۲۰ درجه لک اسسیلک سببندن اوشبو
صو قایناب بو حاصل قیلور، بو کوچلاب طشرغه چیقدیغنه
زلزله پیدا اولور .

یاخود پیر آستنده غی کورکرت ماده سینه باشقه ماده لرنگ
اوچراش ووندن حاصل بولغان بولر بیرنگ حرکتینه سبب
بولورلر .

« شورا » اورنپورغده اون بیش کونده بر چققان ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی : سنه لک ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ کاپک .

« وقت » برلن برگه آلوچیلرغه :

سنه لک ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ کاپک در .

۱۹۱۱ نچی یل ایچون

«وقت» غزتهسی و «شورا» ژورنالی آلوچیلرغه آبونه دفتری آچیقدر.

روسیهده هر بر پوچتاوای کانتورلرده «وقت» غزتهسینه و «شورا» ژورنالینه مشتری بازلورغه مکن. بازلورغه نله گان کشیلر پوچتاوای کانتورغه آفچهلرینی بیروب اوز آدرسلرینی یازدرسه لر قوللرینه شوندن کویتانسه بیرله، پیراواد بلانقهلرینه یازوب طورو مشقتی بولمی. اولگی روشده آفچهنی اداره گه طوغری بیدارگه ده ممکن.

«وقت» ایله «شورا» نڭ یللق حقلری آیرم آیرم بولغانده بیشار صوم. ایکیسی برگه و بر وقتدن بولغانده طوقز صوم.

آدرس:

Редакция газеты „ВАКТЪ“ и журнала „ШУРО“ въ Оренбургѣ.

اواره دن

سویلاسونلر. هر نه الله حکمنی اعلان ایتمکدن فورقوب طورغه وجه یوقدر.

۵ ق. یرمکی گه: حکایتکیز آخری اولمادیغی سبیلی اوتکان عددگه باصلمامش ایدی، شمدی آخری کلدی، لکن باشی قولدن کتمش ایدی. شونڭ ایچون بو عددگه ده باصلمادی.

۵ ی. مرادی افندی گه: مقاله کز اوز نوبتدک باصلنور. نل یاریشی مقاله لری، آداشقان لغتلریمز، قبل التاریخ آثارعتیقہ، قش کیچه لری، بزنگ بو کونگی حاجتلریمز اسمدن اولان مقاله لر درج ایدلنه چکاردر.

۵ احمد افندی دمینوی گه: صورمش مسئلہ کز صرف شرعی بر مسئلہ در. ژورنال وجموعه لرده یازلمش جوابلر زافون قاشنده ده شریعت قاشنده ده دلیل اولمازلر. شونڭ ایچون جواب یازمقده فائده کورلمی. اگرده مقصودکیز آفرورثی سود یا که باشقه برر محکمه گه تابشرمق اولسه شول مسئلہ حقنده اورنبورغ دوخانونوی صوبرانیه سنددن (اوزینڭ بولی ایله) شهادت نامه آلورسز.

۵ مدرس افندی فیض اللین گه: تابشردی، یازلنور. ۵ فازاق ایشمحمد افندی گه: مختصر مسئلہ سی فقه کتا. بلرنده تفصیل ایله بیان ایدلمشدر. ۵ ولدان حضرت گه: مختصر الوقایه طرفنده اولان مقالہ نی کوچروب بیاروگیز ایچون رحمت اوفودق.

«شرع نظرندہ دنیا و فقر، غنا و توکل هم کسب»، «قواعد تعریبیه»، «بافتیریه هم آنلر نڭ ضررلری»، «شاگردلرگه نمونه»، «مکتبده قول اشاری»، «مکتبلرده تربیة مدنیہ»، «قران آلنغان وقتدهغی تاتارلر (صالایوف تاریخندن ترجمه)»، «اوتوتلغان فاداشلر» اسملرنده وغیر بو قبیلدن پک کوب مقاله لر قضای اسمانی غه طوغری کلدیلر. اگرده مسوده لرندن تکرار کوچروب بیارسه لر اولرینڭ تیوشلی عددلرینه باصلورار ایدی.

۵ ع. ت. افندی گه: مقاله کز گوزل اولسه ده امضاکیز تمام اولمادیغی سببندن تاشلانندی.

۵ «مظلوملرگه شفقت» اسملی مقاله کاغدنڭ ایکی یوزینه ده یازلدیغندن درج اولمادی.

۵ «باغچه سرای» زنجری مدرسه سنده تحصیل ایدوچی شاگردگه: صورت توشرمک و یاصامق، آنی اویلرده آسرامقنڭ حلاللگی یا که حراملغی حقنده فتوی اعلان اینمک مجله و مجموعه لر همده خصوصی محررلر وظیفه سی دگل بلکه دینی محکمه لر و دینی عالملر وظیفه سیدر. البته خلقتنڭ اواره اولوب بر بری ایله فچقرشوب طورمقلری و دینی محکمه لر مزنڭ بو کبی اشلرده بی طرف حالده اولمقلری فائده لی دگل. شرع نظرندہ بو شی حرام اولسه حراملغنی اعلان فیلسونلر حرام دگل ایه حلال ایدیکنی

«وقت» اداره خانەسىنىڭ اوز مطبەھەسىندە نەپىس روشدە اعلا كاغدگە باصلوب چققان توباندەگى اثرلر اداره دە ھەم مشهور كىتابچىلردە ساتلمقەدەر. اداره دن يوزلب آلوچىلرغە مخصوص اسكىدكە قىلنور. آدرس: „ВАКТЪ“ редакция газ. Оренбургъ.

«اويغە كىلگان فكرلرم»

غزتە وژوربالردە اونكون قلمى ايله مشهور عمر قرشى افندينىڭ ۶۹ صحيفەلى بو اثرى «وقت» اداره سى طرفىدىن باصلوب چقىدى. حقى ۱۲ ۰ پوچتە ايله ۱۶ ۰.

«تل ياريشى»

يتمش دن زيادە اهل فلم طرفىدىن حكاية ھەم مقاله روشنك يازلغان بو اثرده اونودلغان با كە يوغالغان چن ترك سوزلر يىنىڭ كوبسى جبولغاندر. اوشبو ۱۹۵ صحيفەلك اثر، گوزل روشدە باصىلدى. حقى ۷۵ تىن، پوچتە ايله ۸۵ تىن.

«بالالار اچون واق حكايلر»

باشقا تلردن كوچرلوب تىزىپ ايتلگان بر اثردر. مرتبى درىمىد. حقى ۱۲ تىن، پوچتە ايله ۱۶ تىن.

«باصلماغان شعرلر»

اوتوز قدر ذاتلرنىڭ شعرلردن نمونەلر جبولوب باصلمش شعر مجموعەسىدر. حقى ۲۰ تىن، پوچتە ايله ۲۴ تىن.

«دورت كون»

روسلرنىڭ مشهور ادىبلردن ۋ. غارشىن اثرى بولوب، ر. رقيب طرفىدىن ترجمە قىلمىشدر. بو رسالەدە محاربه د يارالانمش بر سالدانىڭ اوزى ۋوتردىكى نورك سالدانى يانندە دورت كون عنابلانوب ياطدىغى و شو ائنادەگى احوال روحيەسى - حسياتى تصوير قىلمىشدر. بهاسى ۸ ۰، پوچتە ايله ۱۰ تىن در.

«قوزغونلر اوياسندە»

شاختە دەغى مسلمان اشچىلر طورمشينە دائر شريف افندى كمال قلمى ايله يازلمش عبرتلى بر حكاية در. بهاسى ۱۲ تىن، پوچتە ايله ۱۴ تىن.

«احمد باى»

مشهور احمد باى حسينوف ترجمە ھالى حقندە يازلمش بر اثردر. حقى ۲۵ تىن، پوچتە ايله ۲۹ تىن.

«محمد عليه السلام»

معتبر اصلردن آلتوب يازلمش بو اثر مکتب بالالرينە درس ايتوب اوقوتورغە ھەم مطالعە اچون موافقدر. حقى ۲۰ تىن، پوچتە ايله ۲۴ تىن.

«تارىخ اسلام»

ابتدائى روشدى مکتبلردە اوقوتق اچون استابولدى مکتب سلطانى ماذونلردن عثمان افندى جليانلر طرفىدىن آچىق تركى تلندە يازلمش بو اثر، ايكنجى مرتبە باصلوب چيقىدى. حقى ۱۸ تىن، پوچتە ايله ۲۲ تىن.

«كتب سته و مؤلفلرى»

حديث وسنت عالملى قاشندە «كتب سته» ديه مشهور اولان حديث كىتابلى و آنلرنىڭ مؤلفلرى حقندە يازلمش بر رسالەدر. ۱۳۶ بيتدن عبارت اولان بو رسالەنىڭ حقى ۴۵ تىن.

«رحمت الهية»

بو اثر، موسى افندى طرفىدىن فوزغانلمش «رحمت الهية» مسئلهسى حقندە ابن القيم حضرتلرنىڭ «ھادى الارواح» نام اثرنىڭ اولان بر فصلىنىڭ ترجمەسىدىن عبارتدر. ايكنجى مرتبە باصلدى. حقى ۱۰ تىن، پوچتە ايله ۱۲ تىن.

«جغرافياى عمرانى»

غيمنازىيە وريالى مکتبلردە اوقوتولا طورغان درس كىتابلردن آلتوب تىزىپ ايدلمش بو اثرنىڭ تلى آچىق، مادەسى يىنگال، مکتبلردە درس قىلوب اوقوتورغە مناسبدر. مرتبلى فاتح كريموف ايله نورالدين آغەيفدر. حقى ۳۰ تىن، پوچتە ايله ۳۶ تىن.

«ترويسكى علماسى و اصول

«جديدە»

اصول جديدە ايله بالالر اوقوتق شرعا وعقلا درست ايدىكى حقندە، شيخ زين الله نقشبندى حضرتلرى ھەم برابر اولنديغى ھالده ترويسكى علماسىنىڭ اعلام نامە و عموى نصيحتلردن عبارت بر اثردر. ايكنجى مرتبە باصلدى. حقى ۵ ۰.